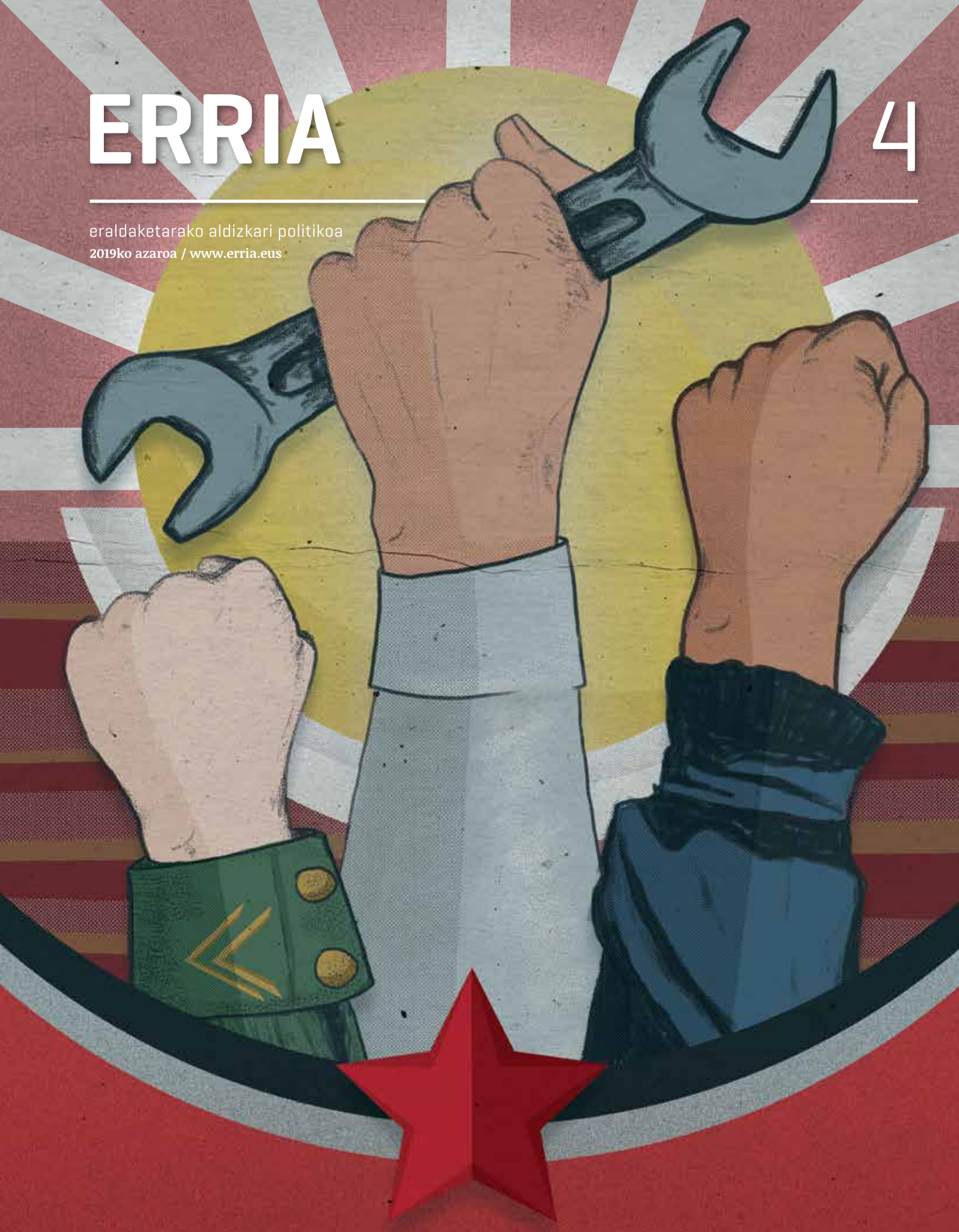


ERRIA

4

eraldaketarako aldizkari politikoa
2019ko azaroa / www.eria.eus





**El marxismo-feminismo son
dos caras de la misma moneda [...]**
pero debe agregarse que esta
moneda en sí misma requiere
transformación.

Frigga Haug

05 EDITORIALA
Estatugintza feminista
XXI. mendean

14 SAKONEAN
JULE GOIKOETXEA MENTXAKA eta
IÑAKI SOTO NOLASKO, filosofoak.

“Gurean ezkeraren proiektu alternatiboa
bideragarria da, beste toki gehienetan ez
den maila batean”

48 ERREPORTAJEA Amaia Oleaga
Sakonago eta zabalago.
Olatu kooperatibo berria

64 **La Llotja de Mar-ko
adierazpena**

10 TXIO-TXIOKA

38 SINADURA Mikel de la Fuente
**La lucha actual por las
pensiones y la defensa de
un sistema vasco**

52 SINADURA Jon Azkune Torres
¿Pueden hablar los estados subalternos?
40 años del Estatuto de Gernika

68 SINADURA Floren Aoiz
Matxina gaitezen
premialdiaren
tiraniaren kontra!

76 ERREPORTAJEA Nerea Zubia Blazquez
Oñati. Egiteko modu bat

DOSSIERRA: ESTATUGINTZA XXI. MENDEAN

82 ELKARRIZKETA
RAUL ZÉLIK
**“Tenemos que
oponernos
a las falsas
dicotomías”**

Andoni Olariaga Azkarate

96 ERREPORTAJEA
**XXI. mendeko
euskal hezkuntza;
bizi ala iraun?”**

Nora Salbotx

102 ELKARRIZKETA
KIZKITZA GIL DE SAN VICENTE
**Estatugintza
feminista**

Idoia Zengotitabengoa Laka

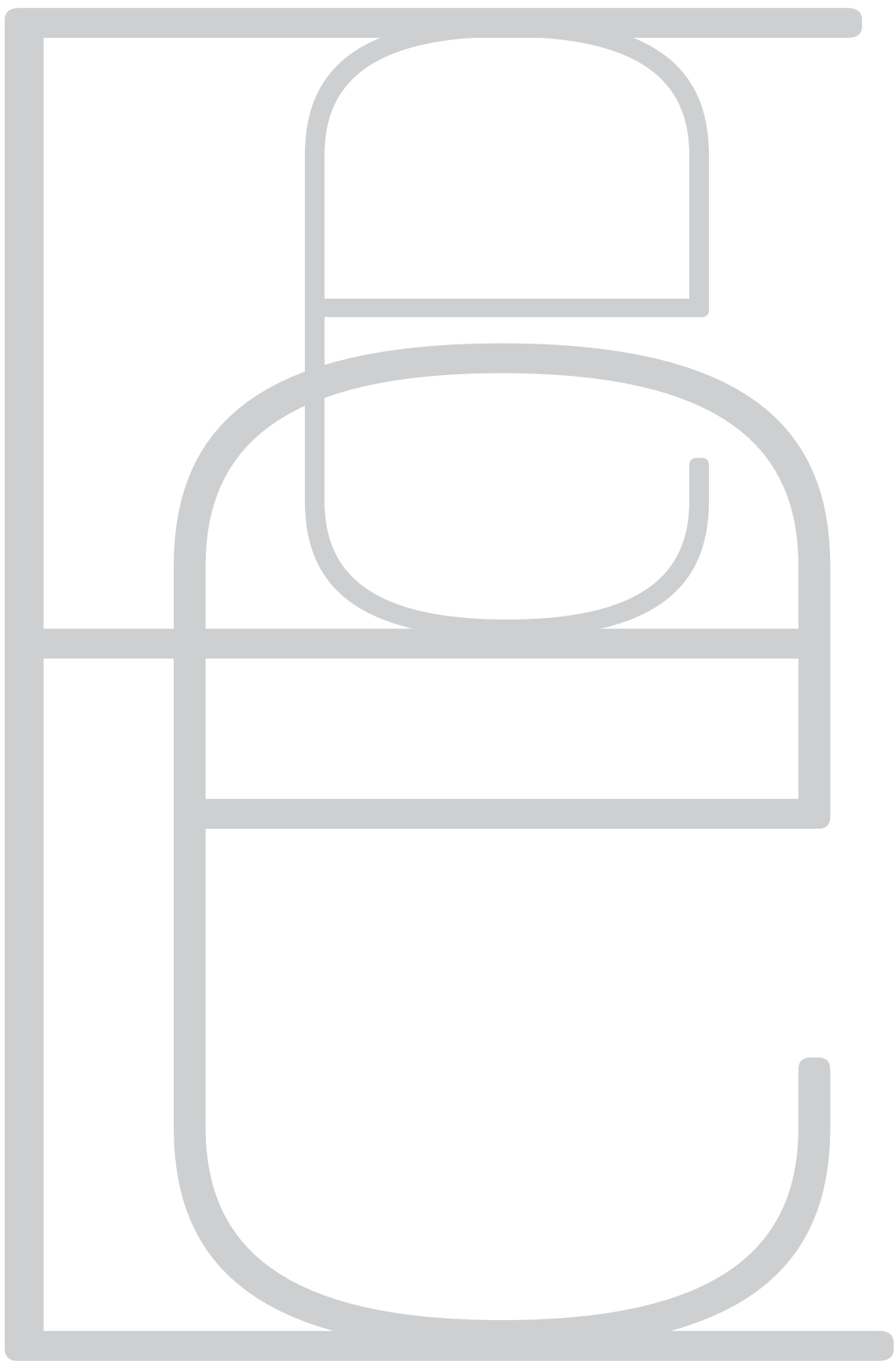
116 **ESTATU BERRI
BAT DAGO HOR
NONBAITEN** Oier Zuñiga.

118 ERREPORTAJEA
**Euskal Herritik
mundu berri
bat sortzen**

126 ERREPORTAJEA
**KRISI
EKOLOGIKOA**
Mikel Otero.
EH Bilduko legebiltzarkidea eta aktibista ekologista

132 ERREPORTAJEA
L'ENJEU DE LA BATAILLE POLITIQUE
À L'ÉCHELLE DE L'URUGUAY ET LES
LEÇONS TIRÉES.
Gotzon Elizburu. Membre de Sortu.

150
GOMENDIOAK



Estatugintza feminista XXI. mendean

-gintza atzikia orain arte euskaraz sustantibo konkretuentzako erabiltzen zen, zapatagintza, esaterako, zapatak egiten dituenen. Azken urteetan, atzizki horren erabilera sustantibo abstraktoetara pasatzeak (askagintza, herrigintza, estatugintza) adierazten du, pixkanaka, 90 hamarkadaren hasieratik loratzen ari zen mentalitate berri bati izena jarri diola, euskal herriaren emantzipazio prozesua ulertzeko forma berri bat, alegia. Estatua, lortzen den ente bat dela ulertzen duen mentalitatetik — non independentzia leku bat zen, negoziazio egun osteko E eguna—; prozesu bezala ulertzen duen mentalitate batera egin da jauzia.

Ikuspegi horretatik, eskutan duzu laugarren ale honetan, berriz ere, begirada luzea pausatu nahi izan dugu, epe-laburkeria eta ikuspegi erreduktionistak alboratuz. Aurrera begira jarri gara, eta alea, materialki, aurrera begira jarri dugu, portadatik hirugarren orrira doazen ilustrazioetan eraldaketa islatuz. Ale honetan galdera baten bueltan aritu gara: zein dira XXI. mendeko alternatiba soberanista batek aurre egin beharreko erronka nagusiak? Kokapen orokor gisa, Jule Goikoetxearen eta Iñaki Sotoren arteko begirada luzeko elkarrizketa bat topatuko duzue. Bertan, gure garaiko diagnostiko orokorra eta lokala egiteaz gain, Europa zein Euskal Herri mailako ziklo aldaketa politiko, sozial eta kulturalaz aritu dira biak ala biak, hainbat erronka eta disonantzia azpimarratuz. Egungo eztabaida nagusiei heltzen diete, ahobilorik gabe.

Horrez gain, alternatiba soberanista hori gorpuzten duten adar, enbor eta sustriaiak azalduko dira alean zehar barreiatuta. Alde batetik, Jon Azkunek kontakizunaren lehiari alea jartzen dio, Euskal Herriaren estatualitate subalternoari buruzkoa, Gernikako estatutuaren 40. urteurrenaren harira. Horri lotuta irakur daiteke estatugintzaren ikuspuntutik ditugun eskumenen eta instituzionalizazio territorialaren mailaren infografia. Ildo beretik, klima larrialdiaren

inguruko azterketa bat dakar Mikel Oterok, oholtza politikoaren erdigunera ekarri asmoz, eta Mikel de la Fuentek euskal pentsio sistema baten defentsaren beharra azpimarratzen digu. Nerea Zubia, Oñatiko esperientzia aitzakia hartuta, herrigintza eta udalgintza uztartzeko beharraz aritu da, eta Nora Salbotxek euskal hezkuntzaren eta komunitatearen hil ala biziko erronkak zerrendatu dizkigu. Borobiltzeko, Amaia Oleagak kooperatibismoaren erronkei begirada propioa eman dio. Horrez gain, Floren Aoizek inmediateismoaren tiraniaren kontrako txertoa ekartzen digu, lasaitasun estrategikoaren alde eginez.

Bestalde, alternatiba soberanistaren bihotzean dagoen feminismoaren erronkez aritu da Kizkitza Gil de San Vicente elkarrizketa mardul batean, besteak beste, feminismoaren eta prozesu independentistaren arteko harremanez zein etxean egin beharreko zereginak aipatuz. Aleak, G7ri buruzko gogoeta bat eta Uruguaiako eskala politikoaren erreportajea ere badakar. Horrez gain, «La izquierda abertzale acertó» liburua idatzi eta bi urtera, Raul Zelik elkarrizketatu dugu, orduan egindako analisiak eguneratu eta Euskal Herriaren zein mundu mailako tenperaturaz solasteko. Ez dute garrantzi gutxiago, noski, ale guztietan ekartzen ditugun liburu gomendioak.

Ez dira makalak XXI. mendean ezker soberanistak dituen erronkak, are gutxiago estatu gabeko herrietan. Ale honetan badira, ideiez harago, aurrera egiteko kontuan hartu beharrezko osagai konpartitu batzuk: anbizioa, autokritika, desira eta gogoia. Baina, Jule Goikoetxeak elkarrizketa nagusian dion bezala, desberdin egiteko, desberdin pentsatu behar da; eta alderantziz. Kalean eragin ala instituzioetan sartu? Aldebakar ala aldebiko? Pentsatu ala ekin? Zer izan zen lehenago, oiloa ala arrautza? Dilema baztertzailak alboratu, eta dialektika eta kontraesan sortzailea besarkatzea, horixe egungo keinu iraultzailea.

Construcción de Estado feminista en el siglo XXI

El sufijo *-gintza* se utilizaba hasta hace poco en euskera para sustantivos concretos como *zapatagintza*, el que hace zapatos. La utilización los últimos años de este sufijo para sustantivos abstractos [*askagintza*, *herrigintza*, *estatugintza*] indica, que poco a poco, ha venido a nombrar una mentalidad que estaba emergiendo desde principios de los años 90, una nueva forma de entender el proceso de emancipación del pueblo vasco. Pasamos de una mentalidad donde el estado era algo que se conseguía —y, por lo tanto, se hablaba de la independencia como un lugar, un día D después de un día de negociación—; a una mentalidad que entiende hoy lo anterior como un proceso.

Desde esa visión, en el número que tienes entre manos hemos querido volver a plantear una mirada pausada, dejando a un lado las visiones cortoplacistas y reduccionistas. Miramos hacia el futuro, y ponemos a la revista física en ese prisma, mostrando una transformación desde las ilustraciones de la portada a la tercera hoja. En ese sentido, una pregunta atraviesa este número: ¿cuales son los mayores retos que debe hacer frente una alternativa soberanista en el siglo XXI? Para empezar, encontraréis una entrevista de mirada larga de Jule Goikoetxea e Iñaki Soto. En ella se hacen un diagnóstico general y local, haciendo hincapié en el cambio político, social y cultural de Europa y Euskal Herria, subrayando algunos retos y varias disonancias de nuestro tiempo. Ambos hacen un repaso de los debates actuales sin pelos en la lengua.

El número contiene las ramas, raíces y troncos que materializan esa alternativa soberanista. Por un lado, Jon Azkune pone su granito de arena en el tema del relato, tratando el tema de la estatalidad subalterna de Euskal Herria, al hilo del 40 aniversario del estatuto de Gernika. En esa misma línea se puede leer la infografía sobre el nivel institucionalidad y competencias territoriales. En el mismo sentido, Mikel Otero nos propone un análisis sobre la crisis ecológica, tratando de traerla al centro del tablero político, y Mikel de la Fuente nos subraya en otro artículo la importancia de la defensa de un sistema de pensiones vasco. Nerea Zubia hace una lectura de la experiencia de Oñati para subrayar la importancia de fusionar las lógicas de *herrigintza* y *udalgintza*, y Nora Salbotx subraya los acuciantes retos del sistema y la comunidad educativa. En otra de las firmas, Amaia Oleaga da su versión sobre los retos del cooperativismo en el futuro. Además de lo anterior, Floren Aoiz trae una crítica contra la tiranía de la inmediatez, haciendo a favor de la paciencia estratégica.

Por otro lado, también encontramos una entrevista a Kizkitza Gil de San Vicente sobre los retos del feminismo que se encuentra en el corazón de la alternativa soberanista, y sobre la relación entre los feminismos y el proceso soberanista, y los deberes que debemos hacer en casa, entre otros. Este número también trae una reflexión sobre el G7 y un reportaje sobre la escala política a Uruguay. Además de lo anterior, hemos entrevistado a Raul Zelik, después de dos años que escribió *La izquierda abertzale* acertó, para hablar y actualizar los análisis sobre la temperatura global y de Euskal Herria. No son menos importantes las recomendaciones de lectura que traemos en cada número.

No son pocos los retos que las izquierdas soberanistas tienen en el siglo XXI, más aún en las naciones sin estado. En este número se encuentran, más allá de las ideas, ingredientes comunes para avanzar en ese camino: ambición, autocrítica, deseo y ganas. Como dice Jule Goikoetxea en la entrevista, para hacer las cosas de manera diferente, hay que pensar de manera diferente; y viceversa. ¿Luchas en las calles o luchar en las instituciones? ¿Unilateral o bilateral? ¿Pensar o hacer? ¿Qué fue primero, el huevo o la gallina? El gesto revolucionario hoy pasa por dejar a un lado los dilemas excluyentes, y abrazar la dialéctica y las contradicciones creativas.

Construction de l'Etat féministe au XXIème siècle.

Le suffixe *-gintza* en basque s'utilisait jusqu'à peu, avec des noms concrets comme «*zapatagintza*» pour désigner l'action de faire des chaussures. L'utilisation ces dernières années de ce suffixe pour des noms abstraits *askagintza* [*askapena*-libération], *herrigintza* [*herri*-peuple], *estatugintza* [Etat] vient révéler que, peu à peu, il soit utilisé pour nommer une nouvelle mentalité émergente depuis les années 90, une nouvelle manière de comprendre le processus d'émancipation du peuple basque. Nous passons d'une vision des choses où l'on considérait qu'un Etat c'était quelque chose qui s'acquerrait —et on parlait en conséquence de l'indépendance comme d'un lieu, d'un jour j qui venait après une négociation—; à une vision des choses qui comprend aujourd'hui ceci comme un processus.

Partant de cette nouvelle vision, le numéro que vous avez entre vos mains aujourd'hui apporte un regard pausé, laissant de côté les visions à court termes et réductrices. Nous allons de l'avant et mettons la revue physique sous ce prisme dès les premières pages avec les illustrations que vous y trouverez depuis la couverture jusqu'à la troisième page. Dans ce sens, une question traverse de long en large la revue : quels sont les défis majeurs que doit affronter une alternative souverainiste au XXIème siècle ? Vous trouverez ainsi une interview en profondeur de Jule Goikoetxea et Iñaki Soto. On y trace un diagnostic général et local mettant l'accent sur le changement politique, social et culturel en Europe et en Euskal Herria tout en soulignant les défis et certaines dissonances de notre temps. Un balayage des débats actuels dans lesquels nos deux interlocuteurs ne mâchent pas leurs mots.

Ce numéro contient l'essentiel de l'alternative souverainiste. D'un côté Jon Azkune pose son grain de sel dans la question du récit, tout en traitant le thème du statut d'Etat subalterne d'Euskal Herria à l'occasion du 40ème anniversaire de l'Estatuto de Gernika. Dans le même sens, nous trouverons un infographie sur le niveau de compétences territoriales et institutionnalisation que nous possédons par rapport aux références d'un Etat. Mikel Otero nous propose ensuite une analyse sur la crise écologique tout en essayant d'amener la thématique au centre de l'échiquier et Mikel de la Fuente nous avertit de l'importance de défendre un système de pension basque. Nerea Zubia nous rapproche de l'expérience de Oñati pour souligner l'importance de fusionner les logiques d'action politique populaire [*herrigintza*] et celle municipale [*udalgintza*] et Nora Salbotx nous parle des défis majeurs du système et de la communauté éducative. Amaia Oleaga de son côté offre sa vision du coopérativisme dans l'avenir. Finalement Floren Aoiz fait une critique à la tyrannie de l'immédiateté et plaide en faveur de la patience stratégique.

Par ailleurs, vous trouverez une interview réalisé à Kizkitza San Vicente qui nous parle des défis que doit affronter le féminisme qui se trouve au cœur de l'alternative souverainiste, en évoquant, entre autres, la relation entre les différents féminismes et le processus souverainiste ainsi que le travail qui reste à accomplir chez-soi.

Ce numéro apporte aussi une réflexion sur le G7 et un reportage sur l'escale politique à Uruguay. Nous avons aussi interviewé Raúl Zelik qui, deux ans après son livre *La izquierda abertzale* acertó, nous parle et fait une mise à jour de la température globale et d'Euskal Herria. Nous n'oublions pas non plus de mentionner les recommandations de lecture que nous apportons dans chaque numéro.

Les défis des mouvements de gauche souverainiste du XXIème siècle ne sont pas des moindres ; défis d'autant plus majeurs pour les nations sans Etats. Dans ce numéro nous trouverons plus que des idées, les ingrédients communs pour avancer sur le chemin : ambition, autocritique, désir et volonté. Comme le dit Jule Goikoetxea dans son interview, pour faire les choses de manière différente il faut penser différemment et vice-versa. Lutter dans la rue ou dans les institutions ? Unilatéral ou bilatéral ? Penser ou agir ? Qui fut le premier l'œuf ou la poule ? Le geste révolutionnaire suppose aujourd'hui de laisser de côté les dilemmes excluant et d'embrasser la dialectique et les contradictions créatives.

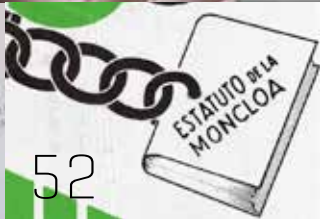
ERRIA 4

38

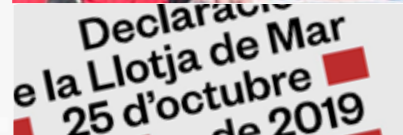
14



48



52



64



D1
82



68



76



D2
96



D3
102



116



116



118

HASTA ACABAR CON EL PLANETA



140

Atal honetan azken hilabeteetan gertatutakoen nolabaiteko bilduma bat aurkituko duzu, motzean. Umorea, satira, salaketa, aldarrikapenak...

Azpirarratzekoak dira, besteak beste, G7aren karira Hendaian egondako manifestazio handiak, Franco diktadorearen deshobiratze telebisatua, herrialde katalanetako tsunami demokratikoa, Chileko errepresio bortitza...eta askoz gehiago.

mikel otero
@otero_mikel

#debatea5RTVE

Claves de la cohesión territorial [española] según Iglesias-Podemos: Poner cuarteles de la guardia civil en cada pueblo 😊

Pasmao ma dejao

Para lo que habéis quedado, majetes!!

Translate Tweet



Jon Inarritu
@JonInarritu

¿Y la europea?

Mariano Rajoy Brey
@mariano... - 30/10/2019

A partir del 3 de diciembre podréis conocer mi visión personal de unos años decisivos en la historia de España.



Anacleto Panceto
@Xuxipc

Lo han llamado VOX porque "la banda de Dillinger" ya estaba cogido.

Aliana Nieves
@AlianaNieves

Alto cargo militar chileno pide "que no panda el cúnico"

Translate Tweet



Galder Gonzalez
@theklaneh

Ba etxera iritsi naiz PCE bezala... nekatuta, indarrrik gabe.

Baina siesta ederra egin dut eta orain PCE(r) bezala nago: reconstituido.

Jonathan Martínez
@jonathanmartinez

Mi Greta Thunberg se llama Alberta Cariño y era mexicana. Se la cargaron unos paramilitares en Oaxaca en 2010. Los medios no te hablaron de ella porque capitalismo.

Translate Tweet



Benito Fiz Diez
@bontxi

ZER EZKATZEN DU HERRIAK?

Translate Tweet



Don Mixel Erregea
@DonMixel_VI

Replying to @Susannagp

no seré yo quien pida mártires desde la sidrería



Imanol Galfarsoro
@igalfarsoro

Antonio Maestre mareando la perdiz en este hilo repleto de chorradas pal final, como no, ponerse el tricornio. Le hago un poco de propaganda a posta. Va de izquierda crítica. Es un nacionalista español de cabo a rabo. Piensa que corta cabezas al dragón. Es torero de vaquillas.

[Translate Tweet](#)



Antonio Maestre
@AntonioMa... · 23/09/2019

Me parece preocupante la manera en la que se informa de esto. Se transcribe la nota de prensa de la Guardia Civil sin ningún elemento crítico para hablar de terrorismo y secesionismo en Cataluña elconfidencial.com/espana/2019-09-23/

[Show this thread](#)



Oihana Lorea
@oihanalz

Euskal distopia.
[@BaskCapitalism](#)

[Translate Tweet](#)



14:03 · 25/08/2019 · Twitter for Android



Onintza Enbeita
@onintzaenbeita

Terriblea da, baina euskal matriarkatuaren gezurra super ondo laburtzen du.

[Translate Tweet](#)



Josu Goiko
@josu_goiko · 18/09/2019

:-/



Kattalin Miner
@SKattalin

Datorren gazte feminista tropel hau ikusita, ez nau etorkizunak (hainbeste) kezkatzen. Biba zuek redio! [@EginTopa!](#)

[Translate Tweet](#)



Oihana Bartra
@OihanaBartra

Hau idatz daiteke eta ez da ezer gertatzen

[Translate Tweet](#)



Ibon Meñika Orue-Etx
@kaltzo

Eskerrik asko [@konpartsak](#) jaien eredu izateagatik! Maria Jaiak zuen pregoia eta txupina betirako iltzatu, eta gure esker ona aitortuko dizue
[#47akherrian](#)
[#i14goazenbilbora](#)



Fermin Muguruza
@muguruzafm

Eskerrik asko bihotzez maitasun uholdearengatik.
Iñigo jada hilezkorra da.
Gaur Bidasoako Tanatorioan izango gara 17:00etatik bihar goizeko 11:30ak arte.
[#AguriñigoMuguruza](#)
[#GoraHerria](#)
[#GoraHerriak](#)

[Translate Tweet](#)



Fantomastxiki
@fantomastxiki

Podía haberse referido como Rivendel, pero es que estaba pillado por Tolkien, y claro tuvo que echar de ingenio y llamarlo como lo llamamos los que vivimos aquí. Cosas.
[#hartodepipipis](#)

[Translate Tweet](#)



Juan José Ramos
@JuanJoseRa... · 10/09/2019

He tenido que oírlo de nuevo, por que no me lo podía creer, el hijo de Carlos Arguiñano refiriéndose al País Vasco como Euskal Herria, entrevista en [@EspejoPublico](#) de [@susannagriso](#).
Hay cosas, que ya no nos extrañan nada ni nadie.



Lau
@shul_evolution

Hoy tenemos que retrasar los relojes.
Acordaos que a las 3 serán las 2 de 1939.

[Translate Tweet](#)

TXIO-TXIOKA 2019



Arkaitz Rodríguez Torres
@arkarodriguez

Se te han olvidado Eroski, la Orquesta Mondragón y Su Ta Gar.
De nada.

Translate Tweet



Eduardo Inda @eduardoinda · 20/10/2019

Bildu, Sortu, Askapena, Alternatiba y Altsasu Gurasoak pactaron con los CDR el plan revolucionario de Cataluña okdiario.com/espana/bildu-s...



mario zubiaga
@zuribia

No quiero que me cuides
@Irene_Montero_, quiero que me dejes decidir si quiero vivir contigo... Y que aunque tú lo tengas claro, se lo pongas así de claro a tu potencial aliado...
twitter.com/ahorapodemos/s...

Translate Tweet



PODEMOS @ahorapodemos · 4d

"Si un error han cometido los partidos independentistas es no querer reconocer que existe una España que quiere cuidar a Cataluña".

@Irene_Montero_ #DonesDiàlegSolucions



Izquierda Castellana
@IzcaNacional

El españolismo es el proyecto de la oligarquía y la derecha.
No cabe resignificarlo, sino combatirlo desde otras identidades.
Si en Castilla no hay identidad comunera, el españolismo dará la suya e intentará volver a usar a Castilla contra sí y otros pueblos.
[#RégimenORepública s](#)

Translate Tweet



Manu Menéndez
@ManuMenendez_

El País titula "la violencia se ceba con la policía" i ho il·lustra amb foto signada pel seu col·laborador Albert Garcia, a qui la policia va detenir per fer la seva feina.

Translate Tweet



La violencia se intensifica en Barcelona y se ceba con la policía en otra noche de caos



Kikolo
@kikolo777

— Yo es que no tomo azúcar, sólo estevia. Y de lácteos ni hablar, es mucho mejor la leche de almendras.
— ¿Nos hacemos una raya?
— Vale.



Jonathan Martínez
@jonathanmartinz

Gente previsora.



YAHOO! RESPUESTAS



¿Si muere el rey Juan carlos de españa, cuantos días de fiesta habran?
bueno dias de luto en los cuales no se va a trabajar ni al cole, no es por nada solo que me a cogido la curiosidad.



Eider Hurtado @EiderHurta... · 23/10/19
Ahora mismo a Franco le queda un Teleberri en El Valle de los Caídos
[#calientaquesales](#)

15 85 322



@erreharria #I16MakroEpalketa

En respuesta a @EiderHurtado

La ultima vez que va a ver a Arantza Tapia. Le envidio



Filologonio®
@LoI_6Bobon

—Van a operar al ex-rey Juan Carlos del corazón, ¿algo que decir, tuitero?
—...

Translate Tweet



AIIIFREEdom|beltza
@Ardbitz

Jaio. PNVhauteskundeakirabaztenikusi. Hil.

Translate Tweet



Andoni #arrainsaltzailea · 04/09/2019
Jaio. Lana, Hil



Enekoitz Esnaola
@EnekoitzEsnaola

Los recibimientos de los presos vascos, al terreno privado...
Lo de Franco, en directo televisivo.



Periko
@SirokoOficial

—Cuando le pise el pie y le diga "Hola Alberto Carlos", usted asiente y salude, ¿de acuerdo, sr. Rivera?
—Entendido.
—Hola Alberto Carlos.
—...
—Hola Alberto Carlos.
—...
—...
—...Creo que le habla a usted.

Translate Tweet



TXIO-TXIOKA 2019



Franck Mithieux @FranckMithieux

Nous étions 15 000 à Hendaye aujourd'hui. 15 000 à défendre nos alternatives heureuses et nécessaires face au cynisme du #G7.

Fierté d'être aux côtés des abertzales, véritable inspiration pour nos mouvements sociaux et qui nous ont réservé le meilleur accueil. #ContreG7

Traducir Tweet



El Paquito @padiu45_2

+ Que he mezclado el ejecutivo con el judicial y la he liao parda ...

Translate Tweet



Suar @EHnEUSKARAZ

Puntualizazioa

Translate Tweet



Zihara Enbeita @ziharae

1000 egun. Errez esaten da, baina zentzugabeko 1000 egun pasatu dira #AitsasukoakASKE

Translate Tweet



Jordi Jozulin (P!!) @jordi

— Eskerrik? ESKERRIK???

— Esan behar da ESKERRIK ASKO, joder!!!

Aber, esan!!

— EJJJERRIJAJJJOO!!



TESSA ANDONEGI @tessando

-Orain kupo bat betetzeko kontratatzen gaituzte emakumeak.

-Ondo, ezta? Horrela zuen ikusgarritasuna bermatzen da.

-Baina ez gaituzte gure lanagatik baloratzen. Zenbaki bat gara.

-Dena nahi duzue zuek.

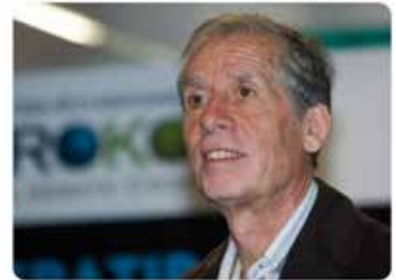
-Bai, zuek bezala.

#denaaldatuzezezeraldatzeko

SORTU #HERRitmoaBIZitu @sortuEH

Pertsona guztiak, eskubide guztiak. Horixe izan da #MarianoFerrer en iparra bere bizitza konprometituan. Atsekabez hartu dugu bere heriotzaren berria. Ez adiorik!

Translate Tweet



Alfonso Merlas @AlfonsoMerlas

Hola, me llamo Alberto Carlos. Tú me robaste la mandanga, prepárate a morir.

Translate Tweet



Aitzina @Aitzinagazte

● Le parquet anti-terroriste s'est de nouveau opposé à la libération de Lorentxa Beyrie.

👉 Txistor Haranburu, Josu Urrutikoetxea, Lorentxa Beyrie...

Accords plurielles, mobilisation populaire, lutte et libération des prisonniers politiques basques !

TESTUA: ERRIA
ARGAZKIAK: FOKU

SAKONEAN

JULE
GOIKOETXEA
MENTXAKA

IÑAKI
SOTO
NOLASKO

FILOSOFOK

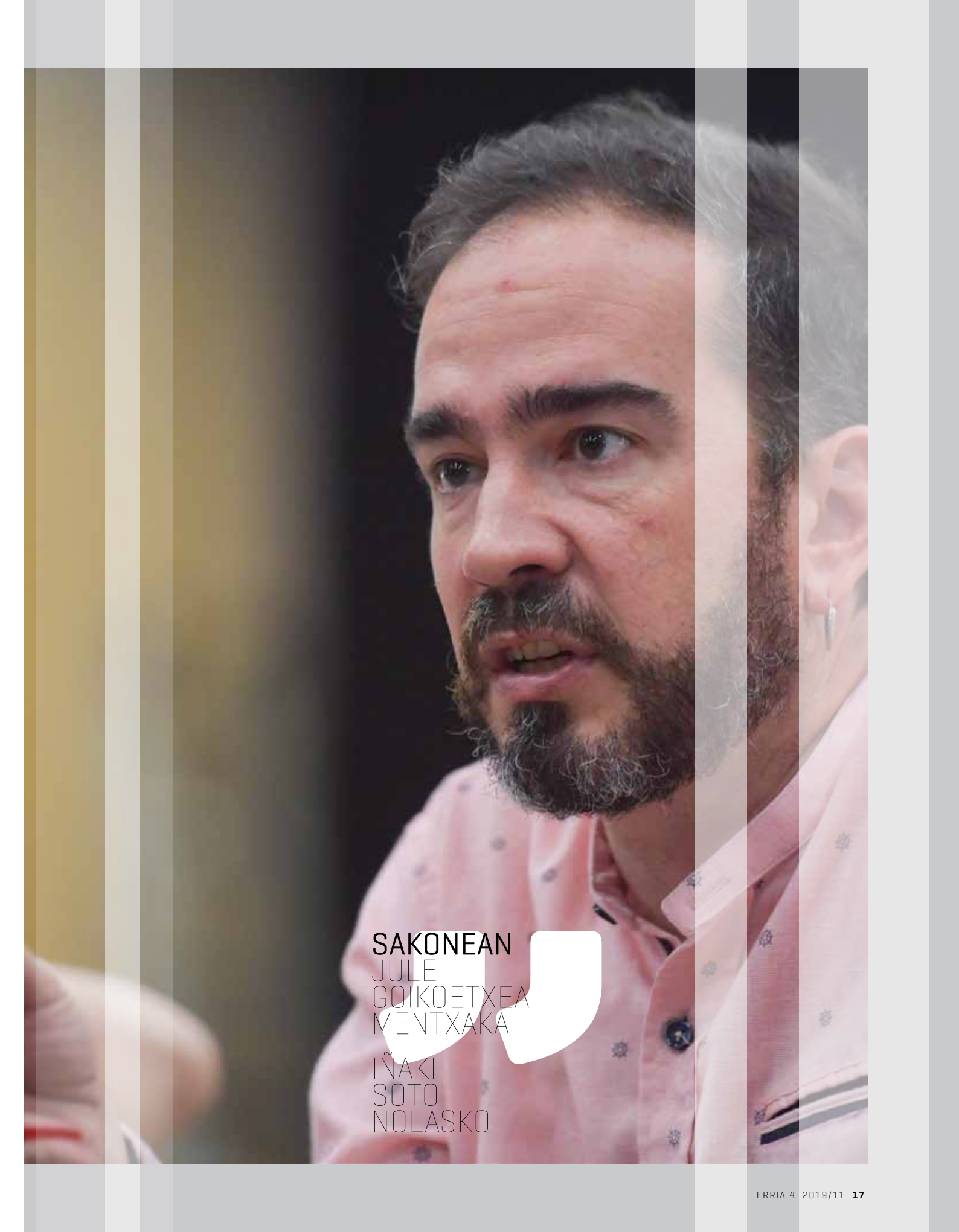


A black and white photograph of a man with a beard and a small hoop earring, looking off to the side. He is wearing a light-colored button-down shirt with small dark spots and dark jeans. The background is a field of tall grass or reeds. The text is overlaid on the right side of the image.

“GUREAN
EZKERRAREN
PROIEKTU
ALTERNATIBOA
BIDERAGARRIA DA,
beste toki gehienetan ez den maila batean”

A close-up photograph of a woman with short dark hair, wearing a yellow headband and blue-rimmed glasses. She is wearing a black tank top with a brown and red leopard print pattern. She has a tattoo on her left shoulder. She is looking upwards and to the right, with her mouth open as if speaking. Her right hand is visible in the foreground, gesturing. The background is dark and out of focus.

Jule Goikoetxea Mentxaka [1981, Donostia] eta
Iñaki Soto Nolasko [1975, Iruñea] elkarriketatu
ditugu ERRIaren laugarren zenbaki honetan.
Lehena unibertsitateko irakaslea eta ikerlaria da.
Bigarrena GARA egunkariako zuzendaria. Bi filosofo
elkartu ditugu Euskal Herriko uneko eztabaida
nagusietako batzuez hitz egiteko. Onik atera
garela uste dugu. Titular mordoa eta hausnarketa
sakonak utzi dizkigute.

A close-up portrait of a man with a beard and mustache, looking slightly to the left. He is wearing a light pink shirt with a small floral pattern. The image is framed by vertical bars of varying shades of gray and white. A white, stylized 'U' shape is positioned behind the text.

SAKONEAN
JULE
GOIKOETXEA
MENTXAKA

INAKI
SOTO
NOLASKO

A man with a beard and mustache, wearing a light pink button-down shirt with small dark spots, is speaking. He holds a red notebook and a pen in his right hand and gestures with his left hand. The background is dark with some vertical light-colored elements.

“Gure *tempus* historikoa eta garai orokorraren joerak batera aztertu beharra diagnostiko bat egiteko daukagun arazo nagusia dela iruditzen zait.” IÑAKI SOTO NOLASKO

A woman with glasses and a yellow headscarf is speaking. She is wearing a leopard-print top. She has a tattoo on her left shoulder and is gesturing with her right hand. The background is dark.

“Kapitalismo industrialetik finantziero eta digitalera pasatzerakoan ezaugarri desberdin asko daude, baina pribatizazioa da muina. Jendeak erabiltzen duen terminoa da, intuitiboki publikotasunaren kontra doan termino delako.” JULE GOIKOETXEA MENTXAKA

DIAGNOSTIKO OROKORRA

Garai politiko nahasiak bizi ditugu oro har, bai mundu mailan baita Euskal Herrian ere. Egiten ditugun analisi politikoetan ezegonkortasuna, beldurra, inzertidumbrea aipatzen dira garaiko sentimendu nagusi bezala. Iñaki, ados al zaude?

Iñaki: Gure *tempus* historikoa eta garai orokorraren joerak batera aztertu beharra diagnostiko bat egiteko daukagun arazo nagusia dela iruditzen zait. Bertan zaudenean aztertzea zaila izan arren, Euskal Herrian oso ebidentea da ziklo aldaketa, biolentzia politikoa delako gatazka eta fase historiko hori definitzen duen elementu politiko nagusia.

Aipatzen duzun inzertidunbre orokor horri kontraesana gehitzen zaio hemen: gu hobeto gaude. Muga eta baldintzapen guztiekin, gu hobeto gaude orain. Honek aukerak eta arriskuak ekartzen ditu.

Ziklo aldaketaren azterketa neoliberalismoaren fase historiko honekin uztartzea litzateke egokiena, baina konplikatu da. Orduan, esaten ditugun gauz askok disonantzia bat daukate guk bizi dugun egoera zehatzaren eta egoera orokorraren artean. Askok aurreratuko genuke baldin eta zehaztuko bagenu gure ziklo historikoaren eta bestearen arteko harremanak zeintzuk diren, eta onartuko bagenu hori ez dela erraza.

Disonantzia hori kontuan hartuta badirudi, halere, badagoela joera orokor bat, Julek “demokraziaren pribatizazioaren” garaia deitu diona, bere azken liburuan. Zergatik?

Jule: Lehenik eta behin, Demokraziaren Pribatizazioa aukeratu nuen izenburu erakargarria dela iruditzen zitzaidalako. Bestalde,

analitikoki ere zailtasunak dauka. Demokrazia eta demokratizazioa publikazioarekin, espazio publikoaren sorkuntzarekin eta egitura publikoen sorkuntzarekin lotzen dugu: ezagutza publikoa, eta abar. Hori pribatizatzen ari dela diodanean, kontrajarria dela dirudi.

Gaur demokraziak liberalak eta patriarkalak dira. Gaur egungo demokrazia liberala eta globalizazioaren 80ko hamarkadan hasten den neoliberalismoaren

“Gaitasunaren kontzeptua politizatu behar da. Eskailera batzuk jaitsi ezin baditut ezgaitasun hori soziopolitikoa da. Gaitasuna izan behar da, ez soilik eskubidea.”

JULE GOIKOETXEA MENTXAKA

fase berri hori bereizten saiatzen naiz ni. Kapitalismoaren garapenaren barruan ematen da hau. Fase horretan estatua eraldatzen doa, gizartea eraldatzen doa, eta fase berri honi izen bat jarri behar zaio aurrekoarekin desberdintzeko. Gure errelatoak egiteko iltze teoriko egokiak izatea beharrezkoa da.

Kapitalismo industrialetik finantziero eta digitalera pasatzeko ezaugarri desberdin asko daude, baina pribatizazioa da muina. Jendeak erabiltzen duen terminoa da, intuitiboki publikotasunaren kontra doan termino

delako. Laburpen moduko bat da, termino horrek neoliberalismo patriarkalaren fase honen mekanismo eta estrategia oinarritzkoenak azaltzen ditu. Azken finean publikatu den guzti hori, alegia, herriak lortu duen guzti hori, berriro ere herriari kentzeko -herria esaterakoan gehiengo langileaz ari naiz- erabiltzen diren mekanismo, teknika eta dispositiboak mahai gainean jartzea eta horren ondorioa zein den azaltzea da asmoa. Nahiz eta ez gatozen demokrazia sozialista batetik, liberala den demokraziatik gatoz, oso ondorio garrantzak dauzka; tartean, prekarietatea, miseria... Ez da oso berria, baina hemen duela hamarkada batzuk ez genuen oso argi ikusten. Hori da ideia nagusia.

Zuk demokraziaren pribatutasunaren aurrean, subiranotasuna aldarrikatu duzu. Zergatik da zentrala kontzeptua eta zertan desberdintzen da eskuinmuturrak egiten duen subiranotasun aldarriarekin?

J.: Noski, pribatizatzen ari diren hori parte batean herriaren gaitasun politikoa deitzen dudana da. ‘Gaitasun politikoa’ subiranotasunaren kontzeptua berkontzeptualizatzeko erabiltzen dut. Termino berriak erabili behar dira? Bai noski, baina daukenak berkontzeptualizatzea ere ezinbestekoa da. Nazionalismoa,

SAKONEAN
JULE
GOIKOETXEA
MENTXAKA
~
IÑAKI
SOTO
NOLASKO

“Itxoin behar dugu espainiarrek beren ideologia demokratikoa garatu arte, beraien egitura basikoak garatu arte, beraien instituzionalizazioa eman arte... Marko hori onartzen duten euskal arduradunek galga batekin funtzionatzen dute”

“Autonomismoak galga batekin funtzionatzera garamatza, eta galga orokor horren ondorioz herri hau mediokritatera kondenatua dago.”

IÑAKI SOTO NOLASKO

subiranotasuna... liberalismoaren adarrak kontzeptu hauen kontra jartzen dira, eta ultraeskuinak hartu egiten ditu bere eran edukiz janzteko. Horrek, noski, gatazkak eragiten ditu ezkerren baitan.

Baina nik uste dut terminoa hartu eta birdefinitu behar dela. Kasu honetan, demokraziaren pribatizazioaren parte da herriaren gaitasun politikoen pribatizazioa ere. Beraz, hartu gaitasun politikoaren terminoa eta erlazionatu subiranotasunarekin. Orain arte garatu den subiranotasunaren kontzeptua liberalismoarekin bilakatu dena da, oso atxikia estatuari. Tradizio desberdinak daude ordea. Kontzeptua ez da berdin uler-tzen europar kontinentean, han subiranoa estatua da; tradizio britaniarrean, subiranotasuna parlamentuak dauka; tradizio estatubatuarrean subiranotasuna jendearena da. Oso era desberdinetan mamitu dira gero ulerkera hauek, baina horien barruan liberalismoak garatu du batez ere. Subiranotasunaren kontzeptua fase zaharrean eta orain fase berrian elementu nagusia izan ez dugunok, estatu subiranotasuna izan ez dugunok, hori hartu behar dugu (mugimendu sozialak jada egiten ari dira), eta berkontzeptualizatu. Mugimendu sozialek kontzeptua hartu dute eta Foucaultek esaten zuena egin dute; boterearen ikuspegi berri batean sartu: ez ulertu subiranotasuna goitik behera -boterea ulertu dugun bezala-, baizik eta ulertu behetik gorako prozesu bezala. Hori subiranotasuna erabakitze-ko gaitasun moduan erabiltzea da. Horretarako subiranotasun materialaz hitz ere egin behar da ordea. Ideologia liberaletik datozen kontzeptuak hartu eta dimentsio materiala sartu behar zaie. Horrela, gorputza jartzen da

erdigunean, eta gorputza diodan lurraldean esan nahi dut.

Zer da gaur herri subiranotasuna? Herri subiranoa da bere gorputza, indibiduala eta kolektiboa, gobernatu dezakeen herria. Geure burua eta kolektiboa gobernatzeko gaitasun politikoa. Erabakitze-ko eskubidea izatea ez da nahikoa -hau subiranotasun formala da-, guk nahi duguna da subiranotasun materiala: hori da goizetik jaiki eta egin dezakezun guzti hori. Bide horretan gaitasunaren kontzeptua politizatu behar da. Eskailera batzuk jaitsi ezin badituzte ezgaitasun hori soziopolitikoa da. Gaitasuna izan behar da, ez soilik eskubidea.

Gaitasunez ari garela, bada ezgaitasun bat, ifiak aipatzen duena, garai hauen beste ezau-garri gisa: mediokritadea. Zer da eta non ikusten duzu?

I.: Geroz eta gutxiagotan erabiltzen dudan terminoa da. Ez da ez dudalako sinesten, baizik eta oso zaila delako esatea harrokerian erori gabe. Argudioak berak gainetik jartzera bultzatzen zaitu. Nahiago dut nire ustez gehienok onartzen dugun mediokritate egoera horren jatorriak non dauden zehaztea eta alternatibak nola eraiki daitezkeen planteatzea.

Herri honek galga batekin funtzionatu behar duela, gurean oso sartuta dagoen ideologia baten parte da. Ezin ditu bere potentzialtasun guztiak aurrera eramanez. Itxaroten egon behar dugu, eta uste dut autonomismoa bera horrela definitu daitekeela termino kulturetan. Itxoin behar dugu espainiarrek beren ideologia demokratikoa garatu arte, beraien egitura basikoak garatu arte, beraien instituzionalizazioa eman arte. Marko hori onartzen duten euskal arduradunek galga batekin funtzionatzen dute termino mentaletan, an-





“Pentsatzeko modua aldatzeko praktikak aldatu behar dira, baina oso zaila da praktikak aldatzea pentsatzeko modua aldatzen ez baldin bada. Ezkerrak, oro har, lana egin behar du. Eskuinari berdina zaio: boterea nahi du, hartzen du, eta dirua dauka; ideologia aldatuko dute behar badute, ez dute behar koherentzia bat.” JULE GOIKOETXEA MENTXAKA

tropologikoetan, kulturaletan, ideologikoetan, linguistikoetan, politikoetan, instituzionaletan... Paradoxa hemen dago: hau guztia autonomiaren aurkakoa da.

Eta, halere, mediokridaderako eta harrokeriarako ditugun jorak hor daude. Errazegi zuritzen dugu gure burua, ardurak gainetik kentzen ditugu, gure burua ederresten dugu, behin eta berriz tranpatiak diren konparazioak eginez. Beraz, autonomismoak galga batekin funtzionatzera garamatza, eta galga orokor horren ondorioz herri hau mediokritatera kondenatua dago.

Aldi berean, tentu handiz jardun behar da herriaren akatsez hitz egiten denean. Bestela beti eroriko gara “que dimita el pueblo” eskeman; eta hor gure kupo historikoa bete dugula

iruditzen zait; horren bonobusa agortuta dago.

Edonola ere, anbizio falta kondena bat da. Honetan, nire ustez, Urkulluren agintaldia terribilea ari da izaten. Non kokatzen dugu gure aspirazioen sabaia? Gure eskandaluen muga berdinean. Denaren erantzuna da Espainiaren estandarretan. Gure anbizioak goitik eta mugak behetik espainiarren estandarrei daude lotuta. Joxe Azurmendik esaten duen bezala, munduan gauzak egiteko mila modu daude, zergatik begiratu beti espainiarrek daukaten modu horri? Literaturaz ari garenean zergatik haien eskemak asunituko ditugun, unibertsiteteaz berdina... Horrek guztiak sortzen du mediokritate estatus hori. Ez da judizio bat, irakurketa politiko bat baizik:

eta hor denok izan behar gara kontziente horretan parte hartu egin dugula. Zeintzuk diren dauzkagun mugak planteatu behar dugu horiek gainditu nahi baditugu, Julek dioen gaitasun politikoen eskema horretan. Berdefinizioaren ideia hori oso inportantea da, ez beraien esku uztea terminoak eta kontzeptuak, guretzat baliagarriak direnak hartu, eta termino politiko materialetan aztertu.

ZIKLO ALDAKETA EUROPAN ETA EUSKAL HERRIAN

Sarri esaten da aro zaharra itxi ezinda eta berria ireki ezinda gabiltzala, amaigabeko trantsizio batean. Iragandako etorkizuna: aurreko zikloan etorkizuna modu batean imajinatu genuen, baina ez zen gertatu imajinatzen genuen hori. Euskal Herrian ziklo politikoa aldatu ote da? Oraindik ere premisa faltsu gehiegi ote ditugu? Inertzia zaharrekin funtzionatzen ote dugu?

J.: Bai, bai eta bai. Imajinazio arazo potoloa dugu, ez da ordea euskaldunen arazo propioa. Arazoa dago oro har. Gizarteak kontserbadoreak dira zentzu guztietan, erreprodukzio soziala eta espeziearen biziraupenak hori eskatzen duelako. Horrek esan nahi du, diskurtsoen erreprodukzioa ere jotzen dugula. Hala ere ez da arazo globala, mendebaldekoa baizik. Zergatik? Isten ari den fase zahar bat dago eta berri bat irekitzen ari da. Guk era partikularrean bizi dugu ETaren borroka armatuaren zikloaren amaiera -Estatuaren errepresioa ez da sekula amaituko-, baina beste herrialde batzuetan gertatu da ziklo aldaketa bat. Latinoamerikan, European... 70, 80 eta 90eko hamarkadan jada hasi zen aldaketa hori neoliberalismoaren zabalpena hasi zenean, hemen 20 urte beran-

duago gertatu dena formalki. Ez da, beraz, zerbait berria. Hemen-go ziklo amaiera horren parte da, Euskal Herriak bere testuinguru historikoa daukan arren.

Ziklo baten amaieran eta ziklo berri baten hasieran gaude. Amaiera eta hasiera hauek berdina dira, geografikoki zein politikoki; eta ezin da esan noiz hasten den eta bukatzen den pasatu arte. Hori hamarkadak pasatu egiten den errelatoa da. Orduan, gauza bat azpimarratu nahi dut: Europako beste hainbat gizarte dauden moduan gaude, non ideia eta praktika asko zaharkituak geratzen ari diren dominazio mekanismo berriei aurre egiteko eta emantzipazio bide berriei ateak irekitzeko. Zentzu horretan, pentsatzeko modua aldatzeko praktikak aldatu behar dira, baina oso zaila da praktikak aldatzea pentsatzeko modua aldatzen ez baldin bada. Ezkerrak, oro har, lana egin behar du. Eskuinari berdina zaio: boterea nahi du, hartzen du, eta dirua dauka; ideologia aldatuko dute behar badute, ez dute behar koherentzia bat, eta abar. Tokian toki ere oso onak dira eta horregatik irabazten dute.

Ezkerreko ikuspuntutik, uste dut, krisi sakonean gaudela

SAKONEAN
JULE
GOIKOETXEA
MENTXAKA

IÑAKI
SOTO
NOLASKO

berriro ere, logika organizatibo berriak sortzen ari direlako eta zaharrak zaharkituak geratzen ari direlako. Gure pentsamendu guztia, ezkerren premisa nagusiak, oso kristauak dira oraindik ere; oso liberalak, oso. Kontzeptu berdinekin arrazionalitatearen, gatazkaren, boterearen, indibiduoaren inguruan doktrina liberala errepikatzen gabea. Doktrina hori hain da zabala, korrante pila bat dituela. Ez da berdina ezkerreko batek daukan ideologia kontzeptu guzti horien inguruan, edo eskuineko batek. Badago diferentzia, beraz. Baina oinarrian, ezkerrek subjektua, boterea, estatua, moralak, kolektiboa eta arrazionalitatea pentsatzeko duen era kristaua da, patriarkala da eta liberala

da. Konplementu horiekin, ideologikoki eskuinak irabazi egiten du, efektiboagoa delako.

Instituzioetan dagoen ezkerrek zailtasunak ditu bere praktikarekin. Europako Parlamentura joatea, adibidez, diskurtsiboki oso zaila da defendatzea; Estatuan parte hartzea ere bai, ni horren aldekoa naizen arren. Baina jendearentzat diskurtsiboki oso zaila da. Grezian ikusi da. Ezkerreko bozkatzeko duten ikusten dute, batetik, ez dutela margerik instituzioetan gauzak aldatzeko. Bestetik, denbora pasatzen doan heinean eta prekarietatean aurrera goazen heinean, jendeak bozkatzeari uzten dio. Egokira sostengaezina denez, ezker instituzionalak diskurtsioan zailtasunak ditu aurrekoa defendatzen Europa osoan. Zergatik? Argi geratu da azken hamarkadetan: gaur egun ezin badituzu aukeratu aurrekontuen parteak, gehiena egin baldin badago, ze margen dago politikarako instituzio liberaletan? Agortuta daude duela 40 urtetatik hona gutxienez. Eta horregatik dugu daukagun XXI. mendea. Jendeak hori sozializatu arte eta barnerratu arte urte dextente pasako dira.

Duela hamarkada batzuk hasi zen krisi hori, beraz, orain ari

“Merkatu librearen doktrina eta demokrazia bateraezinak dira.”

JULE GOIKOETXEA MENTXAKA

gara bizitzen hemen baina krisi berdina da: demokrazia ez da bateragarria liberalismoarekin, merkatu librearen ideologiarekin. Hori argi geratu da, jendeak ere ikusten du. Merkatu librearen doktrina eta demokrazia bateraezinak dira. Ezkerretik hori mahai gainean jartzen hasi behar gara. Gaur egun sozialdemokraziatik hasita ultraeskuinerarte, doktrina guztia, kosmopolitanismoa eta abar, merkatu neoliberal eta demokrazia bateragarria den ideian funtsatzen dira.

Halere, instituzio liberal eta patriarkaletan egon behar da, krisi sakon batean dauden arren. Agian belaunaldi honek ez ditu instituzio berriak ikusiko, baina ideia horren bultzatzaile izango gara.

Krisi global horren barruan, ezkerren egoera globala zein da? Instituzioen funtzioa agortuta ote dago?

I.: Nik onartzen dut krisian gaudela eta instituzioek ez dutela gehiago ematen beraien eskutan. Baina gure eskuetan zer ematen duten ikusita, uste dut oraindik badaukatela funtzio bat trantsizio horretan, eta gutxietsi egiten da ezkerren aldetik funtzio hori. Aldi berean, egiten diren diskurtso askok ez dute laguntzen trantsizio horretan aurrera egiten.

Adibide bat aurrekontuena da, bi irakurketa dituen. Alde batetik, ados gaude aurrekontu batzuetatik diskutitu daitekeena % 10 baldin bada, muga handiak dituztela. Baina, diskutitu ezin daitekeen beste % 90 horretaz hitz egin behar dugu lehenik eta behin. Gure kasuan beste % 90 horretan, ezkerrek lortu du politika publikoetan aurrerapen handiak ematea, eta uste dut bai osasungintzaren aldetik, bai hezkuntzaren aldetik, bai eskubideen unibertsalizazioaren ikuspuntutik, gaur egun bizi

dugun instituzionalizazio hori askoz ere gehiago dagoela lotuta ezkerren proiektu historikoei, eskuinaren izpirituari baino. Noski, muga handiekin, kapitalismoaren bilakaeraren barruan, egungo degenerazio horren baitan... baina baloratu beharko genuke % 90 horretan zertan gastatzen den diru publikoa. Ez batzuek ez besteek ez zuten pentsatzen 2019ra helduko ginenik gastu sozial maila honekin, eta hori ez da eskuinaren meritua izan. Balorazio hau egiten ez bada, gertatzen da gurean beti gertatzen zaiguna: instituzionalizazioa, adibidez, EAJk soilik aldarrikatzen du, beste inork ez. Hortik eratortzen diren onura guztiak bere zakura doaz, berak kapitalizatzen ditu. Baina ezinezkoa da pentsatzea hemengo instituzionalizazio guztia haiei esker bakarrik egin denik, inondik inora. Ezinezkoa da, eta hala ere, eztabaida publikoan horrela onartzen da. Hau EAJren meritua izan daiteke, baina besteen ardura ere bada.

Aurrekontuetara bueltatuz, % 10az bakarrik hitz egin baldin badezakegu, muga nabarmena da eta tragedia tamaina horretakoa da, ez handiagoa, ezta txikiago ere. Ikusi dugu; EAJren tzat erraza izan da orain arte PSErekin eta PPrekin kontzertazioa ematea, non azken batean aurrekontuetan erreserbatu egiten den partida bat, beraiek gobernatzen duten herrietan, adibidez, azpiegiturak egiteko. Martxa honetan, zenbait herri-tan errotondak eraitsi eta gero berriro eraiki beharko dituzte. Beraz, ezin da tragikotasun horrekin aztertu baldin eta hain gutxi ari bagara jokatzeko. Ez da hain determinantea, ez da hil ala bizikoa. Ez aurrera, ezta atzera egiteko ere.

Honekin batera, askotan iruditzen zait ezkerreko tematu egiten dela ekuaziotik jendea ateratzen. Eta hori gauza handietan egitea

SAKONEAN
JULE
GOIKOETXEA
MENTXAKA

IÑAKI
SOTO
NOLASKO

“Instituzionalizazioa, adibidez, EAJk soilik aldarrikatzen du, beste inork ez. Hortik eratortzen diren onura guztiak bere zakura doaz, berak kapitalizatzen ditu. Baina ezinezkoa da pentsatzea hemengo instituzionalizazio guztia haiei esker bakarrik egin denik, inondik inora.”

IÑAKI SOTO NOLASKO

aurrekontuak bezalako gauza «txikietan» egitea baino larriagoa da. Hori oso nabarmena da nire ustez gerren auzietan. Egiten ditugun irakurketa geopolitikoetan jendea, jendearen bizi baldintzak, herriak, komunitateak ekuaziotik ateratzen ditugu. Elementu zentrala da. Bide batez, oso patriarkala da pentsatzea nola mugituko ditugun argudioak guk arrazoia izateko; hori niretzat terriblea da. Printzipioen eta dogmen izenean erlatibismoa erabiltzen da.

Jendea ekuaziotik ateratzen den adibideren bat ematerik bai?

I.: Adibidez, Grezia. Ezkerrak ez dauka Greziari buruzko irakurketa seriorik. Ez dut bat bera ere irakurri. Guk ez dugu egin. Argi daukagu printzipioen ikuspuntutik bakoitzak non kokatzen genuen gure burua, baina inork ez du analisi serio bat egin hainbat elementu kontuan hartuz: erreskateak zer eman duen eta zer ez, termino politikoetan Syrizarentzat zer suposatzen duen, bere egituretan hori nola aldatu den, Greziako belaunaldien artean hori nola bizi izan duten, horrek ze perspektiba ematen dituen instituzionalki Greziaren barruan subiranotasunean aurrera egiteko, kontinenteari begira ze eragin izango duen horrek, ezkerrari on edo kalte egin dion, egiten zitzaizkion kritikak ze puntutaraino ziren bidezkoak edo bidegabeak, eta abar. Grezia gure eztabaidetan oso analisi azalekoekin erabiltzen dugun elementu bat bilakatu da. Periodikoetan ikusten dugu, esaterako, sinbolizatzen dituela eztabaida batzuk batera edo bestera, baina errealitate material horretaz dugun azterketa erabat ideologikoa da. Norbaitek aztertu beharko du termino ez alderdikoietan Syrizari zer gertatu zaion, zein neurritan lortu duen bilatzen zuena, ze alternatiba



“Askotan iruditzen zait ezkerra tematu egiten dela ekuaziotik jendea ateratzen.”

IÑAKI SOTO NOLASKO

“Posizioen gerratik ezin da ihes egin, barruan egon behar da, koiunturalki leku batzuetatik atera eta haustura bilatuz.”

JULE GOIKOETXEA MENTXAKA

zeuzkan, eta abar. Hori gertatzen da greziarrak kanpo uzten ditugulako: analisi politikoetan greziarrak instrumentuak dira, etika instrumental baten parte.

Geopolitikan hori oso nabarmen ikusten da. Gure errealitate txikian berdin gertatzen da. Aurrekontuetan osagai guztiak aztertu behar dira, horrek kritikarako eskubidea kentzen ez duen arren. Hausturarako ze elementu egon daitezkeen, eta abar, baina beti jendearen zerbitzura egon behar direla jakinda.

J.: Guztiz ados Iñakik esandakoarekin. Institutuzioen auzian ez naiz unidimentsionala bate-re. Izan ere, Estatuaren guztiz aldekoa naiz. Ongizate estatua ezkerak lortu du, ezkeraren lorpen bat da kapitalismo basatiaren aurrean. Lortu dugun ongizate guzti hori, txikia edo handia izan berdin du, mobilizazioaren eta ezkeraren instituzionalizazio asmoagatik izan da. Alde horretatik, ez naiz batere mendira joan eta instituzioak alboratzekoa. Nire kritika oso perspektiba makrotik egina zen. Alegia, 1080aren defendatzailea naiz, adibidez, prekarizatuak dauden bizitzentzako hil ala bizi-kontua delako, ezkerak ezin alboratu dezakeena. Hor herria hartu behar da kontuan, maiuskulaz, bere bizi baldintzak. 100 euroko margena askorentzat oso inportantea da.

Ez diot beraz ezkerria hortik at-

ra behar denik. Jarraitu behar du logika horretan eragiten, baina kontuan hartuz sostenga ezina dela etorkizunera begira. Elementu apurtzaileak sartu behar dira, baina logika horretatik atera gabe. Posizioen gerratik ezin da ihes egin, barruan egon behar da, koiunturalki leku batzuetatik atera eta haustura bilatuz. Horren adibide da, esaterako, CUPEk procès-ean egin zuena, noiz bozkatzeko zituen aurrekontu batzuk, noiz ez... Dialektika hori egon behar da, barruan eta kanpoan. Izan behar da instituzioaren parte, bestela jaten zaituztelako; eta aldi berean kanpoan egon behar da, horiek baldintzatu eta norabidetzeko. Baina multidimentsionalki pentsatzeko arazoa dugu; gauza bat eta bere kontrakoa egin daitezke aldi berean, ez dira bateraezinak.

I.: Hori da. Gainera, posizio oso ona daukagu herri bezala aurretik. Horretan nahiko kontraesankorra da gure momentu historikoaren azterketa eta joera orokorraren azterketa. Hori gertatzen da, besteak beste, ez garelako kapazak gure buruari lortu ditugun gauza horiek aitortzeko. Eta helduko da unea, non EAJk 1080 horien defentsa egingo duen, eta bere garaipentzat joko duten. Zein da desberdintasuna? 1080 horiek lortzen direnean, EAJk urrats hori kapitalizatuko du eta ezkerria, aldiz, hurrengo pausoak aldarrikatzen ariko da.

Alegia, eskubideen langa gorago jarriko du. Eta hori egin behar da, jakina, baina kapitalizatu ere bai.

Laburtzeko, ezkerak bere lorpenak kapitalizatzea behar du eta gurean asko dira. Zentzu batean, “euskal oasi” hori existitzen dela uste dut, baina ez beraiek esaten duten zentzuan. Uste dut gure borroka historikoen emaitzak konbinazio oso interesgarri bat ematen duela borroka emantzipatzaile horren barruan. Hemen gauzak beste era batera egiteko baldintzak daude, Espainiarekin etengabe konparatu gabe. Zenbait adierazle kontuan hartuz gero, europar testuinguruan ere maila ona ematen dugu. Horrek ez gaitu harrokeriara eraman behar, ze mediokritatea eta anbizio falta ere hor daude. Baina herri bezala gaitasun politiko hori aktibatu, artikulatu eta garatzeko dauzkagun aukerak, nire ustez, termino konparatiboetan, nahiko txukunak eta bideragarriak dira. Gurean proiektu alternatibo hori bideragarria da, beste toki gehienetan ez den maila batean. Eta hori hemen ezkerak egin duenari esker da, bere akats eta berandutze guztiak onartuta.

Lehen esan du Julek: gauza berriak egiteko egin egin behar da, baina egiteko aurretik pentsatu ere egin behar da. Eta horretan guk abantaila batzuk badauzkagu dagoeneko, fase honetan galdu behar ez genituzkeenak.

Eta nik uste dut feminismoaren kasuan horrela dela. Gizonen kasuan behintza ebidentea da: egiteko egin behar da, edo bartzuetan egiteari utzi egin behar zaio, baina horretarako pentsatzea oso inportantea da. Pedagogia feminista horrek, irakurketa feminista horiek, baldintzatu dute gure gaitasun politikoa horretan aurrera egiteko.

J.: Hemen urteetan egon diren mobilizazio guztiak, gaur egun dagoen mugimendu feminista... Ez da kasualitatea gurean baldintza horiek izatea, ez da ezerezetik ateratzen. Daukagun eskuina ere Europan nahikoa berezia da, aurrean izan duen herriagatik batez ere.

Euskal herrian zein mundu mailan, balioen talka berri bat ematen ari da. Feminismoaren azken olatua gizartearen balio estruktural batzuk inpugnatzen ari da. Ez da xamurra izan, ordea, feminismoaren eta beste korronteen arteko harreman historikoa...

J.: Modernitatearen barruan gaude oraindik. Modernitatearen garai honetan, XX. mendearen bigarren zatian Europan mugimendu ezberdinek egin dutena jaso dute eta orain mugimenduak hori materializatzen ari dira. Zer esan nahi du horrek? Lehen, emantzipazio nahiak -askapen prozesuak, adb.- aldarrikatzen ziren baina ez zen zehazten gorputza eta materialak diren baldintza guzti horiek nola jartzen dituzun emantzipaziorantzko norabidean. Ez naiz ari estatu egiturei dagokionez -teoria liberala dena, gobernu teknikak eta abar-, baizik eta gaitasun politikoei buruz ari naiz. Emantzipazio prozesuek, oro har, behar dute emantzipazio hori materiala izatea eta ez aldarrikapen soilak. Materialak nire eta nire ondoko gorputzetan, lurraldean...

Nik feminismoko esperientziatik dakit nola egiten duten mugimendu berriek uztarketa hori. 50eko hamarkadatik aurrera egon diren proposamen eta analisi guzti horiek lehen aldiz uztartu dira orain, eta horregatik ez da kasualitatea zera esatea: erabakitze eskubidea nahi dugu, baina ulertuta gaitasunen aldetik. Alegia, nik abortatu nahi badut, ez dut soilik eskubidea nahi; hori materializatuko duen osasungintza publikoa nahi dut. Eta osasungintza publiko bat izatea nola egiten da? XX. mendean ezkerre, termino ideologikoetan zentratuta, pixka bat abstrakzio horretan mugitu da: bai, nahi dugu emantzipazioa baina ez dugu argi proposatzen nola egingo dugun etxeko andreek ongizate hori izan dezaten -60ko hamarkadatik aurrera bai-, nola egingo dugun orain dirurik ez daukaten pentsionista horiek ondo egon daitezen... Guzti hori materializatu, gorputzen bidez.

Lehen zen, "langile klasearen borroka markoa", "borroka marko autonomoa"... horrek inplikatzeko lan harremanen marko bat egitea eta abar. Baina guzti hori XX. mendeko eskemetan zegoen planteatuta. Gauza askotan baldintza materialak lortu ziren Europan ematen ari zen paktu sozialaren testuinguruan, euskal eragileekin zein espainiar eragileekin izandako negoziaketetan. Langileriari dagokionez, sindikatu abertzaleek lortu zituzten zenbait baldintza, adibidez. Baina ongizate estatuaren ideian azpimarratzen dudana da, berdintasuna izateko baldintza materialak asetuta egon behar direla. Errelato ofiziala da Komunismoaren mehatxuaren aurrean kapitalak ongizate materiala ematea ahalbidetu zuela, sistema kapitalista mantentzeko, baina ongizate estatuaren oinarrian, estatuaren zabalpen horretan, espazioaren, baliabide eta autoritatearen publikifikazio

“Emantzipazio prozesuek, oro har, behar dute emantzipazio hori materiala izatea eta ez aldarrikapen soilak. Materialak nire eta nire ondoko gorputzetan, lurraldean...”

JULE GOIKOETXEA MENTXAKA

SAKONEAN
JULE
GOIKOETXEA
MENTXAKA
~
INAKI
SOTO
NOLASKO



horretan, mugimendu feminista ezinbestekoa izan zen, sindikatuak bezain beste. Mugimendu feministak XX. mendean ostia pila bat eman zituen sindikatuaren barnean, beraien aldarrikapenetan ongizate estatuaren aldarrikapena sartzeko zentzu oso zehatz batean: emakumeen lan ez ordaindua estatuak egin zezan, publikoa izan zedin eta ez pribatua: haurtzaindegi zerbitzuak, erresidentzia publikoak, zerbitzu sozialak eta abar. XXI. Mendeko mugimendu feministan ongizatearen dimentsio material guztiak uztartu dira, XX. Mende amaierak eman zizkigun marko diskurtsibo berriein uztartuz.

Nola ikusten duzu harremana feminismo(ar)en —eta mugimendu feministaren— eta mugimendu independentistaren arten?

J.: Gaur egun, uztartzeko zailagoa da baina fragmentazio hori aberasgarriagoa da. Izan ere, gorputzak hain modu ezberdinean daude zeharkatuak menderakuntza mekanismoen bidez, bakoitza bere herritik ari da egiten. 250 elkarte feminista daude, izugarria da. Horrek funtzionatzen du emakume bakoitzak menderakuntza sistema ezberdinak era desbedinean bizi dituelako, baina egiturazko menderakuntzen inguruko diskurtsoak sinplifikatu gabe eta likidotasunean erori gabe. Horregatik daude haserre pentsionistak, dendari txikiak, migranteak, arrazializatuak, etxeko اندreak... Noski, gero hori artikulatzeko gaitasuna izan behar da. Hori erlazionatzen da patriarkatuarekin, kapitalismoarekin. Mugimendu ekologistak egiten duen bezala. Oso fragmentatuta daude baina indarra dute tokian toki problematika zehatzak dituztelako eta horiei erantzuten dietelako. Dimentsio multidimentsionala ona da, horrek

esan nahi baitu jendea hase-
rretzen ari dela indibidualki eta
kolektiboki: hau lehengaia da
emantzipazio prozesu masiboak
edukitzeko. Kataluniako inde-
pendentzia prozesua hasten da
RENFEk ez zuelako funtzionatzen
adibidez. Jendea haserre zegoen
ezin zelako lanera puntual iritsi.

Hori da XXI. mendean gerta-
tuko dena. Pixkanaka erlazio-
natzen hasiko gara gaitz guzti
horiek estrukturalki mendera-
kuntza sistema desberdinetan
estrukturatuta daudela. Nola
egingo dugu gero berriro ere sin-
dikalismoak bere garaian lortu
zuen zentralizazio hori lortu,
interlokuzio bat eraiki eta alda-
ketak instituzionalizatzeke? Ba
ez dakigu. Ez dakigu nolako ins-
tituzioak izango diren hemendik
100 urtera, desberdinak izango
dira eta: arkitektura berriak da-
toz, parlamentuak desagertzen
daude, Europar Batasuna... Ez
dakigu nola enkajatuko dugun
instituzionalki hori dena gero
egonkortasuna etortzen denean.

Uste dut momentu honetan oso
gauza garrantzitsua gertatzen
ari dela: ezkerak zituen ideia
abstraktuak lur hartzen ari dira,
subjektu autonomo eta arrazio-
nalaren ideia deszentralizatzen
ari da gorputzez gorputz. Hori da
materializazioa finean: bote-
re harremanen eta dominazio
desberdinen materializazioak
kontrabotere eta kontradiskur-
tso materializatuak behar ditu
tokian tokikoak, gorputzez gor-
putz, lurraldez lurralde. Horrek
ekarriko ditu ondoren aliantza
marko berriak. Ez gaitezen beraz
etsipenean sartu. Gizartea mobi-
lizatzen hasi da, eta artikulazio
berriak ere hasi dira.

**Esaten da euskal jendartea guk
pentsatu baino aurrerakoiagoa
dela balioetan. Ezker sobera-
nistak ordezkatu dezakeenetik
gertuago dagoela, EAJren ba-
lioetatik baino. Baina aldi be-
rean, jarrera kontserbadoreak**

**nagusitzen direla dirudi alda-
keta handien eta ziurgabeta-
sunen aurrean. Alegia, balioak
ezkerrekoak eta aurrerakoiak,
baina prozedurak kontserbado-
reak. Horrela ikusten al duzue?**

J.: Gure belaunaldiaren borro-
ketariko bat bizipen politikoei
lotuta egon da gehiago, eztabai-
da intelektualari baino. Bada-
go jendea, ordea, bizipenetan
galtzen dena, eta ez da ezer es-
trukturatzen iristen, hori baita
neoliberalismoaren tendentzia.
Guk gaitasuna dugu hori ez ger-
tatzeke, daukagun karga anali-
tiko eta ideologiko horregatik,
bizipenetatik ondorioak atera-
tzeko. Zergatik ari da ordea gaur
egun hau gertatzen? Balioen
kontuagatik. Lehen etortzen zen
gizon heldu hori emantzipazio
prozesua azaltzen, hau egin-
go dugu eta beste hori lortuko
dugu: bitartean zure emakumea
etxean janaria prestatzen. Noski,
zure emakumeari galdetuko
diogu...

Feminismotik, teoriak egiteko
bizipenak mahai gainean jarri
behar direla esaten da. Lehen
esandakoarekin lotua dago. Egia
da gizartea kontserbadorea dela
hemen ere. Niri emantzipazio
prozesuaz hitz egin diezadake
familia heteronormatibo bat
daukan norbaitek, hiru ume,
txakurra, etxea... normala da.
Emantzipazio prozesu horretan
familia da, ordea, desagertu
behar den gauza bat. Lehen hau
aldarrikatzen bazen oso teorikoa
zen, baina orain bestelakoa da
ikuspegia.

Gizartea oso kontserbadorea
da, familia bazkaritara doa,
heteronormatiboa da, bazkaltzen
du bazkaldu behar den orduan,
semaforoa pasa zintzo... tribia-
litateak dira, bai, baina gizar-
tearen joera orokor hori islatzen
dute. Orain arte ezkerria eta
eskuina eze sozioekonomikoak
bereizi ditu eta hemen abertza-
le – ez abertzale ardatzak ere
bai. Baina bi ardatz horiek tope

**“Nik uste dut asko
aurreratu dela 60ko
hamarkadarekin
alderatuta, feminismotik
aurrerapauso asko
eman direlako hurrengo
hamarkadetako
eztabaida eta
praktikekin. Belaunaldi
berriek hori jaso dute,
duda gabe, modu batean
edo bestean”**

**“Estatuak hor daude,
ez dira desagertuko,
datuak argigarriak dira.
Izatekotan, statuak
eraldatzen ari dira, ez
desagertzen. Estatuak
botere exekutiboak inoiz
baino indartsuagoak
dira”**

**“Nork esaten du eta
norentzat epika berria
behar dela? Nahikoa da
termino unibertsalean
hitz egiteaz. Nork behar
du epika? Guk jada
jartzen ditugu kaputxak
gauetan, badugu epika.”**

JULE GOIKOETXEA MENTXAKA

SAKONEAN
JULE
GOIKOETXEA
MENTXAKA
~
INAKI
SOTO
NOLASKO

SAKONEAN JULE GOIKOETXEA MENTXAKA

IÑAKI
SOTO
NOLASKO

edo muga bat daukate. Balioen eta praktiken borroka honetan emantzipazio prozesuak askoz zabalagoak dira, orain arte ezkerrek planteatu dituenak baino. Emantzipazio hori gertatzeko balioen emantzipazioa eta transformazioa eman behar da, eta hori asko kostatzen da. Ardatz espainolarekiko zu zara desobediente, lanaren ardatzean ere -kapitalaren kontra-; baina beste guztia? Oso normatiboa da. Nola eman buelta horri, nola jarri mahai gainean teorizazio eta praktika berriak? Korronte berri guzti hauekin, ahotsik izan ez duen jendeak hitz egin dezala.

I.: Egia da, bai, normatibitate hori hor dagoela, baina gizar-tea aldatu dela ere balioan jarri beharko litzateke. Nork pentsatzen zuen 2019an Gasteizko Legebiltzarrean trans pertsonen eskubideen aldeko lege bat aterako zenik, adostasun osoz, PPren abstentzioarekin? Batzuetan, ahaztu egiten dugu nondik gatozen. Youtuben badago intsumisioaren eztabaida pasarte bat, Rafa Larreina parlamentarioa izan zen lehen legegintzaldian, 90eko hamarkada hasieran. EAJren eta PSEren posizioak dira izugarriak, ultra-atzerakoiak, kontserbadoreak, ordenaren alderdiak, eskuin europarraren balioetan kokatuta. Patxi Lope-

zen posizioak objektoreekin, adibidez, izugarri atzerakoiak dira. Rafa Larreina eztabaida horretan iraultzailea da; sozialdemokrata bat, ezkerreko humanista, etika kristau batetik defendatzen.

Hartzen duzu Naizen elkartearen proposamenaren harira Gasteizko Legebiltzarreko transexualitateari buruzko eztabaida hori, bestearekin alderatzen duzu, eta sinestezina da urte gutxian eman den eboluzioa.

Zein da ondorioa? PPk ezin du pentsatzen duena esan, abstenitu egin behar du. Elkarrekin Podemosek aurkezten du legea eta adostasun osoz ateratzen da aurrera: Legebiltzarrak elkarte horren agenda politikoa onartzen du goitik behera, puntuz puntu. Herri bezala, ez dago herri askorik hori egin dezakeenik Europan. Gure komunitateak horretara eramanez alderdiak eta, beraz, goazen hori balioan jartzera. Beste eztabaidak alboratu gabe, dauden miseriak ezkutatu gabe, hipokrisiak, argudio horiek zertan dauden oinarrituta eta zertan ez... goazen eztabaida horretatik zerbait ateratzera.

EGUNGO EZTABAIDAK

Europa osoan subiranotasunaren, nazioaren, klasearen, generoaren... auzien eztabaida zahar-berriak ematen ari dira. Euskal Herrian horrek bere isla izan du. Batetik, erretrotopiak berpizten dira; bestetik, bide berriak urratzen dituzten teorizazio berriak daude. Lehen emantzipazio nazionalei egozten zitzaizkion bezala, orain feminismoari klase batasuna apurtzea egozten zaio...

J.: Menderakuntza multipleen inguruan ematen den debatea ez da berria, 50 urte dauzka gutxienez. Urte guzti horietan proposatu den guztia eztabaidatzen ari da kalean, kongresuetan, eta abar. Nik uste dut asko aurreratu dela 60ko hamarkadarekin

alderatuta, feminismotik aurrerapauso asko eman direlako hurrengo hamarkadetako eztabaida eta praktikekin. Belaunaldi berriek hori jaso dute, duda gabe, modu batean edo bestean. Nazioarteko feminismo eta marxismo kongresuak horren adibide dira: eztabaidak eta proposamen berriak mahai gainean ikusten dira, ertz guztiak jasotzen dituztenak. Debate horiek lehen baino aniztasun handiagoa dute teorikoki ireki delako markoa eta ardatz asko sartu daitezkeelako. Pentsionistetatik, akademiara, migranteetatik, militante zuri eta euskaldunetara... Hori izango litzateke jende mobilizatuaren gehiengoaren ikuspegia ezkerrean. Gero daude ezker guztietan bezala, erreakzionarioak direnak, erreakzionatzen dutenak; gizon zuri haserre- edo frustratuak pribilegioak galtzen ari direnak. Dinamika berdina da ultraeskuinean edo erreakzionario hauetan.

Erreakzionario hauek Europa osoan daude. Krisi bat dagoenean, ultraeskuinarekin gertatzen den bezala, korronte berdinen parte dira. Ultraeskuinak historikoki izan duen arrakasta ez da ezkerrean erreakzionario hauek duten eta izan duten arrakastaren berdina. Zergatik? Ezkerrean zaudelako, errekurso-rik ez daukazulako eskuinak ez bezala -adibidez, finantzaketa-. Hau errepikapen bat da. Hauen argudioa da faxistek duten bera: migratzaileak lana kentzen digute; feministek langileriaren klase batasuna apurtzen dute; feministek, migratzaileek eta independentistek piztu dute faxismoa eta kataluniarrek piztu dute Vox...

Arazoa ez da 60ko hamarkadako debateetan daudela: garai hartan borroka armatua zegoen, eta abar, beste auzi bat zegoen. Oraingoetan ez dago ez epika hori, ezta gorputza jartzea ere ageri-agerian, ezta proposamen



analitiko kalitatezkorik ere. Ez dago ezta nazioartean ere. Alemanian bere erreakzionarioen inguruan hitz egiten entzuten dituzu eta hemengo egoera etortzen zaizu burura. Ez da kasualitatea: feminismoak indarra hartu duen momentuetan historian beti gertatu da erreakzio hau. Aurreko oposizioa sindikalismoak egin zuen, emakumeak ez sartzeko merkatu laboralera, adibidez. Hor azkenean kolpe kolpe aldatu egin da. Eztabaida honetara oso berandu iritsi dira batzuk.

Euskal Herriko eztabaidak Europako olatu horren baitan ulertu behar ote dira?

I.: Neurri handi batean, bai, zalantzarik gabe. Mundu mailan gertatzen ari den fenomeno bat hemengo fase historikoaren arabera irakurtzen saiatzen ari gara, horri guztiari «disidentzia» deituz. Niretzat hori okerra da. Salbuespena hemen gertatzen zen! Borroka armatuaren ondorioz, orain arte ez zegoen hala-

korik hemen, horrek ondorio politiko eta humano oso gogorak zituelako. Ondorio horiek ajeak ere utzi dituzte, eta horren arabera gaur egungo zenbait diskurtso azaldu daitezke, marginalak, are eta extralurtarrak ere. Bestalde, Julek esan duenari erantzunez, ez daudela finantzatuta ez da erabat egia. Eztabaida hau ere ez da berria. Krutwigek oso argi detektatu zuen espainolismoa, Partido Comunista Espainiarrak finantzatutako espainolismoa, hain zuzen ere.

Feminismoaren edo independentismoaren aurkako diskurtso horretan premisa faltsu bat dago: «aniztasunaren tranpa» deitzen duten hori. Diotenez, orain ezkerra arrazakeriaz, emakumeen berdintasunaz, klima larrialdiaz edo gayen eskubideez arduratu behar da, benetako borroka baztertzeraino, alegia, klase borroka baztertzeraino. Zein da premisa faltsua? Borroka horiek guztiak ez zeudenik sozialismoaren borroka historikoan eta programa politikoan txertatuta.

Oraintxe, gizakia ilargira heldu zenetik 50 urte ospatzen ari zirela, “New York Times”-ek Sobietar Batasunaren eta AEBen arteko «galaxien gerra» delakoan, aniztasunaren ikuspuntutik sobietarrak gailendu zirela oso argi azaltzen zuen. Adibidez, Moskuk espaziora lehendabiziko emakumea eta lehendabiziko beltza bidali zituen. Eta Los Angeles eta Leningradoko populazio beltzaren kopuruak ez ziren berdinak. Aldi berean, sozialismoa izan da alor horretan egin dituen akatsen autokritiko handiena. Fidel Castro homosexuali emandako tratuagatik bere burua kritikatzen irakurtzen duzu, eta horrek sozialismoarekin ez bazaitu beradiskidetzen, barrutik ustelduta zaude. Premisa, hortaz, faltsua da.

Ustezko marxista puru horiek amesten dute autoritarismo burokratikoaren sistema batekin, ez daukana zerikusirik iraultza humano handienak egin dituen gure komunitateekin. Ez dauka lotura politiko, emozional,

“Saiatu behar gara errelato bat egiten non gauzek zentzu bat daukaten, errealitatearekin lotura bat, egiazkotasun bat, non koherentziak garrantzia daukan.”

IÑAKI SOTO NOLASKO



ideologiko bakar bat ere gure genealogia guztiek egin dituzten borroka guztiekin: independentziaren aldeko borrokarekin, feminismoaren borrokarekin, gay eta transen borrokarekin... Ikuspuntu horrek ez du lotura zuzenik gure iraultzekin eta askapen borrokekin, gure indar askatzaileekin. Zientziaren alde egindakoa ere baztertzen dute. Sozialismoak akademian egin zuen inbertsioa izugarria da. Beraien beti lotura genealogikoak egiten dituzte burokrata autoritarioekin. Txernobyli buruzko telesailean bada pasarte bat eztabaida piztu duena: ministro

bat meatzariengana hurbiltzen da diskurtso oso koldar bat eginez. Ezkerreko jende horrek, erreakzionario autoritario horiek, beren burua identifikatuta sentitzen dute burokratekin, eta ez Txernobylera hiltzera joan ziren milaka meatzari horiekin. Uste dutenaren kontra, klasistak ere badira, beraz.

Mundu mailako joera baten isla dira, hortaz.

I.: Jende horrek gehienak 18-20 urte baldin badauzka, ezin da ezker abertzalearen disidentea izan; politikoki beste nonbaiten hezi dira. Bestalde, sartu dute iraultzaren eskema bat non jendearen konplexuak aktibatzea lortu duten. Hori politikoki zaila da kudeatzeko. Hori gazteei gertatu zaie, eta guri ere bai: ezkerreko dogma horietan kokatuta zegoen jendeari, interlokuzioa mantentzeko beharra sentitu dute. Burges-txikia izatearen traumak etxean landu behar dira.

J.: Iratzar Fundazioak antolatutako Bizitzak eta Lurraldeak nazioarteko konferentzian ikusi nuen, adibidez, diskurtsoan ezkerrean nahikoa sintonia dagoela, eta poztan naiz: fenomeno hau oso detektatua dugu. Gaur egun gutxienez identifikatzen ari gara auzi hauek, duela urte batzuk ez zen horrela gertatzen.

Ezker europarraren zati batek dio estatuak XXI. mendean gaindituta daudela eta mundu kosmopolita batean bizi garela...

J.: Eta horregatik Frantzia eta Alemania desagertu dira eta ez-estatu franko-alemanak dira... Ea, ezkerrearen parte bat ideologia liberalaren doktrina politikoaren baitan kokatzen dira. Liberalismoan, korronte asko dauden arren, naizionalismoa gaizki ikusia dago, oro har. Nazionalismoarekin batera, estatua ere gaizki ikusia dago, oro har. Ez bakarrik liberalismoan, baita garai modernoan garatu diren ideologia batzuetan ere. Sozialismoaren parte handi bat ere, komunismoarekin lotura handiena duena, eta anarkismoa, estatuaren kontra egon izan dira historikoki. Egia da diskurtso horrek oihartzun handia izan dezakeela, ez bakarrik ezker instituzionalean edo estatua duten ezker horretan; ezkerrean anti-sistema diren eta sozialismotik kanpo kokatzen diren guztietan dago estatufobia hori. Arazoa diskurtsoarekin dugu, eskuinak duen diskurtso berbera dutelako gauza askotan: indibiduoa, estatua... arrazoi desberdinengatik izan arren.

Estatuak hor daude, ez dira desagertuko, datuak argigarriak dira. Izatekotan, estatuak eral-

datzen ari dira, ez desagertzen. Estatuaren botere exekutiboak inoiz baino indartsuagoak dira, beraz, ez dakit non ikusten duten batzuek estatuaren desagertzea. Jarri beharko lukete mahai gainean datuaren bat esaten duten hori berresteko.

Gobernantza globala ez da berdina, noski, nazio-estatuaren sartzen garenean. Gaur egun, neoliberalismoan, gobernantza sistema estatuaren exekutiboaren eta korporazioen bidez egiten da. Bestetik, egungo justizia sistemak nazionalak dira, hemendik gutxira nazioarteko auditoriak izango dira. Europar Batasunaren gobernantza sistema hori da: kontseilua eta batzordea. Hauek dira exekutiboa eta legislatiboa, eta parlamentuak ez du indarrik horien gainean apenas; bi horiek dira legeak egin eta exekutatzen dituztenak, korporazio eta lobbiekin batera, hauen demanden arabera.

Kapitalismoak beti behar izan du dispositibo publiko bat lan indarra sortuko duena, segurtasun indarrak jarriko dituen, kapitalari berrmatuko diona bere zirkulazio horretan arazo handirik ez duela izango... Izan ere, estatu modernoak kapitalismoarekin batera sortu da. Beraz, gezurra da neoliberalismo garaian estatua desagertuko denik; eraldatu bai, eta ari da jada. Zerekin konparatuta ari da eraldatzen? Botere legegilea ahultzen ari da guztiz, exekutiboa indartzen, eta sistema judiziala exekutiboaren esku. Guztia iruzurra ez izateko, lege berriak ateratzen dituzte sistema judizialak interes exekutiboaren eta elite ekonomikoaren interesak babesteko: lan erreforma, LOMCE, administrazioen kontuek zer gastatu dezaketen eta zer ez... Exekutiboaren bidez korporazioen demandetarako.

Beraz, ez daude desagertzen, eta hori sartzen da ezkerrearen estatufobiaren ideologiaren barruan, galbidera eramaten due-

na ezkerre. Zergatik? Jendeak originala bozkatzea nahiago duelako. Eta originala estatufobian eskuina da! Ezkerre askotan sartu da estatuaren aurka, nahiz eta praktikan egitura horien alde egin: politika publikoak, osasungintza... Koherentzia falta diskurtsibo hori izan da ezkerrearen arazoetako bat: praktikan estatuaren alde egin du Europar Batasuna, baina diskurtsoan ideologikoki kontra egin du, estatufobikoa da. Termino idealista hutsetan, ez termino marxista-leninista edo materialetan. Ez du asumitzen unitate politiko homologatu nagusia estatuak jarraitzen duela izaten.

KOMUNIKAZIO SISTEMA ETA UNIBERTSITATEA

Herri batek bere erreproduktzioarako egiturak eta sistemak behar ditu. Komunikazio esparrua da horietako bat. Joseba Sarrionandiak zioen duela hilabete batzuk GARAi emandako elkarrizketan, euskal komunikazio esparru bat eraikitzea ezinbestekoa dela. Zein da egun euskal komunikazio esparruaren egoera, existitzen bada? Zein dira arazo eta erronka nagusiak?

I.: Berriz ere, disonantzia handia dago joera orokorren eta gure errealitate soziopolitikoren artean. Dauzkagun zenbait arazo oso gureak dira; beste zenbait, ordea, oso orokorrak dira, sistemikoak eta globalak. Arazo partikularrei helduz, gure komunikabide sistema gure instituzionalizazioaren degenerazio bat da, sistema dagoela onartzen baldin badugu, sikiera unitateen gehikuntza bezala. Bere ezauzgarri nagusia klientelismoa da. Horretan komunikabide sistema ez da originala; unibertsitateko joaten baldin bazara, antzeko gabiltzala esango nuke. Gure instituzionalizazio guztia ze puntutaraino oreka politikoen

irakurketa klientelar baten arabera garatu den aztertu beharko genuke.

Komunikabide sektorean, krisi orokorrak ez dauka irtenbide partikularrik. Orain arteko eske- ma klientelar horretan, familia politiko guztiek komunikabide bat nahi zuten. Finantzazio bideragarritasuna ere termino partikular klientelar horretara lotuta zegoen. Sistema koherente, ekologiko bat eraiki nahi baldin badugu, biziraupenari dagokionez, ez dago irtenbide partikularrik. Lehenik eta behin, diru publikoa hain modu arbitrarioan banatzea zailagoa delako orain. Gainera, diru horrekin ez da ez bideragarritasuna ezta inpaktoa ziurtatzen ere.

Halere, oraingoz dagoenak funtzionatzen duelako: EAJri funtzionatzen dio hemen ezarri duen eskema instituzional-gubernamentalak Hein batean, EITB bere sistema demoskopikoaren beste adar bat bihurtu da. Botere banaketa klientelar horri guztiz lotuta dago: PSERekin negoziatzen ditu postuak, berarentzat da ildo editoriala eta ezker abertzalearekin negoziatzen ditu kontu soziolaboralak eta euskarari buruzkoak. EITBren fiantziazioa UPV-EHuren finantzazioaren laurden bat da. Horrek ez du gehiagorako ematen. 130 milioi euro gastatzen ditugu eta ematen duena ematen du. Adi, hau ez da bertan dauden profesionalei kritika bat; alderantziz esango nuke, neurri

SAKONEAN
JULE
GOIKOETXEA
MENTXAKA
~
INAKI
SOTO
NOLASKO

SAKONEAN JULE GOIKOETXEA MENTXAKA

IÑAKI
SOTO
NOLASKO

handian beraiek ere horrela bizi dutela. Min egiten die besteok esaten dugunean, baina, beraiek hitz egiten dutenean, horrela azaltzen dute dute. Eta gero dago Vocentoren posizio hegemonikoa, frankismotik datorren bere botere posizioa kapitalizatu eta gauzatu nahi duen taldea. Historikoki unionismoari lotuta egon da, jakina, baina gaur egun unionismoaren indarra hemen autonomismoa da eta, zenbait auzitan presio egiten dion arren, EAJrekin zuen harreman gatazkatsua guztiz leundu da. Honen ondorioz, sistema honen barruan Noticias taldearen posizioa bigarren mailakoa da.

Prentsa independenteari dago-kionez, orain Berria salbuespen bat dela eta horren bideragarritasuna instituzionalki bermatu behar dela onartu da. Bazen garaia, urrats handia da. Horrekin apurtu egiten da urte askotako dialektika, bai prentsa independentearen ikuspuntutik eta baita instituzioen aldetik ere. Ikusi behar da horrek zer garapen daukan, izan ere, urteko finantziazioa ziurtatuta ere –eta egunkari batentzat hau benetan zaila da–, gure auzi partikularrez harago komunikabideen krisi orokorra dago. Eta hau ez da soilik finantzieroa, edo teknologikoa; kulturala da. Zein da jendearentzat egiten dugun

lanaren balioa? Jendeak, batez ere belaunaldi berriek, irakurriko ote dute? Zer non, noiz, nola eta, jakina, zergatik? Komunikabideek beren buruari kazetari-tzaren bost galdera kanonikoak egin behar dizkiete. Erantzunak ezezagunak dira.

Zein da GARaren egoera testuinguru horren baitan?

I.: Zaila. Aurten milioi eta erdi euro ordaindu dugu. Beste horrenbeste falta zaigu. 2021 arte salbuespen egoeran gaude; beti legez, baina gogorrago. Arriskuan gaude. Hori bai, orain epemuga bat dugu. Espolioari buelta emateko kapazak baldin bagara, guk plan bat daukagu eta iruditzen zait, paradoxikoki, indartuta atera gaitezkeela. Adibidez, komunitatearekin geneukan kontratua berridatzi dugu. Belaunaldi berriekin ere ari gara saiatzen. Interneten, irratiarekin, formato desberdinetan, hiru hizkuntzatan... Barne mailan, funtzionamenduaren aldetik, iraultza bat ari gara egiten. Asmatzea ez da erraza, baina ez da ez saiatzeagatik izango.

Hala ere, berriro diot, ez dago irtenbide partikularrik. Eta ez da posible aurrera egitea baldin eta sektorea ez bada sektore bezala tratatzen. Komunikabideak industria kultural bat gara, gure eragina batez ere eztabaida publikoaren maila bat mantentzea da. Gainera, pluraltasunaren adierazle gara. Gure ustez hori bermatu beharko genuke politika publikoen bitartez. Ez termino klientelarretan, ez bakoitzak bereari eman, baizik eta pentsatuz nola eraikitzen den sistema bat ekologikoa, bideragarria eta aldi berean zerbitzu bat izango dena jendearentzat. Ez komunitateentzat termino partidarioetan, baizik eta eztabaida publiko orokorrentzat.

Horrek badu puntu idealista bat, baina iruditzen zait esan dugun guztia helduta, dauzka-

gun gaitasun politiko horiek ere badaudela lotuta izan garenari, eta izan dugun gaitasuna oso salbuespenezkoa mundu honetan. Prentsaren alorrean, Euskal Herrikoa bezalako fenomenorik ez dago munduan. Herri honetan hori aberastasun handi bat da, eta hori bultzatu behar genuke bakoitza bere posizioetan gotortu gabe, pluraltasunetik eztabaida publikoa aberasteko, komunikabideak aurrerantzean izango direnaren arabera; eta ez izan zirenaren arabera.

Unibertsitatea estatugintzarako eta nazioegintzarako beste egitura inportante bat da. Zein da Euskal Herriko Unibertsitatearen egoera gaur egun, eta zein dira arazo eta erronka nagusiak aurrera begira?

J.: Politika konparatiboa egin behar da EHU zer moduz dagoen jakiteko. Konparatzen badugu Estatu espainiarreko edo zehazki Kataluniako unibertsitateekin ba ondo. Orain, panorama oso larria da. Unibertsitateak desagertuko dira ezagutu izan ditugun moduan: pribatizatzen ari direlako, klase sozial bateko jendea soilik joango da unibertsitatera eta beste erdibide batzuk sortuko dira prekarizazio prozesu horretan. Kualifikazio handiko eta batere gabeko lanak aterako dira, geroz eta nabarmenagoa izango da bi horien arteko filtroa. Bestetik, unibertsitateak bilakatzen ari dira bigarren hezkuntzako moduko zentroak. Bolonia prozesua pribatizazio prozesu bat da, unibertsitatea merkatuaren zerbitzura jartzeko; horren arabera, barne arkitektura guztia, graduak, kredituak, ezagutza, jarri dira termino ekonomizistetan, eta gainera merkatuaren zerbitzura. Are gehiago, Boloniarekin ezarri diren zenbait arauen bidez ikasleak adin txikiko pertsona bilakatu dira. Batetik, asistentzia nahitaezkoa izateak esan nahi du dirua dau-

“Oso momentu aberasgarrian gaude, fragmentazioan ematen den arren, gauza asko ateratzen ari dira. Eta hain zuzen, demanda eta antolakuntza berri horietan agertuko dira etorkizuneko batasun berriak.”

JULE GOIKOETXEA

kazula unibertsitatean egoteko lau, bost edo sei urtez. Ezin duzu lanik egin eta aldi berean klase presentzialetara joan. Bestetik, denbora guztian gauzak gelan egiten dira, proiektuak kolektiboki egiten dira... alegia, ez da irakurtzen. Horrek esan nahi du, garapen intelektuala oso murrizta dela, merkaturako ez baita funtzionala.

Horrez gain, ikerketa guztia ateratzen ari da unibertsitateetik, pribatizazioaren beste ondorio-tako bat da. Merkatuari produktiboa izango zaion ikerketa pribatizatzen da, ikerketa institutuen bidez. Institutuak nahiz eta publikoak izan, finantzaketa kanpotik etorri behar da, enpresetatik alegia, haien intereseko ikerketak eginez. Unibertsitatean geratzen den ikerketa hori ere kanpo finantzazioaren bidez lortu behar da hein handi batean. Momentu oro unibertsitatea merkatuaren eta produktiboa izango den, gainbalioa sortuko duen, guzti horretara begira dago: neoliberalismoaren dispositiboak bilakatu dira.

Mediokritatearen produkzio masiboa egiten da merkatuarekiko funtzionalak izateko. Hau noski orokorra da. Katalunian gertatzen ari denaz beste, EHUK bai egin duela apustu bat: azken errektoreek ezker abertzalearen bozka lortu dute. Talentuaren

kooptazio bat dago. Lantaldeari dagokionez, apustu bat dago jendea ez prekarizatu eta indefinitua izateko, baina plaza bat lortuz gero, bestela, egungo irakasleen egoera guztiz prekariora da. Katalunian, adibidez, %50 baino gehiago asoziatuak dira (askotan ez dute doktoradutza egina), eta ikasgaiko 350 euro kobratzen dute; ia esklabutza da (noski, beste lan asko bezala, ez dadin gaizki ulertu). EHUK apustua egin du asoziatuak apenas hartzeko; sartzen den jendea doktorea da, baina aldiz, ordezkoei kataluniako asoziatuen egoera berbera dute. Nafarroako unibertsitatearen errealitateak ihes egiten dit, baina OPUSEkin konpetitzen duen sistema da, alegia, sistema kabroiagoa.

I.: Katalanekin konparatuta, ez dugu sistema bat. Katalanen instituzionalizazio estatala gurea baino askoz ahulagoa da estatu-tuen negozio horretan, baina instituzionalizazio ez formaletan beraiek hizkuntzari lotuta gauza gehiago lortu dituzte. Hizkuntza eremua hartzen duen unibertsitate sistema dute. Gero zertarako erabili dute? Hor neoliberalismoaren eta sistema autonomikoaren aje guztiak topatuko ditugu, zalantzarik gabe. Eta, berriro ere, klientelismoa.

Populazioari dagokionez, abantaila bat daukate gurekiko. Ho-



rrek beste estruktura ekonomiko batzuk izatea ahalbidetzen die. Esan duzun horretan niretzat oso interesgarria zera da: EAJren giza baliabideak erreproduzitzeko sistemak agortzen bidean daudela iruditzen zait. Ez du gehiago produzitzen edo generatzen. Arazoak dauzka hemendik bost urterako diputatu orokorrak hautatzeko. Bere atrakzioarako gaitasuna oso lotuta dago burokraziari: bere garaian koadro politiko-ekonomikoak erraz ateratzen zituen zeukan sistemarako. Gaur egun hori agortzen ari zaio. Ondorioz, talentuaren

kooptazioa dinamika batean dago sartuta. Esparru guztietan, kulturean, politikan...

Sarien banaketa, adibidez, harrigarria da. Lehenago beren herriko jaietan betoa jartzen zieten artistei orain erakundeek sariak ematen dizkiete. Martxa horretan pasako gara Joseba Sarrionandia betatzetik, Mikel Antzari Euskadi Saria ematera. Agian hau guztia normaltasun berri baten seinale da, agian. Hau arretaz begiratu behar da. Bazterkeriatik kooptaziora pasa garela dirudi. Unibertsitatean eta pentsamenduaren munduan antzeko gertatzen ari dela iruditzen zait.

Komunikazio esparruan, egoera asko aldatu da oso urte gutxitan. Konpetentzia globala da orain. Ze aukera ditu euskarak hor lehiatu ahal izateko? Nola aurre egin, komunikazioaren esparru zabaletik, euskararen normalizazioari? Nola adostu estrategia orokor bat? Posible da?

I.: Errepikakorra naiz honetan: nire ustez, dauzkagun adostasunak eta gatazkak birdefinitu behar ditugu. Termino soziolinguistikoei oso ebidentea da. GARAREN kasuan, guk badaukagu plan bat, zentzu bat daukana, belaunaldi berriekin gure produktua eta edukia euskalduntzeko. Erabaki editorial edo politikoez harago, teknologiararen ikuspuntutik ere lanean ari gara. Baina aldi berean, termino soziolinguistikoei guretzat dogmak izan direnak ez dakit honezkero baliagarriak diren belaunaldi berrien ohitura linguistikoa aztertzeko. Ez bakarrik aztertzeko, baita aldatzeko ere. Ez dakit aldagarriak diren, ez dakit nola operatu daitekeen horiek aldatzeko, adostasunak lortzea horretan oso zaila da. Eta guretzat zer den monolinguie, multilingue, plurilingue, kategoria horiek, ez dakit ze puntuta-

raino baliagarriak diren, adibidez, milenial deitzen ditugun horien kategoriak aztertzeko. Termino estrukturalak mantendu egiten dira, desberdina da euskalduna izatea Hernanin, Orion edo Iruñean. Aldi berean, lehen zer zen euskalduna izatea Iruñean eta gaur egun zer den oso gauza desberdina dela uste dut: horri ez badiogu heltzen arazoak izango ditugu datorren mundua ulertzeko.

Uste dut kategoriekin arazoak ditugula. Ez naiz ari soziolinguistikari buruz, hori adituek esan beharko dute. Baina, komunikabide gisa dugun bizipenetik, egiten ditugun banaketa horiek gero eta antzuagoak direla uste dut. Gure irakurleak gero eta multilingueagoak dira: gauza batzuk ingelesez irakurri nahi ditu, euskaraz beste batzuk, eta besteak gaztelaraz edo frantsesez. Tira, aurrerantzean, arazoa da ez dutela irakurri nahi oro har... ez hainbeste ze hizkuntzatan. Beren ohitura linguistikoak aldatu dira formatuekin, ahoskotasunarekin, idazkerarekin, irakurketarekin, eta ez dut esaten termino soziolinguistikoa tradizioarekin, hori ez dakit. Baina nire bizipen profesionala da, jendearen harremana idazketarekin, irakurketarekin, entzumenarekin eta hitz egitearekin, aldatzen ari dela zentzu askotan. Beraz, gure orain arteko markoa, gutxienez, mugatuegia da aurrean dauzkagun errealitateei erreparatzeko. Erroka izango da ulertzea errealitate berri horren baitan euskararen egoerak zer egin duen hobera eta zer okerrera, zertan izan den mesedegarri eta zertan kaltegarri aldaketa hau. Eta, jakina, aldatu den komunikazio esparru horretan euskararen normalizazioaren aldeko lanak zein bide hartu beharko dituen asmatzea; ezin dugu pentsatu estrategia zaharrak bere horretan funtziona dezakeenik panorama

berrian. Hortik, nola ez, gatazka berriak ere etorriko dira.

EUSKAL HERRIAREN ETORKIZUNA

Euskal Herriak bidegurutzean darama urte dextente. Nola heldu gara izatera daukagun instituzionalizazio maila? Nola egin errelato bat, egon den herrigintza ziklo oso bat dialektikoki ulertzeko? Posible ote da?

I.: Nik zalantzak dauzkat horretan tematu behar garen. Gertatzen zait Juleri instituzioekin gertatzen zaiona. Bataila eman behar da fronte guztietan eta dialektikoki konfrontatu, bai, eztabaidaren maila altxatu, eta abar. Dialektika horretan beti irabazten da. Baina hainbeste energia sartzen baldin badugu errelatoaren konpetentzia edo lehia horretan, uste dut energiak beste toki batzuetara enfokatzeko aukerak galtzen ari garela. Agian, beste gabe, izan daiteke errelatoa saiatu behar garela lehiatik ateratzen: saiatu behar garela errelato bat egiten non gauzek zentzu bat daukaten, errealitatearekin lotura bat, egiazkotasun bat, non koherentziak garrantzia daukan.

Modernitatearen eta postmodernitatearen lehia horretan, oso modernoak izaten jarraitzen dugu. Niretzat, postmodernitatea intelektualki guk aztertu dugun bezala, modernitatearen gripe bat da. Abisu gisa, kritika moduan, funtzionatzen du; alternatiba gisa, ordea, ez da gauza. Gainera, oso efektu perbertsoak ditu. Emantzipazioaren ikuspuntutik, Modernitatearen balioak azpimarragarriak dira, bikainak: emantzipazioa, justizia, berdintasuna... Modernitate horren benetako garapena eta ajeak ezagunak dira: hasi ideia absolutu berrituekin, jarraitu sistemak eragindako bazterkeria guztiekin eta amaitu garapenaren mugekin. Honen kritikan,

dena balekoa dela dirudi, baina erlatibismo klase hori botere harremanei erreparatu gabe zabaltzen badugu, boteredunek errazago irabaziko dute, beti. Beste irtenbide bat dago: kritika logikoei helduz, beste defentsa eta gaitasun batzuk garatzea. Niretzat, Joxe Azurmendiren eta Isaiah Berlinen erlatibismoaren eta pluralismoaren diskurtsoen ikuspuntua aberasgarria da hor. Berlinen Marxekin egin zuen bezala baina alderantziz, hor iraultzarako eta sozialismorako irakurketa bat badago. Nik azken horretarako sortu nahiko nuke errelato bat, gure herriaren errealitate soziopolitikoari eta bertan bizi garen pertsonen lotuta.

Orain dakigunarekin, existentzialismoari, humanismoari egin zaizkion kritika feministekin, bizi izan ditugun dezepzio politiko historikoekin, bidean ikasi dugun horrekin, errelato emanzipatzaile bat sortzeko kapazak bagina, etekin handia aterako genukeela uste dut. Baldin eta zentratzen baldin bagara alderdien arteko lehiaketa horretan nola asmatzen ditugun argudioak, bataila txiki hori irabazteko, nire ustez energia asko kentzen digu, eta etekinak oso txikiak dira. Berdina gertatzen zaigu disidentziaren auziarekin; energia asko, eta etekin gutxi. Ni berez dialektikaren aldekoa naiz, baina hor inbertitzen diren energiak kentzen ari zaizkio feminismoari, pendiente daukagun sexualitatearen inguruko eztabaida sakon bati, drogei buruzko politika publikoei, familiaren auziari... Laburbilduz, nire ustez, errelatoaren inguruko energiak errelatoan inbertitu behar ditugu, ahal dela gurea eraikitzen, besteena borrokatzen hainbeste energia xahutu gabe.

Egoera politikoa, gurean nahikoa hotz dagoela esan daiteke gaur egun. Esaten da inpultso

berri bat behar dugula, eta inpulso horrek osagai berriak behar dituela: epika berri bat, batasun berri bat... Ados zaude?

J.: Nork esaten du eta norentzat epika berria behar dela? Nahikoa da termino unibertsalean hitz egiteaz. Nork behar du epika? Guk jada jartzen ditugu kaputxak gauetan (barreak), badugu epika. Noski, aurreko hau pixka bat sinplifikatzea da, baina haxe da. Behar dena da prozesu emanzipatzaileetan epika, noski, baina hori sortzeko dauden aukeretak momentu ezin hobean gaude, epika pila bat egin daitezkeela uste dut. Mugimendu feministak epika pila bat dauka gazte pila batentzako, eta beste askorentzat berriz ez dauka. Baina ez da egongo epika bat nagusia guztiok identifikatuta sentituko garena.

Gizon batzuk deskolokatuta daude. Zer esan haiei? Egin pauso bat atzera, baina egon zaitez hor. Zein da estrategia? Politizatu behar da gizonaren kategoria, emakumearen kategoriarekin egiten ari garen bezala: gizona askoz gehiago kostatzen ari da klase soziopolitiko gisa kategorizatzea. Kontuz, badaude eta maskulinitatearekin aurrera jarraitzeko birformulazio arriskutsuak ere. Aliatuak dira asko, halere, ezkerreko ikuspegi batetik. Bestalde, nik ez dut nahi hainbat arlotan beraien pribilegioak albo batera uztea, baizik eta pribilegio horiek erabiltzea emakumeak sartzeko ez gauden lekuetan.

Epikara bueltatuz, gripea hor ezinbestekoa da. Modernitatearen gripeak esaten diguna zera da: unibertsalean hitz egitea bukatu da. Langileria, epika... Norena? Norentzat? Nortzuk? Lehenik eta behin, onartu behar dugu berdintasun falta horrek markoetan eta menderakuntza bizitzera-koan, ez duela zertan dispertsio-
ra eraman. Eta horretarako oso baliagarria da federalismoaren

kontzeptua. Doktrina guztiak printzipio nagusi bakarra dauka: batasuna dibertsitatean. Dibertsitate guztia maila batean zentralizatuak dauden eta beste maila batean deszentralizatuak dauden mekanismo batzuekin kudeatzen eta ahalduztzen duen sistema bat da federalismoa. Horrek guztirako balio du. Egin izan dugu, gainera. Errelato bilakatu ez den arren, hau askotan egin dugu historian zehar.

Alderdiak ongi kudeatzen direnean hori dira: dibertsitatearen batasuna. Debate guztiak daukazu barne mailan eta ondoren posizio unitario bat adosten da. Hau ulertzeko geroz eta mekanismo berriagoak dauzkagu, beste eremuetara eramateko. Adibidez, manifestazio handi horiek, feminismoak ateratzen duenean jende andana hori: zer uste duzue, gure artean ez dagoela desadostasunik? Oso sakonak. Berdin du ordea, beti ez baita egon behar elkarrekin batuta. Kataluniako prozesuan ikusi dugu hori. Momentu batzuetan behar duzu batasuna, bozkatu behar duzunean, eta abar, baina denbora guztian ez da batasun hori behar, diferentziak egon badaudelako.

Hori problema ontologiko bilakatzea gaurko errealitatea ongi ez irakurtzea da. Baditugu mekanismoak aipatutakoa egiteko. Orduan, beste gabe, aurrera begira, nik uste dut momentu honetan oso momentu aberasgarrian gaudela, fragmentazioan ematen den arren, gauza asko ateratzen ari dira. Eta hain zuzen, demanda eta antolakuntza berri horietan agertuko dira etorkizuneko batasun berriak.

La lucha actual por las pensiones y la defensa de un sistema vasco



Las pensiones son el elemento central del debate teórico y político y de las movilizaciones sociales sobre el futuro de los sistemas de Seguridad Social. Las razones son varias. En este artículo analizamos cuáles son esas razones y argumentos por un sistema vasco de pensiones.

Por una parte, por su importancia económica y social: el gasto en pensiones es hegemónico no solo en el gasto de seguridad social, sino en el conjunto del gasto público de protección social [que en la Unión Europea incluye, además de las pensiones, la discapacidad y enfermedad, la familia e infancia y el desempleo] e incluso en el conjunto de la política social pública [además de la protección social abarca la salud, la educación y la vivienda]; constituyen la principal -y en muchos casos la única- fuente de ingresos de la mayoría de la población mayor de 65 años, especialmente de la más empobrecida. Por otra parte, porque es en los regímenes de pensiones donde las alternativas entre la renta patrimonial y el salario socializado aparecen más nítidas: provisión mediante sistemas de reparto, casi en su totalidad públicos, o mediante la capitalización privada.



Mikel de la Fuente. *Economista.*
ARGAZKIAK: FOKU

“Esas reformas tienen el grave riesgo de afectar a la solidaridad intergeneracional en que se basan los sistemas de reparto, en la medida en que los y las jóvenes puedan creer que sólo van a percibir pensiones de cuantía cada vez más reducida.”

Los sistemas públicos basados en el reparto son más seguros en la provisión de recursos para la vejez y, en ese sentido, más adecuados para cumplir la misión de la Seguridad Social de proporcionar ingresos seguros. Los fondos de pensión que canalizan las aportaciones de las pensiones privadas refuerzan la especulación financiera, con graves consecuencias para la economía productiva. Los Estados europeos llevan décadas impulsando “reformas” que reducen la protección de las pensiones públicas, con los objetivos de 1) no aumentar las cotizaciones patronales que serían necesarias para hacer frente a la mayor esperanza de vida y 2) ensanchar el campo de las pensiones privadas. Esas reformas tienen el grave riesgo de afectar a la solidaridad intergeneracional en que se basan los sistemas de reparto, en la medida en que los y las jóvenes puedan creer que sólo van a percibir pensiones de cuantía cada vez más reducida.

La Unión Europea lleva años contribuyendo al desarrollo de las pensiones privadas, que se inscribe en el proceso de financiarización de las economías, entendiendo por tal un aumento muy superior de los activos y

pasivos financieros en relación con el valor de la producción de bienes y servicios. El último episodio es la propuesta de Reglamento sobre el “producto paneuropeo de pensiones individuales” (PEPP) de la Comisión Europea (2017), que tiene por objetivo aumentar los activos gestionados en el mercado de las pensiones individuales desde los 0,7 billones actuales hasta 2,1 billones en el 2030, mediante la aplicación a los PEPP del mismo trato fiscal de las pensiones privadas estatales, aunque no cumplan las reglas estatales para las desgravaciones. Como explica en una entrevista la teórica feminista Nancy Fraser, el neoliberalismo está impulsando un ataque frontal contra la reproducción social, es decir, contra las actividades y prestaciones económicas destinadas al mantenimiento y la reproducción de las personas, entre las que la misma autora incluye a las pensiones.

En la CAPV el Gobierno Vasco está anunciando un plan de extensión a la gran mayoría de los y las trabajadoras, incluidos los autónomos y autónomas de las ESPVs de empleo. Han avanzado la previsión de una cotización del 6%, repartida a mitades entre trabajadores y empleadores. La importancia de esa cotización

permite prever que la dirección de las empresas y las organizaciones patronales exigirán desgravaciones fiscales de cuantía equivalente, lo que supondría un enorme coste fiscal y ello mientras el Gobierno Vasco quiere reducir la protección que concede la RGI y se niega a acoger de forma significativa las exigencias del movimiento de pensionistas de complementar las pensiones mínimas hasta los 1.080 euros.

Un sistema muy centralizado de seguridad social

En el Estado español la legislación básica y el régimen económico de la seguridad social son competencia exclusiva del Estado (art. 149.1.17 de la Constitución española-CE). Conforme al Estatuto de Gernika corresponde a la CAPV la competencia sobre el desarrollo legislativo y la ejecución de la legislación básica del Estado, salvo las normas que configuran el régimen económico de la misma, así como la gestión económica de la seguridad social (18.2 art.). Aunque este artículo y la Disposición Transitoria Quinta atribuyen a ésta la “gestión económica” de la Seguridad Social, esta previsión no ha sido aplicada, con el argumento de la “caja única”.



“El neoliberalismo está impulsando un ataque frontal contra la reproducción social, es decir, contra las actividades y prestaciones económicas destinadas al mantenimiento y la reproducción de las personas.”

El art. 148.1.20 de la misma Constitución prevé que las Comunidades Autónomas podrán asumir competencias en materia de “Asistencia Social”, a cuyo amparo los Estatutos de Autonomía de la CAPV y de Nafarroa han establecido como exclusiva esa competencia. Esos sistemas de asistencia social actúan como complementarios o suplementarios del sistema estatal de Seguridad Social, sistema que, por otra parte, incluye elementos asistenciales. La escasa precisión de los límites entre seguridad social y asistencia social ha dado lugar a conflictos, con evidentes aspectos electorales. La Ley 4/2005, permite un amplio margen a las Comunidades Autónomas, para que en el marco de su autonomía finan-

ciera, puedan complementar, al amparo de sus competencias de asistencia social, las prestaciones de la Seguridad Social. A juicio de Sáenz Royo (2004) el título competencial más idóneo para mejorar las pensiones de seguridad social por parte de las Comunidades Autónomas no es el de asistencia social sino la de desarrollo legislativo de la legislación básica estatal.

Justamente el hecho de que los fondos de estas prestaciones procedan de la imposición general gestionada por las comunidades autónomas y no afectar a la “caja única” impide aplicar a las mismas el régimen de exclusividad estatal. Ello explicaría que los gobiernos españoles hayan admitido una gestión descentralizada de las mejoras



y no a través del INSS. Lo que es muy importante, si los fondos utilizados para los complementos autonómicos proceden de los recursos fiscales autonómicos y no de los fondos procedentes de las cotizaciones sometidos al sistema de “caja única”, es posible complementar no solo las pensiones no contributivas sino también las contributivas, tal como se realiza en la CAV a través de la RGI. Esa mejora de las pensiones, que en el año 2018, alcanzó una cifra próxima a los 46 millones de euros, se realiza a través de los recursos ordinarios de la CAV, que no puede establecer cotizaciones sociales específicas para ello, ni incluso aunque tuviera transferida la competencia de gestión económica y con ella la de recaudar las cotizaciones sociales.

En el marco del Estado español sólo es posible la transferencia de la gestión económica de la Seguridad Social, pero aplicando las reglas sobre ingresos, prestaciones (requisitos, cuantía, etc.), fijadas por el ordenamiento

jurídico estatal. Sin embargo, hasta la fecha ni siquiera ha tenido lugar la transferencia de la gestión económica de la Seguridad Social. Por estas razones, la posibilidad y conveniencia de fórmulas de descentralización a las que alude Granado Martínez (2015, p. 14), tienen escasa verosimilitud, salvo la importante excepción señalada anteriormente de mejora de las prestaciones a cargo de los recursos fiscales incluidos en los presupuestos de las comunidades autónomas.

Así pues, un sistema propio de seguridad social requiere una modificación de las reglas constitucionales. Las reglas de la Constitución española para su modificación, especialmente pero no sólo la exigencia de una mayoría de 3/5 en las Cortes, hacen poco creíble cualquier expectativa de reforma pactada de la Constitución para garantizar la libre decisión de las naciones vasca y catalana, también en materia de un marco propio de relaciones laborales y protección social. Por ello sólo la apertu-

ra de procesos constituyentes que abran la alternativa a una solución de independencia o la propuesta confederal contenida en el documento de la Ponencia de Autogobierno acordado por el PNV y EH Bildu, pueden garantizar que la CAPV y Nafarroa pueda acceder a un sistema propio de seguridad social.

La importancia de las pensiones públicas contributivas en la CAPV se puede apreciar por el dato de que en el 2018 el número de personas que percibían pensiones del sistema de seguridad social era de 501.398 personas, cifra que aumenta cada año. El número de este tipo de pensiones es mayor, ya que aproximadamente el 10% percibe dos o más pensiones, frecuentemente una de viudedad y otra de jubilación o incapacidad permanente: en ese mismo año su número era de 551.326, representan el 99% de las pensiones y el 99,7% del gasto. El importe medio del conjunto de las pensiones contributivas en el 2018 en la CAPV era de 1.173,8 euros mensuales

(por 14 pagas), un 24,3% más elevada que la media estatal. La cuantía era mayor en el caso de las pensiones de jubilación cuyo importe medio en el 2018 era de 1.347,3.

Como producto de los recortes provocados por las reformas de 2011 y 2013 y por el deterioro del mercado laboral expresado en caída salarial¹ y desempleo, que también está repercutiendo en las personas que están accediendo a la jubilación, por primera vez en los últimos decenios las nuevas pensiones de jubilación que se han concedido desde 2016 son muy próximas o incluso inferiores a las del año anterior. Es muy previsible que esa tenden-

cia se mantenga en el próximo futuro y que incluso se acentúe por la cada vez mayor repercusión de las medidas legales ya aprobadas.

La brecha de género de las pensiones en la CAPV

La brecha de género se manifiesta tanto en la dificultad de acceso a las pensiones, en el tipo de pensiones a las que mayoritariamente acceden y en su menor cuantía. En el Estado español las mujeres son mayoría de las personas receptoras de pensiones no contributivas (el 80%) y de las provenientes del extinto seguro obligatorio de vejez e invalidez, en ambos casos de cuantía muy baja. En la CAPV en el 2018 las mujeres representan el 51,23% de quienes perciben una pensión contributiva, pero ello se debe en gran medida en que suponen el 93,5% de las personas que cobran pensiones de viudedad. Sin embargo, se registra la diferencia más elevada de la Unión Europea entre hombres y mujeres de entre 65 y 74 años (25,6 puntos, 27,2 puntos en el Estado español) en la cobertura de la pensión más frecuente y de mayor cuantía, la de jubilación.

Las pensiones de las mujeres son muy inferiores a las de los hombres: en el 2018 la pensión de jubilación de los hombres era en la CAPV un 70,4% superior a la de las mujeres. La brecha se ha reducido en las pensiones nuevas como consecuencia de varias medidas legales, especialmente la que fija recargos del 5%, 10% y 15% en las pensiones de las mujeres según hayan tenido 2, 3 o más de 3 hijos o hijas, con la importante limitación de que ese recargo sólo se aplica a las pensiones que se inicien a partir del 1 de enero de 2016, lo que supone dejar al margen a las mujeres de más edad, que son

“La dirección de las empresas y las organizaciones patronales exigirán desgravaciones fiscales de cuantía equivalente, lo que supondría un enorme coste fiscal.”

“El artículo 18.2 art. del Estatuto de Gernika y la Disposición Transitoria Quinta atribuyen a la CAPV la “gestión económica” de la Seguridad Social, aunque esta previsión no ha sido aplicada, con el argumento de la «caja única».”

“Si los fondos utilizados para los complementos autonómicos proceden de los recursos fiscales autonómicos, es posible complementar no solo las pensiones no contributivas sino también las contributivas.”

1 En el conjunto del Estado la caída salarial ha sumado 45.000 millones de euros entre 2008 y 2018. La parte salarial llegó a un mínimo histórico [desde que se publican porcentajes en 1995] del 47% en el 2016. Según un estudio de la Fundación Manu Robles Arangiz (2019) en base a datos publicados por la Diputación de Gipuzkoa el salario medio sólo se ha incrementado en ese territorio histórico un 1,9% en 9 años entre 2008 y 2017 y el poder adquisitivo ha caído en 10 puntos en esos años. En ese período ha aumentado la distancia entre los salarios más bajos y los más altos, como se muestra por la caída de la mediana de los salarios. Asimismo se ha mantenido una muy elevada brecha salarial de género, del 25,1%. Tal como se expone en ese informe es muy previsible que las tendencias apuntadas se hayan producido en los otros territorios de Hego Euskal Herria.

“Sólo la apertura de procesos constituyentes que abran la alternativa a una solución de independencia o la propuesta confederal contenida en el documento de la Ponencia de Autogobierno acordado por el PNV y EH Bildu, pueden garantizar que la CAPV y Nafarroa pueda acceder a un sistema propio de seguridad social.”

“Las pensiones de las mujeres son muy inferiores a las de los hombres: en el 2018 la pensión de jubilación de los hombres era en la CAPV un 70,4% superior a la de las mujeres.”

“Se mantiene el debido en la base de cálculo por los menores salarios asociados no solo a las jornadas más reducidas sino también al menor salario por hora del trabajo a tiempo parcial.”

las que han tenido más número de hijos o hijas y tienen pensiones más bajas. Esas medidas limitadamente positivas coexisten con algunas provenientes de las últimas reformas que van en sentido contrario como, entre otras, la reducción de la cuantía aplicable para la base de cálculo en los períodos sin cotizar –“lagunas”– y el aumento del tiempo cotizado para alcanzar el 100% de las pensiones, reglas que afectan especialmente a las mujeres por su mayor precariedad laboral y su mayor dedicación a las actividades de sostenimiento de la vida.

Es probable que, de no cambiar las cosas, la brecha de género de las pensiones se reduzca para una parte de las mujeres, pero con dos limitaciones importantes. Una es que se mantendrá en cuantía muy elevada para las pensionistas de edad más alta, que sufrieron la discriminación legal y social durante el franquismo. También se mantendrá para el gran número de mujeres que trabajan a tiempo parcial. Este año 2019, tras una

sentencia del Tribunal de Justicia de la Unión Europea, una sentencia del Tribunal Constitucional español ha declarado la nulidad del actual sistema para el cálculo de las pensiones de los trabajadores con contrato a tiempo parcial por constituir una discriminación indirecta contra las mujeres, que en el segundo trimestre de 2018 representaban en el Estado español el 75,96% de quienes trabajan a tiempo parcial, por considerar que suponía una penalización doble: a la menor base de cálculo por los menores salarios, no solo por la menor jornada sino también por el inferior salario horario que cobran quienes la gente parcializada se añadía un menor porcentaje a aplicar a la base de cálculo en función de la duración del tiempo cotizado, ya que el tiempo trabajado a tiempo parcial se consideraba inferior al realizado a tiempo completo. Sin embargo, otra vez más, el Tribunal Constitucional ha acordado que esta medida no tiene efecto retroactivo, “en virtud del principio constitucio-

nal de seguridad jurídica”. Esta sentencia elimina –y solo para el futuro– uno de los elementos que penalizan las pensiones de las mujeres, pero se mantiene el debido en la base de cálculo por los menores salarios asociados no solo a las jornadas más reducidas sino también al menor salario por hora del trabajo a tiempo parcial.

El déficit del sistema de seguridad social en la CAV

En el debate que ha tenido lugar en la Ponencia de Autogobierno del Parlamento Vasco, los contrarios a un sistema propio de seguridad social han insistido, como uno de los elementos para justificar esa oposición, en la importancia del déficit del sistema en la CAPV, es decir, la diferencia entre los ingresos por cotizaciones sociales y el coste de las prestaciones, obviando que también el sistema es deficitario en el conjunto del Estado español y que esos déficit han sido compensados mediante el recurso al Fondo de Reserva y, en los últimos años, mediante

Los y las pensionistas vascos llevan luchando a favor de unas pensiones dignas cada lunes desde enero del 2018. Ha sido uno de los movimientos emergentes que más fuerza ha demostrado y más ha sorprendido.



préstamos del Estado a la Seguridad Social. Aunque el debate político se ha focalizado sobre las pensiones ya que éstas son el componente más importante del gasto del sistema de seguridad social, ya que las mismas suponen más del 90% del mismo, hay otras prestaciones. Por ello, el debate sobre el eventual déficit financiero debe plantearse para el conjunto del sistema de SS.

Según la cuenta de protección social de Eustat, el total del gasto del sistema de Seguridad Social en la CAPV en 2017 fue de 9.568 millones, mientras que la recaudación de cuotas en ese mismo año fue de 6.812 millones de euros (CES Vasco, 2019), es decir que el déficit ascendió a 2.756 millones. Sin embargo, una apreciación más precisa requiere tener en cuenta algunas partidas del gasto que no se financian mediante cotizaciones sociales sino mediante aportaciones del Estado por la vía impositiva y que en el Estado suponen un gasto porcentualmente mucho más elevado (un análisis de este asunto en De la Fuente, 2017,

44-55 y Franco Ibarzabal, 2019). Finalmente, para fijar el “déficit específico” de la CAPV hay que restar la parte correspondiente a la CAPV del déficit total de la Seguridad Social, estimada en base al índice de imputación del 6,24% del Concierto Económico. En los últimos años ese déficit está oscilando entre los 16 mil y los 18 mil millones de euros, lo que significa que contribución de la CAPV a la financiación del mismo alcanza una cifra superior a los mil millones de euros, que tal como explica Franco Ibarzabal (2018) se debe descontar del déficit de la CAPV para una valoración del coste adicional a cubrir en caso de asumir la competencia en esta materia. Aunque teniendo en cuenta esos elementos el déficit se reduce notablemente es claro que tanto el sistema en su conjunto como más específicamente el subsistema de pensiones es más deficitario en la CAPV (y también en Navarra) que en el conjunto del Estado.

Las causas que se pueden apuntar, eso sí con un cierto grado

de incertidumbre, ya que falta por estudiar con más detalle el tema (para lo que se requiere un acceso a los datos que la seguridad social no proporciona), de ese déficit son las siguientes: 1) Una esperanza media de vida algo más alta que en el estado español; 2) Un mayor uso de las jubilaciones parciales, que han supuesto un mayor coste para el sistema; 3) Una mayor cuantía de las pensiones. Aunque este elemento está compensado con mayores ingresos por cotizaciones sociales, es posible que esa compensación sea limitada. Algunos de esos factores están cambiando. Así las condiciones de las jubilaciones parciales han cambiado desde 2019 y su uso se reducirá o será menos costoso para el sistema de seguridad social; el aumento del 7% de la base máxima de las cotizaciones tendrá más efecto en la CAPV, etc.

¿Por qué es necesario un sistema vasco de seguridad social-pensiones? La lucha del movimiento de pensionistas

Tal como se ha mostrado, un sistema propio exigiría aumentar los ingresos en relación con lo que se recauda actualmente para el sistema estatal, lo que es muy posible en un marco de soberanía económica que permita una distribución más favorable a los y las asalariadas de la producción y la riqueza. Esa conveniencia-necesidad no se debe a razones financieras sino para asegurar mejor las prestaciones, no sólo las pensiones sino también otras prestaciones que no cumplen su función de atender las necesidades de la población, como ocurre especialmente con las de desempleo. En materia de pensiones debiera permitir:

1. La reducción de la edad de jubilación, invirtiendo las últimas reformas legales que la han ampliado permitiría hacer efectiva la reducción del tiempo dedicado al trabajo a lo largo de la vida facilitar la reabsorción del elevado empleo juvenil. Se debe reducir especialmente a quienes hayan realizado trabajos penosos e insalubres y a quienes hayan trabajado durante periodos muy largos, como está establecido en el Estado francés, que admite la jubilación anticipada desde los 56 años para quienes hayan empezado a trabajar antes de los 18 años y hayan cotizado durante periodos muy amplios (más de 43 años).

2. Las pensiones de cuantía conocida y garantizada contribuyen a evitar el desplazamiento de los salarios más elevados hacia las pensiones privadas. A fin de evitar los riesgos que suponen las carreras profesionales inestables, el salario de referencia para la determinación de la pensión debe establecerse a partir no de los últimos sino de los mejores salarios, en un número no demasiado elevado y con indexación sobre la base

de la evolución media de los salarios.

3. Una vez garantizadas tasas mínimas de reemplazo se deben fijar tasas más elevadas para los colectivos que por razones de la mayor intensidad y penosidad de sus trabajos tienen esperanza de vida inferior, además de disponer de ingresos de ahorro y patrimonio inferiores que determinan un nivel de vida más desigual que el que resulta de la mera consideración de las pensiones. Un ejemplo posible sería garantizar una media del 80% en términos netos, es decir, teniendo en cuenta la no cotización a la Seguridad Social de las pensiones, con un mínimo garantizado del 70% para los salarios más elevados, un porcentaje del 100% para los salarios equivalentes al salario mínimo interprofesional y para quienes hayan trabajado un mínimo de años en trabajos especialmente penosos e insalubres e intermedios en el resto de casos. En todo caso se deben fijar una cuantía mínima a las pensiones en línea con lo que dispone la Carta Social Europea y con las reivindicaciones del movimiento vasco de pensionistas.

4. No basta con que las pensiones iniciales sean decentes. La mayor esperanza de vida implica que la revalorización de las pensiones es cada vez más importante, de forma que se evite un aumento de la distancia entre el salario previo a la jubilación y la pensión.

5. Las pensiones de las mujeres se distancian de las de los hombres en mayor cuantía aún que los salarios. Ya que la mayoría de las mujeres asalariadas forman parte de un colectivo de bajos salarios y elevados riesgos (de desempleo, de invalidez, etc.) sus pensiones por derecho propio deben ser objeto de una política redistributiva a su favor.

Para corregir esa desigualdad se deben extender mecanismos tales como la validación como cotizado de parte de los periodos de realización de actividades de interés social y el cuidado de personas dependientes, que son mayoritariamente desempeñadas por mujeres y de recargos en la cuantía de las pensiones para todas las mujeres que hayan tenido hijos e hijas. Para las generaciones de mujeres de edad elevada que tuvieron pocas ocasiones de estar empleadas por cuenta ajena o propia en condiciones decentes, lo que les ha supuesto la imposibilidad de acceder a pensiones por derecho propio o de cuantía muy baja, se debe establecer una cuantía digna que reconozca su contribución al mantenimiento de la vida.

El movimiento vasco de pensionistas ha realizado una elaboración participativa y una divulgación de estas y otras reivindicaciones que afectan a todos los aspectos relacionados las pensiones. También ha incluido la defensa de los salarios como elemento no solo de justicia social como por ser un elemento necesario para la financiación de las pensiones, y otros elementos que afectan a la vida de los y las mayores, como la protección contra la dependencia. Ha mostrado una enorme capacidad de organización y movilización, de tejer lazos con otros movimientos sociales, relacionado todo ello con la experiencia y tradición de lucha sindical y política de gran parte de sus componentes. A subrayar que ha sabido mantener unitariamente una exigencia a los poderes del Estado responsables hoy de las pensiones y a los gobiernos de la CAPV y de Nafarroa para su mejora.



BIBLIO GRAFÍA

CES Vasco, *Memoria Socioeconómica 2018, 2019*.

De la Fuente, Mikel, “Euskal Gizarte-Segurantzaren sistema baterantz”, en AA.VV, *Irakaspen sozioekonomikoak Eskozia eta Kataluniako prozesuetatik*, Udako Euskal Unibertsitatea, Bilbo, 2017, pp. 31-54.

Franco Ibarzabal, Helena, “El coste en materia económica: Seguridad social y marco de relaciones laborales”, en Goirizelaia Ordorika, Iñaki y Zelaia Garagarza, Maite (codir.) *¿Tiene coste para el País Vasco su dependencia de España? Algunas claves de la relación entre el País Vasco y España*, Dykinson, Madrid, 2018, pp. 125-139.

Granado Martínez, Octavio, *Estudio sobre la viabilidad de las pensiones en Euskadi*, Informe presentado para la Ponencia de Autogobierno, Parlamento Vasco, 2015.

Martínez, Rebeca, “Entrevista a Nancy Fraser: el feminismo del 99% no es una alternativa a la lucha de clases, es otro frente dentro de ella”, *Viento Sur*, nº 164, 2019, pp. 17-24.

Sáenz Royo, Eva, “Prestaciones no contributivas y Comunidades Autónomas. Un comentario crítico a la STC 239/2002, de 11 de diciembre”, *Revista de Estudios Políticos*, nº 124, 2004, pp. 265-276.

**Sakonago
eta zabalago**

Olatu kooperatibo berria



Amaia Oleaga.
*Olatukoop Sareko kidea
eta ekonomialaria.*

**“Euskal Herrian
bostgarren olatu
kooperatibo gisa
ezagutzen ari garen
mugimendu hau
nazioarte mailan
ere jazotzen ari den
fenomenoa da.”**

“Ulertzen badugu prozesu konstituziogilea ez dela prozedura juridiko hutsa, baizik eta batez ere harreman materiala dela, agenda ekonomiko errepublikarra ezartzeak hartu behar du zentraltasun nagusia independentziari buruzko debatean.”

Euskal Herria historia kooperatibo oparoko lurraldea da. Oparotasun hori historia banatzeko aro edo olatu ezberdinen segidan islatzen da. Azken urteotan loratzen ari den olatu kooperatibo berria, beraz, Euskal Herrian nahiz nazioartean kooperatibismoaren bilakaera historikoaren emaitza da. Jasotako oinordetza aberatsa izanagatik, bostgarren olatu honen inguruan aritzeak baditu bere ertzak. Izan ere, praxian oso zentratu dagoen mugimendua hau oso bizirik dago. Azkar mugitzen eta saretzen ari da eta, ondorioz, azterketa sakoneko materialen hutsunea dago oraindik.

Xehetuko diren proiektuen nolaketasunak akotatzeko aldera, ezaugarri komun batzuk ondorengoak izango lirateke: бага, gizarte beharrak asetzaren inguruko jarduerak burutzea. Biga, jabetza eredu kolektiboetarako eta kudeaketa demokratikorako forma juridikoak hartzea, horretarako beharrezkoak diren garrantasuna eta parte hartze espazioak zainduz. Higa, jarduerak

garatzen duten lurraldearekin, eragileekin eta bertako biztanleen bizi-baldintzekiko konpromisoa, baita horiek gauzatzeko aliantza iraunkorrak sortzeko lan egitea ere. Laga, harreman eredu kapitalistak ordezkatzeko bokazioa. Eta azkenik, saretzeko eta elkartasun pertsonal nahiz kolektiboa gorpuzteko egiturak, tresnak eta praktikak sortzea.

Euskal Herrian bostgarren olatu kooperatibo gisa ezagutzen ari garen mugimendua hau nazioartean mailan ere jazotzen ari den fenomeno da. Estaturik gabeko nazioentzako bereziki interesgarria suertatzen ari den tresna izaten ari da, gainera. Burujabetza eraiki eta gizartean maila sakonago batean praktikan jartzeaz gain, gure bizitzaren indibidual eta kolektiboen aspektu guztietan logika hori zabaltzeko baliagarria da.

Bi adibide txiki aipatzearren, Jackson hirian Pantera Beltzen oinordeko diren mugimenduek ere kooperatibismo eraldatzaile baten aldeko apustua egin dute. Hain zuzen ere, behar komunitarioen inguruko jarduerak

martxan jarri eta kooperatiben saretzea komunitatearen eraldaketarako eta emantzipaziorako kooperatibak sortu eta saretzea da Jackson-Kush planaren demokrazia ekonomikorako proposamena.

Herrialde Katalanetan ere, ekonomia errepublikarreko Laborategiaren harira egindako gogoeta batean Ivan Miró soziologo eta kooperatibistak esan bezala, “Ulertzen badugu prozesu konstituziogilea ez dela prozedura juridiko hutsa, baizik eta batez ere harreman materiala dela, agenda ekonomiko errepublikarra ezartzeak hartu behar du zentraltasun nagusia independentziari buruzko debatean (...)”.

Bide honetan, 2019a urte garrantzitsua izan da, harremanen saretze eta sakontzean nahiz indar ezberdinen konfluentzian. Gainera, bereziki interesgarriak dira Euskal Herriko Iparralde-Hegoalde lurraldetze prozesuan edo landa eremu eta hirien arteko harremanetan olatu kooperatibo honetako eragileak sortzen ari diren dinamikak.

Barne saretzearen eta eraldaketaren potentziala

Euskal Herri osoan, kalkulu oso kontserbadorea eginez, 2.000 kooperatibatik gora dago. Noski, forma juridikoak bere horretan ez du ekonomia eredu definitzen. Horregatik da garrantzitsua olatu honetako eragileek beren burua mugimendu ekonomiko eta politiko baten parte izatearen kontzientzia.

Ekimen berriak sortzeaz gain, forma juridiko isolatu izatetik grabitazio-indar politiko bat izateko aukerak ustiari behar dira. Izan ere, kooperatibismoa zenbait sektorearen dimentsioak pertzepzioa baldintzatzen badezake ere, euskal kooperatibismoaren zatirik handiena dimentsio txikiak eta inolako antolaketa kolektiboko egituretan parte hartze edo ahots aktiborik gabea da.

Eragile sozial ezberdinen indar eta jakintza konfluentziarekin asmatuz gero, enpresen transmisio eta eraldaketa demokratizatzaileko tresna izan liteke. Horretarako, ongi jositako sare eta harremanak behar dira: kooperatibak, sareak, instituzio publikoak, sindikatuak, langile antolatuek, finantza etikoetako eragileak...

Burujabetzen arteko aliantzak

Kooperatibismoaren nazioarteko printzipioek interkooperatzeko betebeharrak jasotzen dute. Printzipio honen oso azaleko irakurketa izan ohi da kooperatiben arteko zerbitzu eta ondasunen elkartrukea edo egitura komun batzuk konpartitzea.

Interkooperazioaren praktika erradikal batek ordea, merkatal elkartrukeetan eta lehian oinarritutako harremanetatik, elkarlan ereduera igarotzeko oinarria jar dezake, horretarako zaurgarritasun kolektiboetatik eta osagarritasunetatik abiatuz.

Adibide zehatzetara ekartzea-

“Eragile sozial ezberdinen indar eta jakintza konfluentziarekin asmatuz gero, enpresen transmisio eta eraldaketa demokratizatzaileko tresna izan liteke.”

“Birbanaketaren logika gaintitu eta errotik banatua den eredu demokratizatzaile bat gaurtik eskura ditugun tresnekin eraikitzen hastea da, baita horren bitartez Estatugintzari ekarpena egitea ere.”

rraren, jantoki kolektiboetarako tokiko produktuekin menuak osatzeko software libreko tresna partekatuak, zaintza partekatze-ko esperientziak, elkar finantziario solidario esperientziak, kontratazioak errazteko lanen banaketak kooperatiben artean...

Egun martxan diren esperientzia hauek eskala handiago batera ekarrita, “gu kooperatiba” izatetik “gu eskuldea”, “gu sektorea”, “gu langileak” edo beste hainbat “gu” handiagotara ekarrita, burujabetza anizkoitzen arteko aliantza errealak eraikitzen ariko gara: lanaren burujabetza, elikadura burujabetza,

teknologia burujabetza, energia burujabetza, finantza burujabetza, burujabetza feminista...

Naturaren eta pertsonen bizitza fisikoa, komunitarioa, ekologikoa, kulturala eta ekonomikoa sostengatu eta garatzen ikasteko esperientzia da. Euskal lurraldea eta bertako bizitzak kapitalaren-tzako bazka izan daitezen era erakargarriak bilatu ordez, gure lurraldeen eta bertako biztanleekin demokratikoki eraikitako ekonomia sortzea da. Birbanaketaren logika gaintitu eta errotik banatua den eredu demokratizatzaile bat gaurtik eskura ditugun tresnekin eraikitzen hastea da, baita horren bitartez Estatugintzari ekarpena egitea ere.

Testuinguru soziopolitikoa

Azkenik, olatu kooperatibo hau jaio den testuinguru sozial eta politikoak berak oso hasieratik mugimenduan txertatu dituen aspektuen potentziala dago. Izan ere, gaur sortzen edo politikoki ardatz honetan kokatzen ari diren ekimen hauek, kalean eta herri mugimenduetan bizirik dauden pultsioak bere egiten ari dira, haien DNA txertatuz. Bereiziki feminismoari eta ekologiar lotutako gaiez ari gara, baina baita teknologia libreei, finantza etiko edo solidarioko aukera eskuragarri buruz ere, esaterako.

Era berean, sorrera berriko proiektu gehienak zerbitzuen sektorekoak izanik, burujabetza ekonomikorako gabeziak dituen olatua da gaur-gaurkoz. Gabezia hori gaintzeko sektore eta belaunaldi politiko-ekonomikoen arteko harremanak eraikitzea demokrazia eta emantzipazio oso baterako ezinbesteko pausoa izango da.

Koopfabrikaren aurkezpena.
Koopfabrika Olatukoop, LANKI
[Mondragon Unibertsitatea] eta
GEZKik [UPV-EHU] elkarlanean
osatutako formazio eskola da,
ekintzailetza kooperatibo eta
soziala sustatzea xede duena.



Olatukoop Sarearen
jardunaldiak migrazioa,
generoa eta hiritartasunari
buruz Irunen, 2019ko irailean.

Argazkiak: FOKU



HERRI BATASUNA



Cartel de Herri Batasuna para el referendun sobre el Estatuto de Gernika en 1979.

ABSTENTZIOA

25.1.80 (1979)
Diseño de Herri Batasuna

¿Pueden hablar los estados subalternos?



Jon Azkune Torres.
Profesor de Ciencias Sociales en la UPV-EHU.

Nos recuerda Carlo Levi que “il futuro ha un cuore antico” [el futuro tiene un corazón antiguo] y con razón, y corazón, podemos afirmar que la afirmación no pierde vigencia. Reivindicaciones que hoy parecen ser de radiante actualidad no son más que la formulación contemporánea de viejos conflictos todavía irresueltos. La cuestión de la soberanía y dentro de ésta la del Estatuto de Autonomía Vasco ofrecen un ejemplo claro en ese sentido. A pesar de ello, es cierto que, en los últimos años, fruto de un ciclo de protesta soberanista mundial y debates con un cariz más local [los ejes del independentismo contemporáneo o el debate sobre el nuevo estatus] el tema adquiere unas peculiaridades que merecen ser consideradas.

“La teoría del Estado gozó de un interés especial durante la década de los setenta, no sólo por parte del marxismo sino por parte de diferentes corrientes”

Introducción¹:

Situaremos el debate en base a dos ejes y a partir de ahí llegar a una serie de conclusiones. En lo que respecta a lo primero:

1. Debemos valernos de los instrumentos teóricos necesarios para hacer un análisis sobre la cuestión del Estado y así poder analizar en sus términos el Estatuto.
2. Tenemos que situar el debate en su contexto internacional.

En base a ello creo que podemos afirmar lo siguiente:

3. El Estatuto representa una “constitución de baja gama”.
4. No podemos seguir hablando de Euskal Herria como una nación sin Estado si no de una estatalidad subalterna.
5. Esto, modifica la idea que tenemos sobre la cuestión nacional y el contenido de las reivindicaciones nacionalistas.

Enfoque teórico: el Estado como relación social.

En la mayoría de las lenguas romances y germánicas las palabras que contienen la raíz *st-* tienden a reflejar *e(st)abilidad* y, por ende, *duración temporal*: estatua, estructura, institución, estatuto, estado... Por lo tanto, por mucho que intentemos prescindir de ellas vuelven de una forma u otra a la primera lí-

1 En la medida que el objeto del análisis es el Estatuto de la CAV, la mayoría de las referencias a Euskal Herria se limitarán a la CAV.



40 años después, la exministra de Política Territorial y Función Pública, Meritxell Batet, y el consejero de Gobernanza Pública y Autogobierno, Josu Erkoreka anunciaron en noviembre de 2018 un nuevo calendario para el traspaso de las transferencias pendientes, nuevamente incumplida. Foto: FOKU

nea del debate político y requieren una readecuación casi generacional. Sin embargo, estas reflexiones no se hacen en el vacío sino condicionadas tanto por las corrientes dominantes en cada época como por el momento político general.

En ese sentido, la teoría del Estado gozó de un interés especial durante la década de los setenta, no sólo por parte del marxismo sino por parte de diferentes corrientes y escuelas del pensamiento dominante. La década de los ochenta supuso un retroceso de las fuerzas progresistas y revolucionarias² y un avance sin parangón de la reforma neoconservadora cuyo impacto se hizo notar en todas las disciplinas. Pese a que hubo intentos como los de Evans y Skocpol de volver a traer “el Estado al primer plano” (1985), durante años predominó “la amnesia teórica” en la que autores como Milliband, Offe, Block, Therborn o Poulantzas fueron completamente olvidados.

Por mucho que se ignore o se intente reclamar que en la era de la globalización y en el contexto de la Unión Europea la cuestión del Estado es poco menos que un objeto de anticuario, una reliquia abandonada junto a las viejas naciones, tanto el debate teórico como el momento político actual nos indican precisamente lo contrario. La cuestión de la soberanía, la nación, la democracia y el Estado están más presentes que nunca y corresponde analizarla no desde el tarro de las esencias, pero sí desde el reto de responder a los problemas contemporáneos.

Para gran parte de la izquierda ésta ha sido una cuestión escurridiza o por lo menos problemática en tanto en cuanto no ha tenido las suficientes vacunas teóricas contra la fobia liberal al Estado, o lo que Jule Goikoetxea denomina “la vieja (muy vieja) Estado-fobia patriarcal donde el Estado es concebido como un lugar o agente terriblemente malo y violento, a diferencia de (y opuesto a) la sociedad, la familia, la comunidad o el individuo” (2018:19). En la medida en que el Estatuto y la institucionalidad que regula son Estado (español, pero también vasco), parece interesante analizarlo con los instrumentos teóricos que nos brinda esta disciplina.

Nos resulta imposible ahondar con la profundidad necesaria una realidad compleja, teóricamente farragosa y de una magnitud enciclopédica. Por ello, daremos unas pinceladas sobre la teoría marxista del Estado más en forma de telegrama teórico que en la de análisis pausado.

“La cuestión de la soberanía, la nación, la democracia y el Estado están más presentes que nunca y corresponde analizarla desde el reto de responder a los problemas contemporáneos.”

“Para gran parte de la izquierda ésta ha sido una cuestión escurridiza o por lo menos problemática en tanto en cuanto no ha tenido las suficientes vacunas teóricas contra la fobia liberal al Estado.”

“El Estado no es ‘una cosa’ y no tiene vida propia y tampoco es ‘un instrumento’ que pueda ser utilizado de forma unilateral en un sentido o en otro.”

2 El caso de Euskal Herria o Nicaragua son excepcionales en ese sentido.



La afirmación respecto al estado que más impacto ha tenido es la famosa cita de Marx y Engels en el Manifiesto Comunista que indica que “el Gobierno del Estado moderno no es más que una junta que administra los negocios comunes de toda la clase burguesa (2009:40)”. Esto dará lugar a una amplia teorización que considerará al Estado como un instrumento y a un influyente enfoque teórico: el instrumentalismo³.

El instrumentalismo, cuyo mayor exponente es Ralph Milliband, considera que la clase capitalista en la medida en que es la dominante en las relaciones de producción tiene la capacidad de utilizar el estado como un “instrumento” a su servicio. Se observa al estado como un conjunto de aparatos, como una cosa a ser “tomada” por parte de clases sociales que son externas a él. En la medida que se considera un instrumento, éste puede ser utilizado con diferentes fines en función de quién disponga su control por lo que la cuestión principal residiría en “conseguir el control” del Estado.

Si analizamos el Estatuto de Gernika y la institucionalidad vasca desde esta óptica, podríamos concluir rápidamente que no son más que instrumen-

tos de la burguesía vasca y española para dominar a las clases populares por lo que éstas últimas no deberían tener mayor interés que “tomar el control” y sustituirlas por unas que cumplieran una función opuesta. A mi entender, las consecuencias políticas de dicho análisis serían dos:

El primero, alejarse de cualquier tipo de “institución burguesa” y construir una “institucionalidad autónoma” o paralela que responda realmente a los intereses del pueblo. Un contrapoder permanente que se dedique pacientemente a una acumulación pasiva de fuerzas. Respondería a una estrategia similar a la que Holloway denominó “cambiar el mundo sin tomar el poder”.

El segundo sería prepararse para tomar el cielo por asalto, tomar el palacio de invierno mediante la acción directa para la que será imprescindible una vanguardia consciente e inmunizada contra cualquier atisbo de reformismo o dominación.

Mientras que la primera opción nos conduce a una coherencia esencialista en la que se mantiene la pólvora a seco, la épica de la segunda busca encender la mecha lo antes posible para derribar por asalto esa máquina monolítica al servicio de la burguesía.

Las tesis de Milliband, fueron rebatidas por los estructuralistas en el famoso debate “Poulantzas Milliband”. Según este último debemos entender el Estado como una compleja relación social. En su opinión “el Estado, que desempeña un papel decisivo en la organización de la nación moderna, tampoco es una esencia; ni sujeto de la historia, ni simple objeto instrumento de la clase dominante; es la

3 Nos limitamos a una pequeña parte del enfoque marxiano. Existen más perspectivas en la rica obra de Marx como por ejemplo aquella que considera al estado como “un poder autónomo” que en momentos de crisis está por encima de las clases y de sus intereses y tiene capacidad de subsistir. El libro que recientemente ha coordinado Iñaki Barcena junto con otros/as muchos/as investigadores/as sobre Marx, contiene un artículo de Bob Jessop en euskera que resume los diferentes enfoques en la teoría marxista del Estado.



40 años del Estatuto de Gernika

condensación-desde el punto de vista de su naturaleza de clase- de una relación de fuerzas que es una relación de clase (Poulantzas, 1979:142)".

Por lo tanto, el Estado no es "una cosa" y no tiene vida propia y tampoco es "un instrumento" que pueda ser utilizado de forma unilateral en un sentido o en otro. Es interesante la aportación que hace Jule Goikoetxea en ese sentido:

"El Estado, no es *per se*, más violento que la sociedad, la comunidad o la familia, entre otras razones porque no es una cosa ni un sujeto. Así que no es ni bueno ni malo ya que no tiene corazón. El complejo de estructuras, prácticas y técnicas que llamamos Estado puede, en cualquier caso, ser mucho más eficaz en la creación y reproducción de la violencia, y por lo tanto también puede ser mucho más efectivo en la creación de bienestar, inclusión y equidad" (2018:19)

El Estado es una compleja relación social y el resultado de este dependerá tanto de sus estructuras como de la actuación de diferentes actores. En una sociedad capitalista y patriarcal el Estado tenderá a favorecer estratégicamente unos intereses (capitalistas y patriarcales) sobre otros, pero eso no quiere decir que sea un instrumento totalmente determinado *ab initio* y que no se pueda interceder para modular o incluso cambiar la dirección de sus acciones. El mismo estado capitalista puede decidir privatizar la sanidad y la educación o puede nacionalizar los servicios públicos para ponerlos al servicio de su pueblo, puede mandar a su policía a reprimir o puede mandarla a "proteger". Lo determinante serán las

relaciones de fuerza tanto "dentro" como "fuera" del Estado que posibiliten un camino u otro. A diferencia del instrumentalismo, desde un punto de vista estratégico podemos sacar las siguientes conclusiones:

- Es necesario influir en las estructuras estatales para modificar la relación de fuerzas en su seno.
- Se deben modificar las estructuras estatales para hacerlas más accesibles a las fuerzas populares y debilitar su tendencia a favorecer a los sectores dominantes.
- Es necesario organizar a la sociedad a distancia de lo que consideramos estructuras estatales.

Más en concreto podríamos decir que hay que estar "dentro" y "fuera" de lo que tradicionalmente se considera Estado. Uno de los elementos más importante "dentro" del Estado es su "constitución" y en nuestro caso, hasta el momento, el estatuto de autonomía. En un contexto de debate estatutario como el actual, la clave pasa por su reformulación para modificar la relación de fuerzas imperantes y aumentar la voz de la comunidad vasca.

El Estatuto y su contexto: el tumulto vasco y el capitalismo internacional

La historiografía oficial acostumbra a presentar el Estatuto como un acuerdo generoso entre élites políticas que pese a sus diferencias ideológicas supieron dejar pelos en la gatera en aras a llegar a un acuerdo amplio. No podemos separar, por tanto, ese relato del marco dominante respecto a la ejemplar "Transición Española". Sin embargo, si entendemos

El Estado es una compleja
relación social y el
resultado de la misma
dependerá tanto de sus
estructuras como de la
actuación de diferentes
actores.”

“La historiografía oficial
acostumbra a presentar el
Estatuto como un acuerdo
generoso entre élites
políticas que pese a sus
diferencias ideológicas
supieron dejar pelos en la
gatera en aras a llegar a un
acuerdo amplio.”

“El Estatuto, es el fruto del
alto grado de conflictividad
social de la época.”

el Estado como una relación social compleja, debemos considerar elementos que sobrepasan *a priori* lo que podríamos definir dentro de los marcos estrictos de las instituciones estatales. En este caso, es fundamental considerar por una parte la movilización social y la contienda política conflictiva y por otra las transformaciones estructurales en el seno del capitalismo a nivel mundial.

El tumulto vasco

En lo que respecta a la primera, no podemos entender el Estatuto sin considerar la importancia del “ciclo de protesta vasco” (Zubiaga, 2012). Desde nuestro punto de vista, el conflicto no es un elemento a eludir o una traba para el desarrollo de la democracia sino todo lo contrario, es la esencia misma de la democracia. En ese sentido, conviene recuperar a los clásicos y la apología de Maquiavelo hacia el tumulto:

“Sostengo que quienes censuran los conflictos entre la nobleza y el pueblo, condenan lo que fue primera causa de la libertad de Roma, teniendo más en cuenta los tumultos y desórdenes ocurridos que los buenos ejemplos que produjeron, y sin considerar que en toda república hay dos partidos, el de los nobles y el del pueblo. **Todas las leyes que se hacen en favor de la libertad nacen del desacuerdo entre estos dos partidos**, y fácilmente se verá que así sucedió en Roma” (2012:42)

Según Maquiavelo, en el Principado las instituciones se sitúan por encima de la sociedad y no responden a las reivindicaciones de su pueblo más que para sofocarlas y protegerse de ellas. En la Anarquía el conflicto se convierte en la esencia y la guerra civil permanente imposibilita la consolidación de cualquier tipo de derecho. En la República, sin embargo, el conflicto tiene capacidad de limitar el poder de “los de arriba” y modificar las leyes para que reconozcan derechos al “pueblo”. Prosigue el maestro Florentino:

“porque los buenos ejemplos nacen de la buena educación, la buena educación de las **buenas leyes, y éstas de aquellos desórdenes que muchos inconsideradamente condenan**. Fijando bien la atención en ellos, se observará que no produjeron destierro o violencia en perjuicio del bien común, **sino leyes y reglamentos en beneficio de la pública libertad**.” (ídem)

La limitada autonomía vasca (ciertamente amplia en algunos sentidos), no es el resultado de la buena fe y el saber hacer de los gobernantes de la época. No es el fruto del ADN descentralizador del constitucionalismo español y de su apuesta por la plurinacionalidad. Tanto la pérdida de autogobierno (antaño invasiones y pérdida de Fueros, hogaño recentralización) como el aumento del mismo (Estatuto republicano o Estatuto con Concierto/Convenio Económico) es el resultado de la correlación de fuerzas del momento. El Estatuto, es el fruto del alto grado de conflictividad social de la época.

El capitalismo internacional y el Estado contemporáneo

No podemos entender el Estatuto de Gernika de forma aislada, como un fenómeno meramente vasco dentro de los cambios a nivel estatal, sino dentro de una lógica de transformaciones estructurales en el seno del capitalismo a nivel mundial. El conocido como “Estado de las autonomías” y su descentralización de poderes debe situarse dentro de los cambios del “Fordismo” al “Postfordismo”. Es clara la apreciación de Nagore Calvo Mendizabal al respecto:

“The political and economic aspects of the transition in Spain need to be situated within broader processes of global economic and political restructuring and the crisis of Atlantic Fordism. In this respect, the Spanish transition primarily was a transition from Fordism to Post-Fordism. More specifically **devolution in Spain cannot be narrowly defined as just a political and administrative process but is closely interdependent with both the Post-Fordist restructuring** of the relatively peripheral Spanish economy (including its internal restructuring and the creation of a Basque economy), and its full integration into the European and global economy and political institutions.” (2015: 156)

A nuestro entender, en la década de los setenta y en el contexto de la tercera crisis orgánica del capitalismo, se impulsaron una serie de reformas estructurales que afectaron de forma directa al hasta entonces dominante fordismo atlántico. Estos cambios tuvieron su reflejo tanto en la forma del Estado como en la articulación de la democracia, en lo que podríamos considerar un reemplazo del Estado nacional de bienestar keynesiano (ENBK) por un régi-



El Tribunal Constitucional español ha recurrido decenas de leyes aprobadas en el Parlamento Vasco y Navarro.
Foto: Zarateman: Wikimedia Commons



El Estatuto de Gernika, con todas sus limitaciones, ha sido una herramienta que ha permitido construir varias estructuras de Estado como el sistema educativo vasco, Osakidetza, Ertzaintza, EITB, etc.
Fotos: Arriba: Mikel Arrazola, Wikimedia Commons. Centro y abajo: FOKU

men posnacional de trabajo schumpeteriano (RPTS)⁴ (Jessop, 2008:12).

Es en esta transformación general del Estado en la que enmarcamos dos procesos de relevancia a la hora de entender tanto el contenido como la escala de recientes demandas soberanistas: *la privatización de la democracia* (Goikoetxea 2018) y su tendencia hacia el *estatismo autoritario* (Poulantzas, 1979: 247-303) y, al tiempo, procesos de democratización (Tilly, 2010) fruto de sistemas de *autogobierno sub-estatales* (Azkune, 2018). El Estatuto debe entenderse dentro de esa segunda lógica. La descentralización de poderes es una dinámica general propia del Estado de hoy en día que podemos observar en muchos de los países de nuestro entorno.

En ese sentido, *la privatización de la democracia* y *la descentralización de los Estados* son dos características contradictorias del Estado contemporáneo y ambas, determinan tanto el contenido como la forma de las demandas soberanistas de nuestro tiempo.

En lo que respecta a la primera, tal y como nos indica Jule Goikoetxea, se refiere “al proceso mediante el cual todos los mecanismos, discursos y estrategias utilizados para empoderar y capacitar a la población terminan privatizados y empoderando a los poseedores del capital” (2018:16). El pueblo pierde la capacidad de decidir a favor de actores privados, poderes ejecutivos, redes de gobernanza multinivel etc. Es en ese contexto en el que debemos situar la crisis de gran parte de los Estados y la emergencia de nuevos movimientos que reivindican mayor democracia y soberanía popular frente a la dictadura de los mercados.

Por otra parte, tal y como hemos indicado, proyectos de autonomía nacional se han articulado como democracias con sus propias instituciones de Estado. Es en la interacción entre la capacidad del Estado para intervenir y controlar a la población y la capacidad de esa población para organizar y articular

4 Se considera “**Régimen**” porque se debilitan ciertas estructuras de Estado por otras estructuras como las de “gobernanza”. Es **Posnacional** porque aumentan las escalas de la decisión (descentralización “hacia abajo”, pérdida de poder “hacia arriba” p.e hacia la Unión Europea). En lo que respecta a “**Trabajo o Trabajista**” proviene de su término en inglés “workfare” y supone una pérdida de derechos sociales en detrimento de intereses económicos. Es **Schumpeteriano** porque incide más en impulsar la innovación y la competitividad desde la perspectiva de la oferta (favorece la ayuda a los empresarios).

sus demandas que una nación se convierte en un *demos* y que un sistema político se convierte en una democracia (Goikoetxea, 2018). De esta forma emergen nuevos sujetos políticos diferentes tanto de las naciones históricas y del Estado nación, pero determinados por ambos (ídem). De esta manera relacionamos la identidad cultural con su dimensión territorial, sus instituciones políticas y sus estructuras socioeconómicas (ídem). En relación con esta última idea cobra especial importancia el Estatuto de autonomía porque es la “norma” que regula el proceso de democratización en la Comunidad Autónoma Vasca.

El Estatuto y sus límites

En base a lo que hemos dicho, el Estatuto surge como respuesta a una contienda interna (demanda soberanista vasca) y a una dinámica de transformación global (cambios estructurales en el capitalismo). En lo que representa a su definición creemos que lo podemos definir como una “constitución de baja gama”. ¿Por qué?

Una constitución surge de un poder constituyente (el pueblo y sus representantes) y regula un poder constituido (al menos el gobierno, el parlamento y el poder judicial). En lo que refiere a su forma y contenido suelen contener un preámbulo, una parte dogmática y una parte orgánica. En el caso de la Comunidad Autónoma Vasca encontramos formalmente esos elementos. Sin embargo, en diferentes aspectos predomina una relación de jerarquía respecto a los poderes del Estado central que hacen que sólo podamos considerar el Estatuto como un instrumento de “baja gama” o de un poder “limitado”. Analizaremos de forma somera algunos elementos que así lo demuestran.

En el caso vasco, el poder constituyente debería ser el “pueblo vasco” y sus representantes. El Tribunal Constitucional ha dejado claro que los Estatutos deberán estar subordinados al marco constitucional y que en ningún caso lo podrán rebasar. En concreto, en la paradigmática sentencia sobre el Estatut Català de 2010 indicó: «los estatutos de autonomía son normas subordinadas a la Constitución, como corresponde a disposiciones normativas que no son expresión de un poder soberano, sino de una autonomía fundamentada en la Constitución y garantizada por ella [...]». El pueblo como origen y fundamento desaparece, y el sujeto de soberanía desaparece en la nebulosa constitucional.

Por otra parte, pese a ser una Ley Orgánica, 40 años después el Estatuto sigue sin cumplirse. Ya en el año 1993 el Parlamento Vasco presentó el “Informe Zu-

bia” en el que se indicaban todas las transferencias pendientes en aquel momento. Con el paso de los años, un nuevo informe del año 2017 a petición de la ponencia de autogobierno cifró en 37 las competencias que aún no han sido transferidas. El Senado, la cámara que en teoría debería representar a “los territorios” aprobó en febrero de 2019 una moción en contra de la transferencia de las competencias pendientes. Una moción presentada por el popular Iñaki Oyarzabal y apoyada por su partido, Ciudadanos, UPN y Foro Asturias muestra de la controversia que suscita el tema.

Con la llegada de Pedro Sánchez al poder el Gobierno Vasco negoció por enésima vez su traspaso acordando un “calendario orientativo”. Por una parte, se ha excluido la gestión del régimen económico de la Seguridad Social (artículo 18 del Estatuto) y por otra, el funcionamiento de las instituciones penitenciarias (artículos 10.14 y 12.1) ha sido relegado al final del proceso. Al ser orientativo y no definitivo, su incumplimiento parece, de nuevo, más que probable.

Más allá de las buenas o malas voluntades de un Gobierno en concreto, nos encontramos con otra razón de peso: el incumplimiento del Estatuto es un as que se guarda el Gobierno Central para gestionar la gobernabilidad de España. Tal y como nos demuestra la historia reciente, en caso de un gobierno en minoría, la transferencia de competencias pendientes es empleada para obtener el apoyo del PNV, CC o de CIU en su momento (apoyo en presupuestos, apoyar la acción de gobierno etc.). El desarrollo estatutario debilitaría la posición negociadora del Gobierno Central y de paso la gobernabilidad de España.

Sin embargo, los límites al autogobierno no se reducen al incumplimiento estatutario. La dinámica política, la jurisprudencia del Tribunal Constitucional y la práctica de los Gobiernos Centrales indican una tendencia hacia la recentralización. Nos resultaría imposible tratar el tema en profundidad, pero sí podemos indicar que, si bien ha sido una tendencia predominante en las últimas décadas, desde el comienzo de la denominada crisis económica no ha hecho más que incrementar. Iñigo Urrutia y Zelai Nikolas (2017) desarrollan con mayor profundidad el tema por lo que nos limitaremos a citar sus principales aportaciones. Nos indican que las reformas laborales, las regulaciones sobre servicios financieros, la regulación sobre el gasto público, normativas sobre educación (LOMCE p.e), regulaciones en sanidad, el nuevo régimen de contratación pública o las regulaciones sobre las administraciones son sólo ejemplos de políticas que se han impulsado desde

el gobierno central y que han limitado los poderes de las comunidades autónomas y fortalecido los del Estado central.

Creemos que el informe remitido a la Ponencia de Autogobierno sintetiza bien la tendencia general:

“El Gobierno español está aplicando, sistemáticamente, los títulos competenciales horizontales del artículo 149.1 de la Constitución Española, títulos que le permiten sustituir la capacidad legislativa de las comunidades autónomas, incluso aunque tengan competencia exclusiva en la materia. De esta forma, el Gobierno español dicta, permanentemente, normativa básica, recentralizadora y unificadora, en todos los ámbitos, limitando y devaluando, gravemente, la capacidad de las instituciones vascas para fijar y desarrollar, en su totalidad, las políticas públicas.”

CONCLUSIONES:

¿Pueden hablar los estados subalternos?

Hoy en día, tal y como hemos desarrollado en nuestra tesis doctoral, no podemos seguir considerando a Euskal Herria una nación sin estado (Azkune, 2018). Con diferentes matices, todos los territorios de Vasconia cuentan con instituciones estatales propias, una comunidad política diferenciada⁵ y con un autogobierno limitado que posibilita un proceso de democratización “vasco” diferenciado. Por ello creemos que analíticamente es más correcto hablar de “estados subalternos”. ¿Qué supone esto?

En tanto en cuanto consideramos el Estado una relación social, podríamos decir que es el resultado de la interacción entre los actores políticos vascos y las instituciones estatales vascas (en este caso hemos puesto el foco en la CAV y su Estatuto). Por ejemplo, no hablamos de estado subalterno en el caso de Castilla La Mancha porque el proyecto de estado que impulsan los actores políticos dominantes y su sociedad civil no se diferencian del español.

En el caso de la CAV⁶, si observamos un proceso de democratización propio (limitado) y el desarrollo de un proyecto nacional diferenciado (limitado). Por lo tanto, creemos que la clave a la hora de definirlo está en las relaciones entre las instituciones estatales vascas y las centrales. Ésta, es una relación de jerarquía y por lo tanto de subalternidad.

Al hablar de estatalidad subalterna modificamos

la idea que tenemos sobre la cuestión nacional y el contenido de las reivindicaciones nacionalistas. Igualamos las reivindicaciones que algunos consideran “nacionalistas” a lo que tradicionalmente se han considerado reivindicaciones “democráticas”. A pesar de que ambas son inseparables y que siempre están presentes, el eje de las demandas pasa de la “nación” al “demos”. Las propuestas soberanistas se universalizan y pasan a ser similares a las de cualquier otro país de nuestro entorno: más democracia, mayor bienestar etc.

Soberanía aquí y ahora, supone tener capacidad de decidir sobre nuestras becas, sobre el marco de relaciones laborales que queremos, sobre el sistema de pensiones, sobre la despatriarcalización de nuestro sistema de bienestar, sobre nuestro sistema educativo, sobre las políticas lingüísticas y un largo etcétera.

Por ello, la cuestión principal no es la protección de una nación cultural milenaria, sino cuáles son los instrumentos que necesita la comunidad vasca para gobernarse de forma democrática en bases a sus necesidades⁷ actuales. Por lo tanto, la pregunta que debemos hacernos a la hora de analizar la cuestión nacional contemporánea es la siguiente: ¿Pueden hablar los estados subalternos? Creemos que de forma cada vez más limitada. En ello influye de forma notable un Estatuto incumplido, una recentralización cada vez mayor y una falta de bilateralidad efectiva en la mayoría de las materias. A nuestro entender, el instrumento que a día de hoy más puede acercarnos a ese ideal de democracia vasca, siempre conflictivo, es la República Vasca. En esa vía, el nuevo Estatus (y el debate sobre el mismo) deberían servir para hacer camino al andar

5 Con actores políticos propios: LAB, ELA y la mayoría sindical, el movimiento feminista vasco, los partidos abertzales etc.

6 El análisis de Nafarroa y de Ipar Euskal Herria exceden los límites de este artículo.

7 En cuanto a la territorialidad, parece que en los últimos años la idea de la “unión de la nación vasca” ha adoptado una nueva formulación: la idea de la libre decisión de cada territorio y la de su posible federación.

Bibliografía

Azkune, Jon. (2018). *Can the subaltern sates speak? Estatuaren eraldaketa eta burujabetza eskaerak Katalunian, Euskal Herrian eta Eskozian*, EHU: Doktorego Tesia. Eskuragarri hemen: <https://addi.ehu.es/handle/10810/28966> (Kontsulta eguna: 2019/11/06)

Calvo Mendizabal, Nagore (2015). *Building the Basque City: the political economy of nation-building*. Reno: Center For Basque Studies.

Evans, Peter, Rueschemeyer, Dietrich & Skocpol, Theda (1985). *Bringing the State Back*. Cambridge: Cambridge University Press.

Goikoetxea, Jule (2018). *Privatizar la democracia*, Barcelona: Icaria Editorial

Jessop, Bob (2008) *El futuro del Estado capitalista*, Madrid: Catarata.

Maquiavelo, Nicolás (2012). *Discursos sobre la primera década de Tito Livio*, Madrid: Alianza Editorial.

Marx, Karl & Engels, Friedrich (2009). *El Manifiesto Comunista*, Madrid: Público.

Nikolas, Zelai & Urrutia, Iñigo (2017). “Legal limits of decentralization in Spain: accommodation or secession?”. Äslid, Kholas; Pedro, Ibarra; (ed) *Sovereignty Revisited: The Basque Case*. London: Routledge.

Poulantzas, Nicos (1979). *Estado, poder y socialismo*. México D.F: Siglo XXI Editores.

Zubiaga, Mario (2012). “Democratization and contentious politics: Basque state-building as collective action”. Zubiaga, Mario (ed). *Towards a Basque State. Nation building and institutions*. Bilbao: IparHegoa Fundazioa. UEU. [online] Eskuragarri hemen: http://www.iparhegoa.org/materiala/Argitalpenak/euskalEstatua/01_Nation-buildingAndInstitutions.pdf (Kontsulta eguna: 2019/11/06)

The page features several solid red rectangular bars of varying heights and widths. Three bars are positioned at the top, and three are at the bottom, framing the central text area.

La Llotja de Mar-ko adierazpena

2019ko urria

Espainiako botere judizialak Kataluniar herrialdeko erakundeetako ordezkari zilegizkoak eta, hauekin batera, 2017ko urriaren 1eko galdeketa posible egin zuten taldeetako arduradunak zigortzeko erabakia hartu du; honen aurrean, ikusirik erabaki honek aurrerantzean ekimen politiko orori muga izugarriak ezarriko dizkiola, adierazpen hau sinatzen dugun indar politikoek, honakoa adierazi nahi dugu geure herrien aurrean eta, bide batez, Espainiako Estatuko, Europar Batasuneko eta munduko gainerako herrien aurrean.

1. 1978ean Espainiako konstituzioa onartu zenetik lau hamarraldi igaro diren arren, Estatuaren erabateko demokratizazioa ezinezkoa dela egiaztatu dugu, aurreko erregimenaren egitura zaharren erresistentziaren erruz batik bat eta, baita ere, Espainiako alderdi politiko handien borondate faltagatik. Estatuaren alor askotan zalantzan jarri ezin den modernizazioa gertatu den arren, ez da gauza bera gertatu demokrazia zinezkoa eta homologagarria izan dadin funtsezkoak diren eremuetan. Hainbat taldek eragotzi dute Espainia bere inguruko Estatuaren gisako Estatu guztiz demokratiko bilakatu izana: giro politiko jakin batek eta, honekin batera, alor juridikoko, ekonomikoko, polizialeko edota komunikazioaren alorreko talde zehatz batzuek.
2. Azken urteotan Estatuaren trantsizioa zalantzan jarri duten hainbat korrante agertu dira, batzuk Estatu mailakoak, besteak Estatu barruko nazio txikietakoak; honen guztiaren ondorioz, Estatu atzerabidean sartu da, geroz eta autoritarioagoa, demokrazia gutxiagokoa eta represiboagoa den atzerabide batean. Erantzun antidemokratiko honek berdin eragin die Estatu nazio txikiei zein Estatu mailan modernizazio baten alde eta erregimen zaharra garaitua izan dadin lanean ari diren mugimendiei. Eskubideen eta askatasunen murritzeta begibistakoa da gaur egun hiritar ororen begien aurrean.
3. Eskubide Zibil eta politikoen nazioarteko karta sinatzean autodeterminazio eskubidea onartu eta asumitu zuen arren, behin eta berriz urratu du Espainiak eskubide hau eta, gainera, ez da geure nazio txikiek sufritzen dituzten atzerapauso demokratiko guztien arteko bakarra baizik, badira beste asko: nazioen aniztasunarekiko begirune falta erabatekoa, botere banaketaren falta, geure autonomiaren, autogobernuaren eta eskubide historikoen kontrako mehatxu etengabea, Konstituzio epaitegiaren ekinaren bidez, edota birzentralizatorako joera daukan lege ekimen etengabearen bidez eta baita ere lider politiko eta sozialen atxiloteta arbitrarioen bidez, bortitzak ez diren aktibisten zein ekintzen jazarpen polizialaren bidez, kartzela politiken bidez, artisten edota komunikabideen jazarpenaren bidez, eta abar.
4. Honen guztiaren ondorioz, lider politikoen eta sozialen kontrako zigorrak hiritar guztien eskubideekiko izango duen eragin gaiztoagatik kezkatutik, honako puntuen defentsan aritzeko adostasun politikoa lortzeko beharrezana ikusten dugu:
 - A. Geure herrien autodeterminazio eskubidea.
 - B. Geure ekimen politiko guztien izate demokratikoa eta bakezalea.
 - C. Preso politikoen askatasuna eta erbesteratuen itzulera.
 - D. Askatasun zibil eta politikoak.
 - E. Geure herrien garapena ahalbidetzeko gizarte politikak eta politika ekonomikoak.
5. Eduki hauen defentsatik abiatuta, geure herriek Espainiako Estatuarekin dauzkaten gatazka politikoak demokratikoki eta modu egonkorrean konpontzeko konpromisoa hartzen dugu.
6. Azkenik, dei egiten diogu nazioarteko komunitateari konponbide hauetan lagun dezan.

Ante la decisión de la justicia española de condenar a los legítimos representantes del pueblo de Catalunya y a los líderes de las organizaciones sociales que hicieron posible el referéndum del 1 de octubre de 2017, y frente a la grave restricción que esta sentencia imprimirá a la acción política de ahora en adelante, las fuerzas políticas que suscribimos esta declaración deseamos compartir con nuestros pueblos, así como con la opinión pública del Estado español, la Unión Europea y de los países del mundo, las siguientes reflexiones:

1. Más de cuatro décadas después de la aprobación de la Constitución Española de 1978 se constata la imposibilidad de una plena democratización del Estado por la resistencia de las viejas estructuras del régimen anterior y por la falta de voluntad política de los grandes partidos españoles. La innegable modernización del Estado en muchos ámbitos no ha llegado a sectores fundamentales para un funcionamiento democrático homologable. Determinados ambientes políticos, judiciales, económicos, policiales y mediáticos han impedido, por acción u omisión, que España se transformase en un Estado plenamente democrático y moderno como los de su entorno europeo.
2. Durante los últimos años, coincidiendo con la aparición de grandes corrientes políticas, tanto a nivel estatal como de sus minorías nacionales, que han cuestionado el resultado de la Transición, el Estado ha entrado en una etapa de regresión hacia una política de carácter cada vez más autoritario, menos democrático y más represivo. Esta reacción antidemocrática ha afectado por igual tanto a los diferentes pueblos hoy integrados en el Estado español como a los movimientos de ámbito estatal que piden una modernización del Estado y la superación definitiva del régimen anterior. La restricción de derechos y libertades es hoy evidente a los ojos de toda la ciudadanía.
3. La falta de respeto al derecho a la autodeterminación que España asumió y reconoció al firmar el Pacto Internacional por los Derechos Civiles y Políticos es el corolario de un cada vez mayor compendio de retrocesos democráticos que padecen nuestras naciones: ningún reconocimiento ni respeto a la plurinacionalidad, ninguna separación de poderes, amenazas continuas de suspensión de la autonomía, del autogobierno y de derechos históricos a través de cualquier vía, recorte permanente de nuestros respectivos niveles de autogobierno mediante el intervencionismo del Tribunal Constitucional y una acción legislativa recentralizadora, detenciones arbitrarias de líderes políticos y sociales, persecución policial de activistas y actividades políticas de carácter no-violento, políticas penitenciarias y legislaciones excepcionales, persecución de artistas y publicaciones, etc.
4. En consecuencia, y muy seriamente preocupados por los graves efectos que tendrán las sentencias contra los líderes políticos y sociales catalanes para el ejercicio de derechos fundamentales de toda la ciudadanía, constatamos la necesidad de alcanzar un acuerdo político para unirnos en la defensa de los puntos siguientes:
 - A. El derecho a la autodeterminación de nuestros respectivos pueblos
 - B. El carácter democrático y pacífico de toda nuestra acción política
 - C. La libertad de los presos políticos y el retorno de los exiliados
 - D. Las libertades civiles y políticas
5. Las políticas sociales y económicas que permitan el progreso de nuestros pueblos
6. Desde la defensa de estos contenidos, asumimos y manifestamos nuestro compromiso con la búsqueda de soluciones democráticas y estables al conflicto político que nuestros pueblos mantienen en el seno del Estado español.
7. Por último, apelamos a la comunidad internacional a posibilitar, apoyar y promover dichas soluciones.

Au regard de la décision de la justice espagnole de condamner les représentants légitimes du peuple de Catalogne et les leaders des organisations sociales qui ont rendu possible le référendum du 1er octobre 2017, et face à la grave restriction que cette sentence entraînera dorénavant à toute action politique, les forces politiques qui souscrivent à cette déclaration souhaitons partager avec nos peuples, ainsi qu'avec l'opinion publique de l'État espagnol, de l'Union Européenne et des pays du monde, les réflexions suivantes:

1. Plus de quatre décennies depuis l'approbation de la Constitution espagnole de 1978, nous constatons que la démocratisation complète de l'État est rendu impossible par la résistance qu'opposent les vieilles structures du régime antérieur, et par manque de volonté politique des grands partis espagnols. L'indéniable modernisation de l'État dans de nombreux domaines n'a pas atteint les secteurs fondamentaux à un fonctionnement démocratique homologué. Certains cercles politiques, juridiques, économiques, policiers et médiatiques ont empêché, par action ou par omission, la transformation de l'Espagne en un État pleinement démocratique et moderne à l'instar de ses voisins européens.
2. Ces dernières années, coïncidant avec l'apparition de grands courants politiques, tant au niveau étatique qu'au sein de ses minorités nationales, qui ont contesté le résultat de la Transition, l'État est entré dans une phase de régression le conduisant à adopter des politiques à caractère toujours plus autoritaire, moins démocratique et plus répressif. Cette réaction antidémocratique affecte autant les différents peuples aujourd'hui intégrés dans l'État espagnol que les mouvements à l'échelle de l'État qui revendiquent sa modernisation et le dépassement définitif du régime précédent. La restriction des droits et des libertés est désormais évidente aux yeux de tous les citoyens.
3. Le manque de respect envers le droit à l'autodétermination, que l'Espagne assumait et reconnut en signant le Pacte International relatif aux Droits Civils et Politiques, s'inscrit dans un ensemble toujours plus vaste de régressions démocratiques que subissent nos nations: pas de reconnaissance ni de respect de la pluri-nationalité, pas de séparation des pouvoirs, menaces constantes de suspendre le statut d'autonomie, l'auto gouvernance et les droits historiques par n'importe quel moyen, réduction permanente de nos niveaux respectifs d'autogouvernement par l'interventionnisme du tribunal constitutionnel et par une action législative centralisatrice, détentions arbitraires de leaders politiques et sociaux, persécution policière d'activistes et d'activités politiques à caractère non violent, politiques pénitentiaires et législation d'exception, persécution d'artistes et de publications, etc.
4. En conséquence, préoccupés par les graves répercussions que les peines infligées aux leaders politiques et sociaux catalans auront sur l'exercice des droits fondamentaux de tous les citoyens, nous affirmons la nécessité de trouver un accord et de nous unir en défense des points suivants:
 - A. Le droit à l'autodétermination de nos peuples respectifs
 - B. Le caractère démocratique et pacifique de toute notre action politique
 - C. La liberté des prisonniers politiques et le retour des exilés
 - D. Les libertés civiles et politiques
 - E. Les politiques sociales et économiques qui permettent le progrès de nos peuples
5. En défense de ces contenus, nous assumons et exprimons notre engagement à rechercher les solutions démocratiques et durables au conflit politique que vivent nos peuples au sein de l'État espagnol.
6. Enfin, nous appelons la communauté internationale à rendre possible, aider et promouvoir ces solutions.



Argazkia: Wobogre. CC-BY

Matxina gaitezen premialdiaren tiraniaren kontra!

“Historia amaitu bada
ez dago iraganik, ez eta
etorkizunerako zerumugarik
ere; oraina baizik ez.”

Floren Aoiz.
Iratzar Fundazioko zuzendaria.



“Nola garatu, baldintza hauetan, errotiko eraldaketetarako estrategiarik? Eta, eginez gero, nondik atera emankorki jarduteko denborarik?”

Tenporalitate labainkorrak alienatzen gaitu

Berehalakotasuna nagusitzen da gure bizitza indibidual nahiz kolektiboan, abiaduraren go-raipamena mantra baten gisan errepikatzen delarik. Dena bizkor, dena korrika, beti erlojuaren kontra, bukatzen ez den lasterketan kateatuta. Lana, harremanak, aisia, kontsumoa... Politika eraldatzailerak ere iritsi da menpekotasun hau. Enzo Traversok dioenez¹, neoliberalismoak gure bizitzak konprimatzen ditu orainaldi iraunkorrean, azelerazioak etengabeko aldaketaren itxura eskaintzen digularik, oinarri sozial eta ekonomikoak geldirik dauden bitartean. Bestalde, laĩdik orainaldi-gizakiaz mintzo da, ikuspegiak gabeko pertsonak alegia, orainaldiaren sakralizazioak jota, premialdiak itxaropenaren lekua hartuta².

Garaietako ezaugarrietako bat besterik ez dela entzuten dugu, garapen teknologikoaren derrigorrezko ondorioa delakoan.

“Normala” omen da, eta guk “normalak” izan nahi badugu, berehalakotasuna eta abiadura normalizatu behar ditugu. Kontua da, alta, bizi garen munduan “normaltasuna” arrazionalitate neoliberalak ezartzen duela, kapitalaren nagusitasuna kolokan jartzen duen oro, finean, bizitzaren defentsak anormal gisa hartzen dutelarik. Ederki adierazi zuen Maya Iruñeko alkate berriak pertsona normalen gobernuaren itzuleraz mintzo zelarik, Asironen lideratutako legealdia ezabatu nahian. Politika askatzaileak deus gutxi egin dezake eskuin autoritarioak hainbeste maite duen normaltasun horren baitan, zapalkuntza eta subordinazioaren moztarria baita.

Arnasa ere lapurtu nahi diguten tenporalitate bizkor hauek desnormalizatzea dugu erronka, ordea. Interesatuki eraiki direla agerian utzi eta arazo gisa hartuta, lehia zabaldu, bestelako erritmo eta ikuspegiak bultzatzeko. Honela ere neoliberalismoari aurre egiten diogu, oinarritzen den logika urratuz, beste munduak ez ezik, beste tenporalitateak ere badi dira erakutsiz. Bestela bizi daitekeelako, eta batez ere, politika eraldatzailea logika hori gaundituz bideratu behar delako derrigorrez.

Margaret Thatcherrek laburtu zituen subjektibitate neoliberalen oinarriak, ez dago alternatibarik eta jendartea ez da existitzen esaldi borobilen bidez, eta maila berean jarri beharko genuke Fukuyamak historiaren bukaeraz idatzi zuena. Historia amaitu bada, ez da ezer itxoin behar, itxaropenaren objektua buruturik, ez da ezer egin behar, beraz, dena eginik baitago³. Ikuspegi horren arabera, ez dago iraganik, ez eta etorkizunerako zerumugarik ere; oraina baizik ez. Tenporalitatea ere kolonizatu du kapitalak. Garai batean lan ordutegian inposatzen bazituen, orain gure erritmo guziak menperatu nahi dituelarik, merkatuaren arau erokak irentsiarazten. Izan ere, tenporalitate neoliberalen desagertu egiten da beste mundu bat eraikitzeak atzera kontaketa, injustiziak gaunditzeak erlojua geldirik. Beti da kontsumitzeko tenorea, alta, beti erantzun behar zaio uneko azken erronkari...hurrengoak arreta eskatu arte!

Hartmur Rosak dioenez, gure garaiko jendarteak termino

1 Enzo Traversori elkarrizketa: <https://nuso.org/articulo/traverso-izquierda-melancolia-luchas-memoria/> 2019ko abuztuaren 9ean kontsultatua.

2 Laïdi, Zaki; *Le sacre du présent*, Champs-Flammarion, 2002.

3 Tamayo, Juan José; ¿Ha muerto la utopía? ¿Triunfan las distopías?, Biblioteca Nueva, Madrid, 2018, 63. orrialdea.

“Duela hainbat urte arriskugarriagoa zen ezker abertzaleko militantea izatea, orain zailagoa da, ordea, aurrean ditugun erronken kudeaketaren zailtasunak ugaltzen direlako.”

etikoetan artikulaturik ez da goen tenporalitate erregimen zehatz eta zorrotzak menperatuta daude⁴. Mundua bizkor dabil, labainkorra da, nolabait, eta kostatzen zaigu sakonean aztertzea. Eta hau nahita bilatu dute, funtzionala zaielako. Izan ere, zaila da halako baldintzetan planifikazio politikorik egitea, nia eta munduaren arteko harremanaren distorsio tenporal orokorrean oinarritutako alienazioaren ondorioz. Bizkortze horren menpe bizi den orok arazo larriak ditu bere bizitzako zerumuga ezberdinak harmonizatzeke. Nola garatu, baldintza hauetan, errotiko eraldaketetarako estrategiarik? Eta, eginez gero, nondik atera emankorki jarduteko denborarik? Bifo pentsalari italiarrak GARA berriki egindako elkarrizketan zionez, denbora behar da pentsamendu kritikoa garatzeko⁵, bizkortzea-

ren espiralak ukatzen diguna, hots. Alternatiben tenporalitatea ez da berehalakotasunean ainguratzen, begirada luzeak eta urrats sendoak eskatzen dizkigu, aitzitik, etengabeko korrikak zailtzen dituenak, alegia.

Ezin uka diagnostiko horrek bete betean jotzen gaituela gu ere. Inmediatismoak eta ikuspegiaren mugapenak eragin kaltegarria dute garaiko egoeraren adimenean, baita gurean ere. Begi-bistakoa da Euskal Herrian ireki den bi borroka zikloen arteko trantsizioan, zeinean inertzia zahar batzuk ez diren guztiz desagertu forma berriak errotzen ez diren bitartean. Erronkak pilatzen dira, ardurak ugaltzen dira, borroka eremu berriak ireki dira eta erlojua beti zain dugu, eginbeharretara ezin iritsiz. Honek eragin zuzena du funtsezko dugun begirada kritikoa, nondik gatozen, nola geunden duela hainbat urte eta egindako gogoeta asko ez baititugu aintzat hartzen, korrika goazelako alde batetik bestera, premia duen lehia batetik premia handiagoko beste batera.

Gure borroka ibilbidean egoera zailagoak nozitu ditugu, nolabait esateko; ilegalizazioen uneetan edo errepresio eraso bortitzen artean, adibidez, baina gaur egun erronkak biderkatzeko eta konplikatzen dira; duela hainbat urte arriskugarriagoa zen -orain baino- ezker abertzaleko militantea izatea, orain -orduan baino- zailagoa da, ordea, aurrean ditugun erronken kudeaketaren zailtasunak ugaltzen direlako eta behar inmediateko inoiz baino eragin handiagoa dutelako, besteak beste. Eta, bestalde, erronka berriak gureganatu ditugun heinean, gure ziurtasunetatik atera behar izan dugu. Zapaltzen genekien lurraldeetatik beste batzuetara pasa gara, eta orain, ziurgabetasunean ibili beharra dago, bide berrietatik, erabakiak hartzean hauturik onena egiteko nahiko genituzkeen ziurtasunak inondik ere aurkitu gabe.

Inmediatearen tirania bereziki kaltegarria da gure aro likido edo gaseoso honetan, zeinean berrienaren menpe bizi baikara, kontsumoaren bizkortasunaren logika antsietate sortzailea bizi-tzaren maila guztietara zabaltzen delako, politikagintza barne, sare sozial birtualen abiadura eroak pizten duen gogoaren lai-

4 Rosa, Hartmut; Alienación y aceleración, hacia una teoría crítica de la temporalidad en la modernidad tardía, Katz, Buenos Aires-Móstoles, 2016.

5 Franco Berardi, Bifo-ri elkarrizketa: <https://www.naiz.eus/eu/hemeroteca/7k/editions/7k-2019-07-14-07-00/hemeroteca-articles/la-mezcla-de-hiperin-formacion-y-miseria-provoca-efectos->

[como-el-deseo-de-venganza-la-agresividad-o-el-suicidio-pero-tambien-es-una-de-las-causas-de-la-migracion](https://www.naiz.eus/eu/hemeroteca/7k/editions/7k-2019-07-14-07-00/hemeroteca-articles/como-el-deseo-de-venganza-la-agresividad-o-el-suicidio-pero-tambien-es-una-de-las-causas-de-la-migracion) 2019ko abuztuaren 9an kontsultatua.

“Kritika zorrotza egiteko zilegitasuna ez dago norberaren konpromisoaren eta ekarpenaren baitan, bizkor, oldarkorki eta konplexurik gabe edozein gauza esateko gaitasunean baizik.”

“Tenporalitatearen ikuspegi integralik gabe, ezin norabide zuzenik aurkitu: nondik gatozen ahanztuta, ezin jakin nora eta nola joan.”

“Atzera begiratzea da egoera honetan indartzen ahal den joera, nostalgiak eta iraganaren mitifikazioek utopien lekua hartzen dutelarik.”

notzeak ongi adierazten duenez. Inmediatotasunak, halakoetan, begirada bera mugatzen du, gaur egun ekaitz handiak lehertzen direlarik ur edalontzietan! Bizkortasunaren menpe, azterketa sakon eta zorrotzaren ordeztuneko beroaldia nagusitzen da, dena arrapaladan interpretatu eta ziztu bizian baloratu behar da; batzuetan, ia gertatu baino lehen. Aitortu dugunez, gu ez gaude joera orokor horien aurrean txertoa hartuta, eta nahi baino gehiagotan gurpil horietan bukatzen dugu lasterka, kateatuta, arnasa ezin hartuz.

Errealitatearen aniztasunaren ezagutzaren ordeztuneko gertukoeneren iritzia ahots orokorraren estadia altxatzen dugu: jendeak dio... jendea nazkatuta dago.... jendeak nahi duena...., militante esparruetatik gure oinarri sozialetako beste esparruetara irekitzen diren lubakiei erreparatu gabe... (zer esan jendarteko beste esparruekiko?). Sprint moduan pentsatzeak sakon eta zorrotz pentsatzea zailtzen du, eta bidelaburrak bilatzen ditugu, konturatu gabe. Epaiketa moralista borobilak ordezkatzeko du sakonera jotzen duen azterketa: inkisidoreak denbora gutxi behar du epaia diktatzeko. Hau ere logika neoliberalari funtzionala bilakatzen zaio, moralaren erregistroan kokatzen baitira lehia politikoak⁶

Ohikoa da telefono mugikorra edo tableta eskuetan nahiz ordenagailuaren aurrean kotoiaren frogaren egitea edozein jardueraren edota diskurtsori, hitza eta ekintzaren arteko orekaren beharra ahaztuta. Kritika zorrotza egiteko zilegitasuna ez dago norberaren konpromisoaren eta ekarpenaren baitan, bizkor,

oldarkorki eta konplexurik gabe edozein gauza esateko gaitasunean baizik. Hiperkriticismo horrek, bestelako antza hartu arren, pentsamendu kritikoaren ahultzearen berri ematen digu eta pulpito ezberdinetatik zabaltzen diren mezuek azterketa argudiatuen lekua hartzen dute. Bizkorren edota forma borobilenean mintzo denak abantaila hartzen du eztabaidan, eztabaida bera baldintzatuz... Twitterren behintzat, beste esparruetan oraindik ere bestelako arauak nagusitzen direlarik, zorionez. Hau ere neoliberalismoaren suntsipenaren isla dugu, horrela ikustea zaila den arren.

Nonahi atzematen dira arrazionalitate neoliberalak pentsamendu kritikoari egin dizkion kalteak, askotan ezkertiareria penagarrienaren formen bidez mozorratuta. Ipar Euskal Herrian edota Nafarroan emandako aldaketen ukapena (lehen bezala gaude, ez da ezer aldatu) dugu horren isla, urrutirago jo gabe: joera kritiko zorrotzaren ordeztun, brotxa lodien zakarkeria. Joera hauek, jendarte aldaketa zailtzen dute, erraztu beharrean, zapuzketa desmobilizatzailea eta pasotismoa bultzatzen dituztelako, benetako iraultzaren izenean, hori bai. Eta, batez ere, oso kutsakorrek dira, munduko gauzarik errezena baita botoi bat sakatzea: segundo batzuk besterik ez dira behar!

Egunoroko beharrek itota, aipatu nahasketaren menpe, hiperbentilaturen baten iraina eta aldaketaren aldeko oinarri sozialaren pertzeptzioa ezin bereiziz, ezin etorkizunerako plan ausartik egin, ezta iraganari so eta prozesuen dinamikotasunaz jabetu ere. Eta, jakina, tenporalitatearen ikuspegi integralik gabe, ezin norabide zuzenik aurkitu: nondik gatozen ahan-

⁶ Mouffle, Chantal; En torno a lo político; FCE, Buenos Aires, 2007, 81. orrialdea eta hurrengoak.

tzita, ezin jakin nora eta nola joan. Suak itzaltzea gure zeregin nagusia bilakatzen baldin bada, nondik aterako ditugu etorkizun berria errotik eraikitzeko denbora, indarra eta gogoak?

Gogoeta ariketa zintzoa merezi du honek. Denboraren kontrola berreskuratu eta inmediatearen tiraniari aurre egin behar diogu, hori baita gaur egun hastapeneko hautu eraldatzailea. Izan ere, ezin estrategia eraldatzailerik aurrera eraman ikuspegi estrategikorik gabe, gertuen dugunak itsututa.

“Historiaren amaieraren” beste ondorio bat

Finean, ikuspegi historikoa-ren galera da Bloke Sozialistaren erorketaren eta azken hamarkadetako beste hainbat aldaketaren ondorioetako bat. Emantzipazioaren erreferentzia hondoratu edo, bederen, bistatik galdu da jende askorendako mundu osoan zehar, eredu zehatz horrekiko atxikimendutik harago, gure garaia 1917ko iraultzaren bidearen itxiera gisa agertzen baita, indar eta egitasmo askatzaileen kalterako. Gaur egun hegemonikoa den arrazionalitate neoliberalaren arabera iragana, oraina eta geroa tenporalitate lauan batzen dira, edozein eraldaketa asmoren zerumugak ziren erreferente utopikoak alde batera utzirik. Kapitalismoa esparru bideragarri bakar gisa agertzen da hodeiartean aurrerapen teknologikoa besterik ez dagoelarik. Progresoak hamaika bide har ditzake, hautatzeko inoiz baino aukera gehiago bide ditugu, baina ezin da kapitalismotik at deus ere hautatu, ez baitago ezer ere, edozein alternatiba totalitarismoaz edota porrotaz lotzen delarik. Etorkizunaren inguruko ideiek egituratzen baldin badute jendarte baten espektatiba zeru-

muga, etorkizun alternatiboaren ikuspegia baztertzeak dagoenaren ekoizpenaren esparruan kokatzen gaitu⁷.

Esanguratsuki, atzera begirtzea da egoera honetan indartzen ahal den joera, nostalgiak eta iraganaren mitifikazioek utopien lekua hartzen dutelarik⁸. Baumanek erakutsi zuenez, maila eta esparru askotan atzematen da nostalgia joera, korronte ideologiko-politiko ezberdinetan izan duelarik eragin nabarmena. Europako eskuin bortitzenaren hazkundeak honekin badu zerikusirik. VOXek asindu duen Espainiar Birkonkistaren mitoaren berpiztea ez da salbuespen bat, nonahi atzematen den fenomenoaren adierazpen zehatza baizik. Izan ere, orohar eskuineratze orokorra nagusitzen ari da⁹, eraldaketa onuragarriako mundu mailako erreferentzia sendorik gabe gaudelako eta nagusitzen den haserre eta zapuzketaren aurrean batzuek badituztelako erantzunak, atzerakoiak, kaltegarriak, haserre piztu duen bide beretik doazenak, ados, baina erakargarriak, finean.

Horrekin batera iraultza edo sozialismoa edota komunismoaren mitifikazioak ditugu, borroka moldeak helburu bilakatzen direlarik eta erretorika sasimarxistek estrategia eza edo, gurean, espainiar markoaren desproblematizazioa ezkutatzen dituztelarik. Badirudi beste batzuek gatazkaren fase politiko-

7 Hölischer, Lucian; El descubrimiento del futuro, Siglo XXI, Madrid, 2014; 15. 109 eta 232. orrialdeak.

8 Bauman, Zygmunt; Retrotopía, Paidós, Barcelona, 2017.

9 Traverso, Enzo; Las nuevas caras de la derecha, Siglo XXI, Buenos Aires, 2018. Eatwell, Roger; Goodwin Matthew; Nacionalpopulismo, Península, Barcelona, 2019.

militarra faltan botatzen dutela, agian ez zutelako zuzenean ezagutu. Hobe ezker abertzalea bere egitasmo estrategikoa kolokan zegoenean, makilkadak alde guzietatik jasoz, ia klandestinitatean, komunikabideen laguntzaz gorpuzten ari zen zatiketa baten aurrean, egoera kaxkarra izanik ere puruago sentiturik? Beste iragankeria bat dugu hau, azken asmakizun gisa aurkeztzen bada ere. Ezin etorkizunerako proposamenik egin, eraldaketa orokorra ezinezkotzat emanik eta purismoan egiten dituzte habiak, konfort esparruak eraikiz eta horietatik egia berdaderoak jaurtiz. Tokikotasun handia darrie halako joera sektarioei, indar guziak ezker faltsuaren (gaur egun ezker abertzalearen) kontra baliatzen dituztelarik, ipar orratza eta tenporalitatearen kontrola galdurik.

Ezkerraren noraeza; eliteen irakurketa zorrotza

Hauek (besteak beste) dira kapitalismoaren mutazio neoliberalak marraztu dituen subjektibitate kodeak eta nabarmena da espainiar estatuan duten eragina. Franco hil ondotiko trantsizioaren kulturak tenporalitate laua egituratu du, zeinean ez baitago alternatibarik: marko konstituzionala ala anabasa! Ez dago etorkizunik marko honetatik kanpo, eta horregatik Kataluniako matxinada demokratikoaz diskurtso apokaliptikoak zabalitzen dituzte: jendarte haustura, muturkeria, indarkeria, Euro-parekiko urruntzea, enpresak badoaz... Aznarrek esan duenez, Katalunia da porrot egin duen komunitatea! Bestela esanik, gidoitik ateratzea katastrofikoa da beti; hau da mezu nagusia eta oso errotuta dago, tamalez.

Euskarri solido bakarra mitifikatutako trantsizioa da: hau da arrazionalitate neoliberalala-

ren espainiar mutazioa, 78ko erregimenaren sustengu kultural-ideologikoak inspiratzen dituen eta krisia gainditzeko euskarriak eskaintzen dizkiona, edozein eraldaketa egitasmoren oinarriak usteltzen eta kutsatzen. Nabarmena da, esaterako, Podemosek berak gaur egun trantsizioaren ustezko onuren bidetik jarraitzea. Erregimena inoiz baino ahulago dagoenean erregimenaren barnean jarri du bere burua M15aren adierazpena izan nahi zuen esparruak: agerikoa da noraino iristen den aipatu arrazionalitatearen eragina, hainbat eragileren presioaz laguntzen denean.

Gaur egun, erregimenaren parametroetan kokatu nahi dute eztabaida, azken urteotan piztu zen nolabaiteko haustura demokratikoaren itxaropenaren tenporalitatea baztertuz. Nabarmena da espainiar eliteen kontra-ofentsiba joko arauak ardazten ari dela. Eta, zalantzarik ez, horren atzean egunerokotasunaren kudeaketa eredia baino askoz ere gehiago dago, hor antzematen baita ikuspegi ezberdinen arteko talka. Bestela esanda, nabarmena da emantzipazioaren aukera behin betirako itxi eta eliteen botere maila igotzeko asmoa, elite horiek badutelako historiaren irakurketaz zorrotza.

Beraiek bai, baina eraldaketa nahi dugunoi horixe bera ukatu nahi digute. Horregatik da hain garrantzitsua ikuspegi estrategikoa (hau da, egiten dugunak edota gertatzen denak helburu estrategikoetara hurbiltzen edo urruntzen gaituen aztertzea) inposatu diguten arrazionalitate eta bere koordinada espazial-tenporalak hausten dituelako. Beste aukerak badaudela erakusten digu, dagoena ez baita egon daitekeen bakarra, indar harreman zehatz baten ondo-

ria baizik. Horregatik, egungo berehalakotasunetik eta ñabardura zehatzetatik haratago joan beharra dago, azterketa orokorra eta estrategikoa gorpuzteko. Bistan da ez dela gauza bera proposatzen dugun ikuspegiari eustea edo unean uneko hainbat gertaera modu isolatuan aztertzea.

Duela 40 urte Argalak erakutsi zigun, batzuek defendatzen zuten bide intsurrekzionalerako baldintzarik ez zegoela aipatuz, helburu estrategikoetara unean uneko apustu zehatzen bidez iristen dela, egoeraren aukeren inguruko fantasietan erori gabe. Horregatik egin zuen orduko ezker abertzaleak KAS alternatibaren aldeko hautua. Horregatik egin ditu ezker abertzaleak garaiko baldintza eta testuingurura egokitutako proposamen taktiko ezberdinak eta horregatik apostu sendoa egin dugu Nafarroan aldaketa, Euskal Elkargoa eta EAEko Estatus Berrirako Oinarri eta Printzipioen alde.

Gure esperientziak eta orohar, munduko ezkerren eta askapen mugimenduenak erakusten digute gerta daitekeela helburu estrategikoekiko leialtasunaren izenean errealitatearen irakurketa zorrotza baztertzea, gogoak eta errealitatea nahasiz, fase bakoitzeko erronkak desitxuraturuz. Akats handia da eraldaketa aukerak gutxiestea, uneko egoera mugiezin gisa harturik, iraganean ezinezkotzat hartutako gauza asko lortu ditugulako. Baina akats handia litzateke, halaber, adorez jardunez gero edozer lortzen ahal dela pentsatzea. Gure helburua posiblearen mugak gainditzea da, baina oinak lurrean beti, ez baitago jauzi egiteko beste modurik.

Agendan jarri beharko dugu berehalakotasunaren kontrako matxinada, ez duzue uste?





“Horregatik da hain garrantzitsua ikuspegi estrategikoa, inposatu diguten arrazionalitatea eta bere koordinada espazial-tenporalak hausten dituelako.”

“Duela 40 urte Argalak erakutsi zigun, helburu estrategikoetara unean uneko apustu zehatzen bidez iristen dela, egoeraren aukeren inguruko fantasietan erori gabe.”

“Akats handia da eraldaketa aukerak gutxiestea, uneko egoera mugiezin gisa harturik. Baina akats handia litzateke, halaber, adorez jardunez gero edozer lortzen ahal dela pentsatzea.”

Pello Otxandiano Kanpo eta Zuriñe Gojenola Goitiak, ERRIaren bigarren zenbakian egin genien elkarrizketan adierazi zuten legez, Euskal Herria munizipalismoan eredugarri izateko ezaugarriak biltzen dituen herria da. Ezker abertzaleak esperientzia luzea du horretan, eta azken zortzi urteetan EH Bilduren eskutik udal askotan esperientzia oso aberasgarriak izan ditugu. EH Bilduren ezaugarri garrantzitsuenetakoa izan liteke, eredu solbente bat eskainiz, behetik gorako jendarte eraldaketan aktiboa izanez. Udala, elkarteak eta herritarrak elkarlanean jartzen dituen udalgintza komunitarioaren adibide bat da Oñatiko Udala. Nere Zubia Blazquez zortzi urtez izan da parte hartze zinegotzia. Eltzia izeneko proiektua dakar lerrotara, esperientziatik ateratako ondorio politiko batzuekin batera.

Nerea Zubia Blazquez.
Oñatiko EH Bilduren zinegotzi ohia.



ARGAZKIAK: Ixmael Rueda Nogueiras

Zortekoak gara. Erakunde publikoak sinesgarritasun krisian daude eta horrek gure eredua eta jokatzeko modua berriz pentsatzera eta neurri zuzentzaileak aplikatzera bultzatzen gaitu. Krisi horretatik eratortzen dira gardentasunarekiko edo partaidetzarekiko azken denboretan sartu zaizkigun urgentziak eta urgentziatik kultura politikoan aldaketarako urratsak.

Esango nuke ez dugula formula definitiboarekin asmatu, esango nuke pausoak daudela norabide ezberdinetan eta esperientzia oso interesgarriak egon badaudela, tokian tokiko eta herritarren ezaugarrietatik sortu edo moldatuta funtzionatu izan dutenak.

Eltzia: proiektu kolektiboa eta zabala

2013an Oñatik bazuen eraikin huts bat eta espazio publikoetan kudeaketa mota berritzaileen inguruko aukerak jarri genituen mahai gainean. Herriko hainbat kolektiboren egoitza-eskaeran oinarrituta eta eraikinaz baliatuz, elkarte sare berritu baten etorkizuna marrazteko borondatea publiko egin genuen.

Eszenatoki horren aurrean, bi aukera geneuzkan; lokala eskatu eta ematearen dinamikan sartzea zen aukera bat. Bigarrena, proiektu kolektibo zabalago baten parte izateko gonbidapena luzatzea. Emaizta desberdinak bilatu nahian, bigarren aukera honi heldu genion eta horretara-

ko partaidetza prozesu bat abiatu. Eta prozesu honen ondorio nagusia honakoa izan zen:

Eltzia izango zen erabaki asmorik gabekoa, adostutako oinarriak eta baloreak bere egingo zituen (jakintza librea, elkartasuna, autoeraketa, elkarlana, komunitate garapena, berdintasuna, justizia soziala,...), publiko-komunitario-pribatua logika hirukoitzean gauzatuko zena, gobernantza eredu berriak praktikara eramango zituen, herritarrei publikoa denaren gainean erabakiak hartzeko eta erabaki horiek gauzatzeko aukera irekiaz.

“Egiten uztearen” printzipioa

Hiru urte iraun zituen definizio

Oñati. Egiteko modu bat





“Eltzia izango zen erabaki asmorik gabekoa, adostutako oinarriak eta baloreak bere egingo zituen, publiko-komunitario-pribatua logika hirukoitzean gauzatuko zena, gobernantza eredu berriak praktikara eramango zituen.”

fase batek jarri ditu gaur egungo kudeaketa ereduaren oinarriak. Eta nolabait, ELTZIA laburbiltzerik badago, honela egingo genuke: barne mailan eltzeki-deek kudeatzen dute espazioa eta bertan gertatzen den guztia. Eta horretarako euren egitura eta erabaki-organoak dituzte. Eta Udala, “egiten uztearen” printzipioan kokatzen da: konfidantza eta tutelarik ez. Eraikina, helburu ez izanik ere, bada baliabide garrantzitsua. Eta, momentuz, kostuen ardura nagusia Uda-

larena bada ere (argia, ura eta mantenimendua), zaintzaren ardura guztiona da.

Eraikin huts batek ez du baliarik barruan ezer ez badago, barruan ezer gertatzen ez bada. Horrela, seminario eta ondoren, enpresagintza fakultate izan zena, sorkuntza eta kulturarako espazio sozial gisa biziberritu da. Garai berrien sinbolo, helburu berriekin.

Zeintzuk dira Administrazioa eta Eltzekideak harremantzeko bideak? Egunerokotasuneko

erlazio iraunkor eta zuzena da oinarria. Baina bada guztiok adostutako segimendurako espazio formalago bat ere: jarraipen batzordea. Teknikariek, udalean ordezkaturako alderdietako ordezkariak eta eltzekideek parte hartzen duten bertan batzorde honetan, proiektuaren jarraipena egiteaz gainera, urteko helburuak zehaztu nahiz udalarekin koordinatzea eta urteko balorazioa egitea xedetzat duena.

Horrenbestez, zer da Eltzia? Harreman molde berrietarako eta



“Eltzia laburbiltzerik badago, honela egingo genuke: barne mailan eltzekideek kudeatzen dute espazioa eta bertan gertatzen den guztia.”

elkarlanerako herritarren gunea dela esan dezakegu.

Dena dela, Eltzia etengabeko bilakaeran ari den egitasmo bizia da, eta bidean, kolektibo, pertsona, ideia eta helburu berriak batuko zaizkio, etengabe berrikusi eta egokituz.

Eltzia zenbakitan, gaur egun. Espazio 1. 4000m². 25 kolektibo inguru. 500 erabiltzaile. 5 azpi eltze (musika, gorputza, herri mugimendua, auzoa eta sormena). Proiektua ulertu eta bere dimentsioaren kon-

tzientzia hartzeko baliagarriak zaizkigu zenbakiok, baina gai al gara halako ekimenek eragiten duten inpaktu soziala neurtzeko? Izan administrazioetik nahiz herri mugimendutik gauzatzen ditugun ekimenak oso modu merkantilistan ebaluatu ohi ditugu. Iruditzen zait ikuspegi hori aldatzeko garaia ere badela eta bestelako neurgailuak erabiltzen hastekoa: ze harreman sare sortu ditu, emakume eta gizonezkoen presentzia (ez soilik fisikoa) nolakoa izaten ari da,

belaunaldien arteko elkarrekin-tza, zaintza non kokatzen den guzti honetan, etabar.

Eltzia modu honetara jaio eta hazten ari den proiektu esanguratsuenetako bat da, baina Oñatin ez da bakarra. Adibide gehiago ere baditugu, esaterako, herri baratzak eta sortu berri den emakumeen kontseilua bera. Bakoitzak baditu bere berezitasunak, bere jaiotzeko motibazio propioak eta bere ibilbidea. Eraikin bat, hiri-espazio bat nahiz gogo hutsa izan daitezke

motibazio iturri. Baina badute komunean, administrazioa eta praktika sozialaren konfluentzia oinarri duten egitasmoak direla. Ni-tik GU-ra. Eta emaitza bezain garrantzitsutzat eta baliozkotzat jotzen da bidean egiten den ikasketa prozesua.

Administrazioa eta parte hartze prozesuen arteko kontraesanak Beraz, nondik hasi halako ideia bat garatzeko baldintzak ematen direla erdiesten dugunean? Zer da lehenago egin behar dena?

Borondatea ordenatu eta baloreak definitu: parte hartzea ez da eskatu eta ematea. Hartu eta ematea da bilatzen duguna. Eta horretarako, entzuteko eta egiteko moduen birdefinizioa ere behar da.

Guk sukalde lana deitzen diogu fase horri: kontua ez da jate-txeko menuetik zer nahi dugun eskatzea, sukaldean bakoitzak beretik elikagaiak eta eskulana jarri eta probatzean dago gakoa. Eta horretarako, gakorik badago, gakoa beldurra galtzea da. Beldurra erakundeen partetik herritarrei hitza eman eta elkarlanean aritzeko. Beldurra herritarrei, erakunde publikoen logika eta funtzionamendu sarritan “perbertsoen” baitan harrapatuta ez geratzeko. Honek, ezinbestean, suposatzen du administrazioaren lan egiteko eskema tradizionalak apurtzea eta oraindik oso eroso sentitzen ez garen eszenatokietan kokatzeari ere beldurra galtzea.

Beldurra galtzea ez da edozer gauza egitea, ez da inprobisatzea. Partaidetzak ere bere denborak, faseak eta egiturak ditu, gardena, eraginkorra, efizientea, kalitatezkoa eta egiazkoa izan dadin erakunde publikoarentzat bezala herritarrentzat ere. Zer da partaidetza azken batean? Herritarrekin harremantzeko dugun modua gai garrantzitsuetan ez

“Eraikin huts batek ez du baliorik barruan ezer ez badago, barruan ezer gertatzen ez bada.”

“Izan administrazioetik nahiz herri mugimendutik gauzatzen ditugun ekimenak oso modu merkantilistan ebaluatu ohi ditugu. Iruditzen zait ikuspegi hori aldatzeko garaia ere badela.”

“Parte hartzea ez da eskatu eta ematea. Hartu eta ematea da bilatzen duguna. Eta horretarako, entzuteko eta egiteko moduen birdefinizioa ere behar da.”

ezik, baita egunerokoan ere.

Ulertzen dugu administrazioaren, eta bereziki, udal ordezkarien jardunak esperimentatzeko mentalitatea eta eraldaketarako motibazioa ekarri behar duela berarekin. Denbora eta persistentzia. Administrazioak ere praktika eraldatzaileak bere egin behar ditu, udalgintza eredu berriak behar ditugu.

Azken xedea potoloa da: subjektu erabakitzaileak sortu nahi ditugu eta hori intentsitate handia eskatzen duen helburua izaki, bidean, ulertzen dugu maila desberdinetako partaidetza-ereduak praktikan jarri daitezkeela kultura hori inpregnatzen joan dadin.

Zeintzuk dira ibilbidean aurkitzen ari garen erronka/ahulgu-ne nagusienak?

Indefinizioari beldurra. Hau da, gure marko tradizionaletatik haratago begiratzeko zailtasuna. Esaterako, Eltzia zer da Gaztetxe bat? Ez. Kultur Etxe bat? Etiketa bat jarri edo prozesuaren metodologia asko mugatzen dugunean (diruagatik, denboragatik,...), giza gaitasuna, bere aktibo, balore, dibertsitate eta harritzeko gaitasunarekin galdu edo mugatu egiten dugu, normalean, erakundeen logikaren mesedetan. Eta jendea ez da produktu bat, ez da argazki bat ere. Beraz, gisa honetako egitasmoekin ezin dugu hauteskunde logikan funtzionatu, zintzotasunez eta sinismenarekin aritu nahi badugu.

Elkarren denborak errespetatu eta zaindu behar ditugu. Elkar entzun eta elkar ulertu.

Administrazio publikoak eskaintzen dizkigun lege-arauen arabera, politika publikoen erabaki-gunea Osoko Bilkura da. Horrek suposatu dezake, adibidez, alderdien indar korrelazioak aldatzen badira, admi-



nistrazioaren proiektuarekiko konpromisoa ere aldatu egin daitekeela. Momentuz, ikusten ari gara oro har, kasu honetan, administrazioa-eltzekideak osatzen duten erabaki-guneetan hartzen diren erabakiak lotesleak izateko konpromisoa. Hala ere, egitasmoaren blindajearen bermea, egitasmoa bera, herritarrentzat garrantzitsu egitean datza. Beraz, hori prozesu guztian zaindu beharreko arloa da. Egitasmo hauek ezin dira bertan, zuzenean, inplikatura daudenen asebetetzera mugatu. Beste herritarrek ere sentitu behar dute, egitasmoak herriari balio erantsi bat eskaintzen diola.

Hala ere, ondorioztatzen duguna da erakundeak demokratizatzeko eta desburokratizatzeko, egungo egituren aldaketa sakona behar dutela.

Eta bide horretan harremanetan eta parte hartzean oinarritutako demokrazia sostengatzen dugu, herritarrekin dugun

hartu-emana eraldatzeko eta garrantzizko gaietan (ez txiki-kerietan) boterearen zati bat herritarren esku uzteko. Izan ere, publikoa denaren kudeaketa ez litzateke administrazioa hasi eta amaitu behar. Horren eredu da Eltzia bezalako egitasmoen alde Oñatiko Udal Gobernuak egin duen apustua.

Maila lokalean aritzea potentzialitate handia du. Udalgintzak aukera ematen digu gertuko harremanak garatzeko, ez soilik gertutasun fisikoari dagokionean, baizik eta herriko egoera sozio-kulturalaren eta hori osatzen duten sareen ezagutza zuzena dugulako. Gertutasunak erraztu egiten du gobernantza estiloa aldatzen eta konfiantzan eta kolaborazioan oinarritutako harremanak eraikitzen.

Kolaboratzea ez laguntza edo kooperazio moduan ulertuta. Kontua ez da esku bat luzatzea, horrek botere-harremanak indartu egiten ditu eta klientelis-

moa sustatzen du. Kolaboratzeak inplikatzeko duena da berdinetik-berdinera jartzen garelako helburu konkretu bati dagokionean, osagarritasuna bilatuz, eta ez konpententzia. Beraz, askotan aipatzen dugun 'Kudeaketa herritarren zerbitzura'-tik, 'kudeaketa herritarrekin' -era salto egin beharko genuke.

Berriz. Ez da eskatu eta eman. Kolaboratzea aberastasuna sortzea da. Gisa honetako egitasmoek, bai maila pertsonalean nahiz kolektiboan mundua begiratzeko modu bat eskaintzen digute. Herrigintzaren eta udalgintzaren ikuskera oso bat. Diskurtso bat eta praktika bat.



DOSIERRA:

D₁ ”

elkarrizketa:

RAÚL ZELIK

“**Tenemos que oponernos**
a las falsas dicotomías”

D₂ *

sinadura:

NORA SALBOTX

XXI. mendeko euskal hezkuntza;
bizi ala iraun?

D₃ ”

elkarrizketa:

KIZKITZA GIL DE SAN VICENTE

Estatugintza feminista

ESTATUGINTZA
XXI. MENDEAN

“Tenemos que oponernos a las falsas dicotomías”



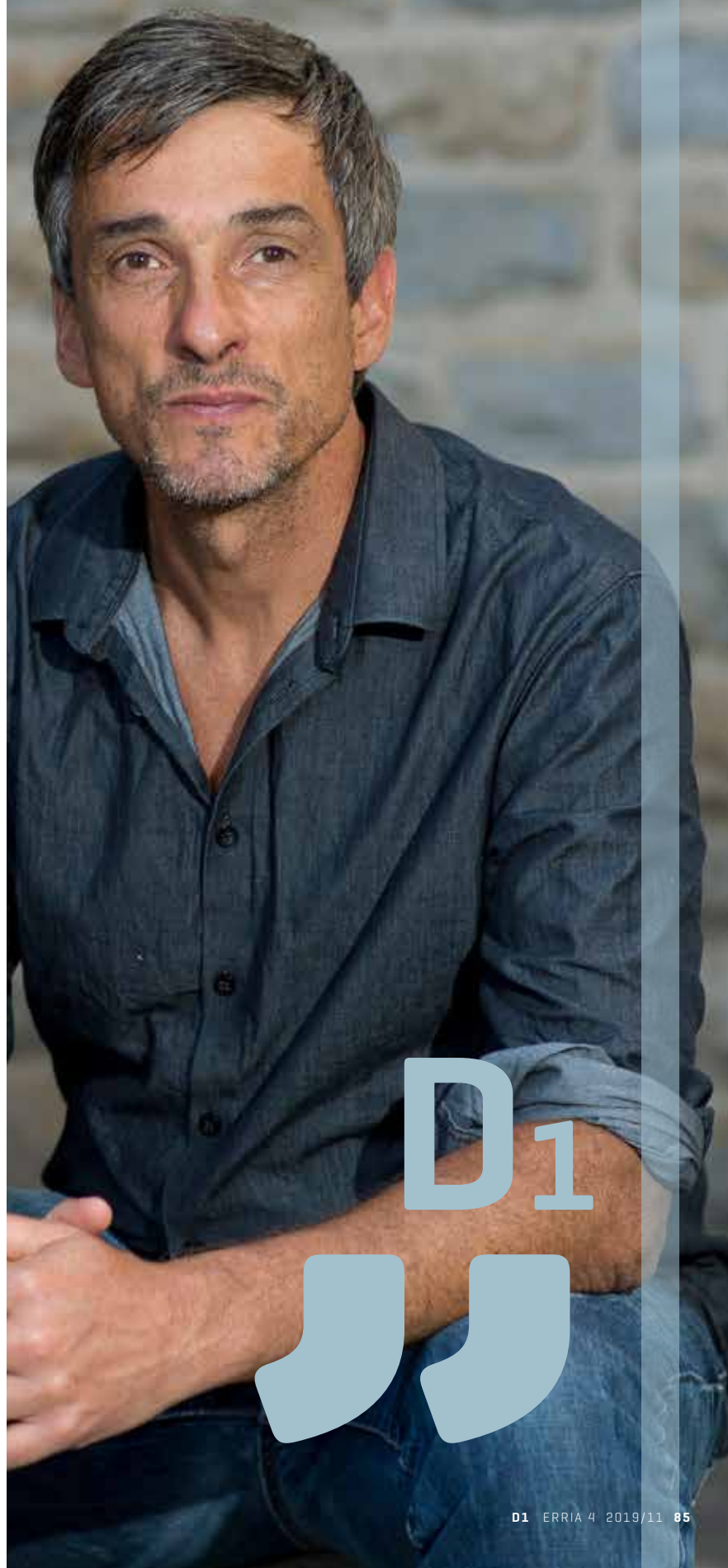
Entrevista:
Andoni Olariaga

FOTOS: Foku

“Lo estratégico es construir poderes que debiliten el poder del Estado Español y el poder del capital”

RAÚL ZELIK

elkarriketa



D1

Hace dos años el escritor y analista político alemán Raúl Zelik, como buen conocedor y amigo de Euskal Herria, escribió el libro *La izquierda abertzale acertó* [Txalaparta, 2017], poniendo en valor la lucha política y social realizada durante todo su recorrido por el movimiento de liberación nacional vasco. Ahora volvemos a hablar con él, para saber si aprecia algún cambio desde que escribió el libro y cuáles son los retos futuros de la izquierda abertzale desde su prisma político.

D1 ”

En 2017 escribiste *La izquierda abertzale acertó*, libro que ponía en valor todo un ciclo de herrigintza de las últimas décadas que la izquierda abertzale de alguna forma había olvidado o no había puesto en valor. En el libro subrayas las virtudes que hacían ese movimiento diferente al resto de las izquierdas europeas: una izquierda trabajadora, comunitaria, municipalista, arraigada en el pueblo, fiel a sus tradiciones, pero en constante movimiento y autocrítica. ¿Desde fuera, percibes que tu libro ha tenido efecto en volver a poner en valor ese espíritu?

Diría que sobre todo entre los jóvenes hay relativamente poca percepción de los logros y los aciertos que ha tenido la izquierda abertzale y el movimiento popular vasco. Hay a veces como una idealización del ciclo pasado. Pero por el otro lado no se valoran lo suficiente las construcciones diarias. Hoy día me da la impresión de que el movimiento juvenil está hasta cierto punto como dudando de la situación. Todas esas prácticas

que eran acertadas y que daban fuerza al movimiento popular, no se desarrollan lo suficiente. Y, al contrario; se busca construir algo desde una rebeldía -por ejemplo, ocupar casas- en oposición a la vía institucional, cuando yo diría que está muy bien ocupar casas, pero también hay que aprovechar los espacios institucionales para garantizar la existencia de esos proyectos. El problema sigue siendo el mismo, muchas cosas se han hecho bien desde los años 70 hasta ahora y no se valora lo suficiente.

Al principio del libro haces un análisis del concepto de hegemonía. Una de las tesis del libro es que la izquierda abertzale no había teorizado sobre ello, pero estaba llevándolo a la práctica. ¿En qué aspectos crees que se puede afirmar eso?

Hegemonía es la capacidad de dirigir. Contra hegemonía es la capacidad de construir valores, percepciones y narrativas alternativas de las que hay. Y eso se construye cuando por ejemplo tienes presencia popular participativa rebelde en las

fiestas. O cuando por ejemplo le damos otro contenido a las luchas laborales. En Alemania, y fuera del mundo conocedor del País Vasco, nos llamó mucho la atención el conflicto laboral de LAB en Peralta. Creo que es una forma de construir valores alternativos porque tú construyes un conflicto laboral, no desde la retórica obrera, si no desde lo concreto y además con trabajadores inmigrantes. Eso va totalmente en contra del discurso de la izquierda europea y la izquierda española de lo que es el movimiento abertzale. Esas prácticas transforman la sociedad de manera más profunda. Tienes en cuenta otra clase obrera que normalmente es invisibilizada. Los otros tienen un discurso sobre la plurinacionalidad y tú construyes una alianza realmente plurinacional. Y también creo

“Está muy bien ocupar casas, pero también hay que aprovechar los espacios institucionales para garantizar la existencia de esos proyectos.”





que ayuda a arraigar un espíritu de lucha en zonas donde históricamente no han sido el fortín de la izquierda abertzale precisamente.

Dices que la izquierda vasca ha logrado resolver problemas estratégicos cruciales para la izquierda global, sin haber tenido una teoría revolucionaria coherente. ¿Cuáles son esos problemas estratégicos?

Uno de los problemas que ahora se reproduce es el problema de cómo actuar dentro de las instituciones. Vemos que en toda Europa ha habido un fracaso de la izquierda que trató de meterse en las instituciones. Los Verdes hace algunos años, Podemos y los Comunes en Cataluña ahora... Es un proceso muy rápido de asimilación de las reglas de juego de los poderes facticos. De hecho, el reformismo sirve como un dique de contención para evitar rupturas más profundas en el Estado. Empezaron a impulsar transformaciones y rupturas, y ahora lo que hacen es bloquear estos procesos. La izquierda abertzale históricamente logró tener su eje vertebral muy fuerte fuera de las instituciones y más concretamente en las luchas populares. Ahora es uno de los temas cruciales para el futuro. Veremos si la lógica electoral no se impone también en la izquierda abertzale.

Otra cosa que se hizo muy bien es entender que la lucha de transformación tiene muchos campos. La democracia liberal burguesa nos crea la ilusión de que a través de las elecciones podemos cambiar la sociedad. Yo creo que es lo contrario: transformando la sociedad, en algún momento también tendremos expresiones electorales alternativas. Los partidos de centro

derecha pueden enfocarse en ganar mayorías electorales. Para la izquierda el gran reto es impulsar movimientos de transformación desde la sociedad, desde las prácticas diarias de solidaridad, de democratización, de igualdad de género, de igualdad social, para que esto haga una presión también sobre lo electoral y lo institucional. Eso es lo que defino en el libro como construcción de contra hegemonías.

Y el tercer elemento es la necesidad de construir alternativas económicas desde la economía solidaria y cooperativista. Hemos visto el fracaso de las vías de nacionalización de las economías de planificación central, estatal. Creo que hay que plantearse preguntas de Estado, pero tenemos que replantearnos el cómo funciona un socialismo más autogestionario. En ese campo en Euskal Herria hay experiencias que son interesantes.

La izquierda abertzale también gobierna y ha gobernado instituciones como la Diputación de Gipuzkoa. Ahí surgen críticas, problemas y mayores contradicciones. ¿Cómo ves tú la posible relación entre tener más poder institucional y más presencia en las calles o marcar agenda política? ¿Es posible?

El problema de las democracias burguesas es que en el campo de lo político existe algo como la participación democrática, pero que la mayor parte de las estructuras de poder están organizados por fuera, qué son las relaciones de propiedad. Además, notamos que el poder de este espacio económico es cada vez más grande. En ese sentido yo creo que primero debemos tener muy claro que estar en las instituciones no es estar en el poder. Que eso también es una forma para entretenernos. Lo institucional

sin embargo puede servir para limitar el poder de la propiedad privada y de los dueños de la propiedad privada.

Por ejemplo, en Berlín ahora hay algunas cosas interesantes. Tenemos un gobierno de centro izquierda. A mí personalmente me parecía mala idea meterse en ese gobierno, porque pensaba que esto iba a llevar a la desmovilización de los movimientos populares. Pero lo positivo fue que los movimientos populares de Berlín tuvieron la misma desconfianza y dijeron, “nosotros no tenemos ninguna esperanza de que ahora nada cambie con ese gobierno, y nosotros seguimos con nuestro trabajo de base”. Lo que hicieron fue impulsar una ILP para la expropiación de los fondos inmobiliarios. En la Constitución alemana hay un artículo que permite la expropiación de bienes de producción o bienes estratégicos económicos. De esto casi nadie se acordaba ya, porque esta Constitución tiene 70 años. La ILP dice que los fondos inmobiliarios de más de 5.000 pisos queden expropiados. La presión es muy grande en Berlín incluso para la clase media alta, porque los alquileres han subido un 200%, el precio de venta de pisos se ha multiplicado por 10 en una década. En Alemania hay muchas menos casas en propiedad. Es una consigna que le ha entrado al 70% de la población, porque entiende que sería bueno limitar los alquileres. La campaña tuvo mucho apoyo. Presionó primero a Die Linke, a mi partido, para apoyar la propuesta. Incluso también entre los verdes y la socialdemocracia hay apoyos para la expropiación de estos fondos inmobiliarios. Esta presión también ha llevado a que el gobierno haya presentado ahora una ley que prohíbe la subida de alquileres

en los próximos 5 años.

Eso para mí demuestra que mi duda de que cuando uno está en el gobierno siempre desmoviliza los movimientos quizás fue un poco infantil, que tampoco es tan cierto. Las cosas pueden ir de la mano. Lo estratégico es construir poderes que debiliten el poder del Estado central -en el caso español- y el poder del capital. Ahí tenemos que buscar cómo hacerlo dentro de las instituciones, como fuera de las instituciones y en las calles. Lo que pasa muchas veces es que estando en las instituciones, buscando la reelección, mucha gente trata de alguna manera de acomodarse, de no generar contradicciones contra esos poderes. Yo creo que ahí está el problema. El problema no es estar en las instituciones. El problema es que no se tiene claro que lo estratégico no es ganar elecciones, sino cómo desplazar al poder del capital y al poder del Estado burgués.

La fuerza de la izquierda abertzale reside sobre todo en el plano municipal. Es cierto que el poder institucional no es sinónimo de poder. En Euskal Herria, el talón de Aquiles de la izquierda abertzale es Bilbao, ciudad donde pierde una y otra vez y condiciona cualquier proceso independentista. Die Linke, por ejemplo, tiene fuerza en las ciudades y no en la periferia. Con la izquierda abertzale pasa lo contrario. ¿Que lecciones sacas de uno y otro lado?

Lo acertado de la izquierda abertzale fue que en lo local y en lo comunitario está muy arraigado. Lo comunitario y lo político van muy de la mano. Estás en los tejidos sociales, culturales, vecinales... y eso te permite hacer una fuerza política importante en los pueblos. Para nosotros en



“Nos llamó mucho la atención el conflicto

laboral de LAB en Peralta. Creo que es una forma de construir valores alternativos.”

Alemania todas las expresiones culturales y tejidos folclóricos son cuestiones de la ultraderecha. La izquierda abertzale no fue tan ignorante o soberbia en ese sentido.

Por otra parte, acabo de estar en Vallecas y me impresionó ver que existe un tejido social muy interesante. Los tejidos vecinales, los inmigrantes y digamos las subculturas progresistas - gays, ecologistas, o del fútbol Vallecano- están muy entrelazados. En ese sentido, es bastante similar. La izquierda ahí se hace parte de lo comunitario y por eso también se articula políticamente con relativo éxito. Comparando con el resto de Madrid, Vallecas es un barrio con valores progresistas y también con ex-

presiones electorales diferentes.

En Bilbao, yo creo que la forma es reconstruir el tejido social, y claro, hay que tratarlo desde necesidades de la comunidad. Las necesidades a veces son culturales -a la gente le gusta tener una vida cultural conjunta más fuerte-, pero sobre todo son sociales. En Berlín ahora, por ejemplo, en Die Linke hemos empezado a impulsar trabajo organizativo de base -para un partido electoralista no es muy común, pero se ha recuperado esa idea de qué hay que construir tejido social-, y están impulsando dos proyectos, dos campañas interesantes: el primero, organizar los trabajadores de los cuidados. Uno podría decir que esto es trabajo de los sindicatos, pero no; también desde Die Linke hemos tratado

de organizar células de partido en la comunidad de estos trabajadores de los cuidados, para darle un nuevo significado a la idea de quién es la clase obrera de hoy. Me parece muy acertado. Hace poco estuvimos en una rueda de evaluación y de algunos pueblos comentaban cosas impresionantes. En un pueblo que es bastante de hegemonía de derecha lograron movilizar una manifestación de 100 o 200 personas en favor de los trabajadores de los cuidados, de los servicios básicos mejorados y lograron establecer un núcleo de partido solamente con trabajadores de ese sector. La segunda hemos intentado en Berlín. Es muy común que la gente organice los barrios céntricos, dónde hay ciertas estructuras alterna-

tivas, pero es muy poco común irse a los barrios de bloques grandes. Ahora han comenzado con iniciativas en barrios de bloques en el sur de Berlín, el barrio Gropiusstadt, y claro llegan con la demanda de los alquileres, de cómo evitar la subida de alquileres, cómo impulsar una campaña contra estos fondos inmobiliarios y cómo impulsar la campaña de expropiación de estos fondos y esto es muy interesante. Porque en un barrio donde antes no había ninguna presencia del partido, ahora convocan asambleas de 150 inquilinos. Esto no necesariamente se expresa en fuerza electoral. Esto no lleva de una vez a que la gente luego te vote. Incluso hay cosas muy frustrantes como que luego la gente también expresa simpatía con la ultraderecha en otros temas. Pero creo que sigue siendo necesario para empezar a disputar esos espacios. Estos valores y contravalores solidarios, democráticos, feministas, socialistas que impulsamos, necesitan mucho tiempo para arraigarse en una comunidad. Los pueblos que tienen presencia fuerte de izquierda son desde hace 50 o 70 o 100 años. Para disputar la hegemonía en una zona como la margen izquierda hay que partir desde lo muy concreto.

Otra cosa que puede ser interesante es reconstruir lugares para el encuentro de la vecindad. Esto ha sido la sociedad gastronómica o la herriko taberna en muchos pueblos. Habría que pensar cómo se puede fortalecer una estructura así que no sea necesariamente una estructura política sino una estructura que sirva a la vecindad como un lugar de encuentro y también de solidaridad. Establecer valores y principios de solidaridad y de

igualdad de género, pero ofrecer ese espacio. Reinventar quizás lo que es la herriko taberna. Al principio era eso ¿no? Un lugar de encuentro para todos y luego se ha convertido en lugar de encuentro para algunos. Lo que necesitamos es construir espacios más amplios, dónde más importante que la militancia política sea los valores y principios sociales y democráticos.

Movimientos populistas de derechas y izquierdas. Al principio de la aparición de Podemos te mostraste ilusionado con el movimiento, de alguna forma venía a oxigenar a una izquierda oxidada, incorporando nuevos conceptos, nuevas formas de organización... Después has sido crítico con el movimiento. ¿Cuales son las lecciones que podemos sacar desde la izquierda?

Ahora diría que he sido algo ingenuo con Podemos, pero esta ingenuidad la seguiría defendiendo. Cuando existe una oportunidad hay que recibirla positivamente. Si la rechazas a la primera de cambio, cierras la posibilidad de construir algo en común. Si todas las fuerzas rupturistas del Estado se hubieran unido de manera más decidida, hubieran podido llegar a la Tercera República. Y por lo menos hubiera significado una ruptura con lo que existe. En Cataluña pasa lo mismo. Ha sido un gran problema la actitud crítica de ciertos sectores de izquierda que no se metieron. Me parece que la CUP tendría que haberse metido mucho más activamente en construir alianzas y confianzas entre ciertos sectores.

¿Qué podemos aprender de Podemos? En negativo, el modo de liderazgo personal, el culto a la persona; yo valoro ahora

“La democracia liberal burguesa nos crea la ilusión de que a través de las elecciones podemos cambiar la sociedad. Yo creo que es lo contrario: transformando la sociedad, en algún momento también tendremos expresiones electorales alternativas.”

“La mayor parte de las estructuras de poder están organizados por fuera de las instituciones, qué son las relaciones de propiedad. Además, notamos que el poder de este espacio económico es cada vez más grande.”



“Lo institucional puede servir para limitar el poder de la propiedad privada y de los dueños de la propiedad privada.”

“Mi duda de que cuando uno está en el gobierno siempre desmoviliza los movimientos quizás fue un poco infantil, tampoco es tan cierto.”

“El problema no es estar en las instituciones. El problema es que no se tiene claro que lo estratégico no es ganar elecciones, sino cómo desplazar al poder del capital y al poder del Estado burgués.”

mucho más el Die Linke alemán qué hace 5 años. Tener partidos plurales de izquierda donde tú estás obligado ha convivir con diferentes corrientes y diferentes opiniones en una dirección colegiada es muy positivo. Lo segundo, sería más escéptico con la idea de la participación. Al menos la participación virtual me parece que no ha llevado a más democracia. En Podemos hay plebiscitos cada dos por tres, pero al final mandan los que tienen más presencia en los medios de comunicación. Lo tercero, queda nuevamente comprobado que si tú piensas que ganar elecciones es equivalente a llegar al poder al final tú te cambias y no cambias al sistema o a la sociedad. Sometieron toda su lógica de funcionamiento a sus aspiraciones electorales.

En positivo, creo que fue muy positivo que Podemos y también los Comunes en un momento lograron despertar nuevas esperanzas. Creo que tenían razón cuando decían que también lo institucional es un campo en el que hay que construir poder, contrapoder popular. También acertaron cuando dijeron que la lucha por la democracia y la lucha anticapitalista están unidas. Antes he sido muy crítico con la democracia liberal burguesa. El problema de la democracia liberal burguesa es qué es fruto de un proceso de democratización inconcluso. Pero creo que eso no nos debería de llevar como a los viejos marxistas, a afirmar que la democracia es la dictadura de los capitalistas. Quizás en el siglo XIX tenían razón, pero hoy en día la democracia que tenemos es muy diferente. Luchar por una profundización de la democracia también es una lucha que puede limitar y disputar el poder del capital.

Creo que ha habido momentos

muy interesantes y valió la pena intentar. Sigue habiendo gente muy valiosa en Podemos, pero creo que incluso lo de despertar las esperanzas, también tenía su aspecto negativo. Porque lo hicieron de una manera muy irresponsable. Identificaron el éxito electoral de Podemos con el proyecto de transformación. Yo creo que hay que despertar esperanzas, pero al mismo tiempo hay que educar políticamente al pueblo. O, mejor dicho, nos tenemos que educar políticamente unos a los otros. Tenemos que aprender qué es la política y la complejidad de la lucha por la transformación. Ahí Podemos cayó en una política muy tradicional que es, “si tú me votas a mí, yo te resuelvo los problemas”. Eso, quizás, es lo peor de todo. Han vuelto a un sistema un poco estúpido, súper simplista de la representación, como si fueran los políticos los que cambian la sociedad.

Existe hoy en día un debate en la izquierda europea, que ha cogido cierta intensidad en la izquierda alemana, y también en ciertos sectores juveniles de Euskal Herria. Básicamente, confronta a dos actores: un marxismo clásico que reivindica el sujeto de clase antiguo; y una izquierda soberanista, feminista, socialista, que propone crear mayorías amplias en base a la articulación de distintos ejes de opresión (opresión nacional, patriarcal...). Según los marxistas “clásicos” cualquier articulación de mayorías debe estar subordinada a la construcción del poder proletario, pues la contradicción principal, según ellos, es el capital-trabajo. Tu crítica está visión en tu libro, como bastante reduccionista criticando que olvida otra serie de conflictos constituyen-



tes, como pueden ser los procesos de emancipación nacional, el feminismo, el eje ecologista... ¿Cómo se vive este debate en Alemania y qué lecciones aporta al debate actual sobre la construcción de una alternativa de izquierdas al neoliberalismo actual?

Me parece totalmente acertado lo que tú me dices. Parece que estamos cayendo todo el tiempo en falsas dicotomías. En Alemania el debate fue muy fuerte cuando un sector de Die Linke, liderado por Sahra Wagenknecht, que muchos pensábamos que representaba a la izquierda del partido, resultó con una propuesta de construir un movimiento tipo neopopulista organizado alrededor de ella, como el movimiento de Melenchon o Podemos, y además trató de desmarcarse muy fuertemente de las luchas de la comunidad LGTBI, o de las luchas de los inmigrantes, incluso dijo alguna cosa contra la inmigración. Existe la percepción de que sectores de la clase obrera pasan a la ultraderecha y que con ese discurso se podría recuperar esta gente. Creo que eso es totalmente equivocado, falso y nefasto. Si recoges sus argumentos y los afirmas, lo que estás haciendo es fortalecer esta percepción y lo único que buscas es aprovecharte electoralmente de eso.

Pero hasta cierto punto, también es cierto la crítica que planteas. Es verdad que ha habido sectores del progresismo en Europa y en Estados Unidos que de alguna manera solamente han visto las luchas de la diferencia. Es una crítica que ha hecho Nancy Fraser y me parece muy acertada, porque en Estados Unidos es mucho más claro que las demandas de los movimientos antirracistas, LGTBI y etc., fueron recogidas por sectores neolibe-

“Un gran problema de las izquierdas radicales ha sido creer que el discurso más radical era una política más radical. Es mentira. La política más radical es la que más gente lleva a prácticas de confrontación.”



rales. Tuvimos ese fenómeno extraño que, había un neoliberalismo que, por un lado, marginada cada vez más a los negros inmigrantes y mujeres, pero por otro lado tenía una política de igualdad de derechos y contra la discriminación retórica. El liberalismo es un movimiento muy idealista, solamente quiere construir igualdad de derechos en papel, no quiere concretar los derechos sociales materiales.

En ese sentido también hay que plantear la necesidad de reconstruir un materialismo desde la izquierda. Un materialismo, no entendido en que sólo hablemos más de los salarios, porque los salarios también son importantes. Sobre todo, construir un materialismo que ponga en el centro del debate la igualdad social de hecho, concreta, de la

realidad vivida. O sea que, en vez de hablar tanto de cómo terminar la discriminación discursivamente, deberíamos construir más esfuerzo en construir realidad. Aunque también es cierto que, evidentemente, el lenguaje también construye la realidad. Vosotros con el euskera lo sabéis mucho mejor que yo que la lengua también es una parte importante de la realidad social. Tenemos que oponernos a esas falsas dicotomías y visibilizar que la clase obrera siempre ha sido mayoritariamente mujer, femenina, migrante, negra... Porque los más explotados siempre han sido los que también por otras razones han sido discriminados. Lo vemos en la brecha salarial entre géneros, la falta de derechos laborales para inmigrantes... Hay que reconstruir la

idea de lo que es la clase obrera, hay que reconstruir la idea de lo que es el materialismo. Y hay que impulsar activamente alianzas entre movimientos populares por la igualdad de género, de minorías y de orientaciones sexuales, y los antiguos movimientos obreros y sindicales. Ese es el reto.

En el libro mencionas dos problemas de la izquierda abertzale: un complejo de inferioridad provinciano, y una tendencia a la soberbia. ¿Podrías desarrollar estos dos puntos?

Por un lado, la izquierda abertzale no es tenida en cuenta en Europa y mucho menos en España por la izquierda. En ese sentido, no sólo tiene un complejo de inferioridad, sino también está en relaciones

de inferioridad respecto a las izquierdas que le rodean. En eso también afecta que tú eres un país pequeño y además eres una minoría lingüística en tu propio país. Pero, por otro lado, durante mucho tiempo por la existencia de ETA, había también la convicción en sectores de la izquierda abertzale, de que era el modelo para todo el resto del Estado. Es una contradicción, pero creo que muchas veces están unidos. Valdría la pena tener más interés en explicarse hacia fuera. Ese fue uno de los grandes problemas de la izquierda abertzale. Pensó demasiado poco en cómo construir alianzas y cómo buscarse aliados en el Estado, pero también en Europa. En lo político se han hecho muchos esfuerzos, por ejemplo, en la eurocámara. Pero en visibilizar otras cosas se podría haber hecho mucho más. Por ejemplo, en las prácticas de la lucha sindical, LAB es un sindicato muy avanzado en Europa en cuanto al liderazgo de las mujeres, en la forma de incluir los precarios, cómo dirigir campañas... Es un sindicato pequeño, pero muy interesante que hayan logrado incluir esos elementos. Para explicar la izquierda abertzale hacia fuera, hubierais hecho mucho mejor visibilizando a LAB, que hablando tanto de las reivindicaciones nacionales. Mostrando la práctica de izquierda, igual hubierais conseguido más aliados en Europa y eso puede ser el reto para el futuro.

Para terminar. Ante la ofensiva neoliberal y la ofensiva de la ultraderecha en el plano europeo, ¿cuáles son para ti los retos de la izquierda alemana, europea y vasca a nivel local y global. ¿En qué plano tenemos que insistir más?

El neoliberalismo ha destruido

las relaciones sociales. El miedo es un factor importantísimo, porque la derecha está creciendo en un clima de desconfianza mutua. Las ideologías del terror y del miedo prosperan frente a lo que sea. Por eso hay que reconstruir tejido social. Habéis hecho muy bien en los municipios y en las comunidades pequeñas y medianas, pero también habría que plantearse cómo hacerlo en ciudades más grandes, como hemos comentado antes. En Alemania también se trata de eso. cómo reconstruir tejido social en los barrios. Nosotros ahora tratamos de copiar un poco el modelo de una sociedad gastronómica abierta para todo el mundo. Un local de barrio en el que simplemente el centro del local es una cocina, porque así cocinar la comida es el centro de todo. Si hacemos charlas políticas allí, el enfoque es más la relación social, compartir un rato, estar con los amigos... Creo que hay muchísimas formas de reconstruir tejidos entre vecinos.

Por otro lado, es estratégico articular las luchas antirracistas, feministas, de la comunidad LGTB y el movimiento obrero. Repensar la definición de la clase obrera: una clase obrera mucho menos masculina, mucho menos industrial y mucho más de los diferentes campos de trabajo -cuidados, etc.-.

Por último, hay que superar la dicotomía entre reformismo y revolución. Las dos vías están agotadas. El término de la izquierda transformadora quiere expresar eso, pero tenemos que afinar un poco qué significa. En mi opinión, debería de significar que planteamos transformaciones desde una perspectiva rupturista y desde una perspectiva de abajo. Siempre con demandas concretas que mejoren las condiciones de vida o las condiciones

de lucha. El reformismo buscaba mejorar las condiciones de vida de la clase obrera, pero con un proyecto como concepto de cómo gobernar mejor a las masas. Eso solamente fue posible gracias a la amenaza revolucionaria. La existencia de una fuerza más radical permitía que los socialdemócratas pudieran ejercer poder.

Creo que las dos vías están agotadas, porque ya hemos visto que las revoluciones desde las cúpulas de Estado no necesariamente construyen emancipación. Y el reformismo como tal no es viable si no hay una amenaza de Poder Popular desde abajo.

Quizás la respuesta podría ser que, necesitamos construir poder popular desde abajo pero no con la retórica radical, sino convenciendo a la gente qué vale la pena luchar. La radicalidad de hoy en día no es tener un discurso de clase obrera, si no organizar conflictos laborales donde gente que antes no había militado en nada se compromete y se empieza a enfrentar con las reglas impuestas de juego. Esto crea autoconfianza, autoestima en la gente y eso es lo que realmente cambia la gente, cambia las relaciones sociales y es lo que también construye fuerza. Un gran problema de las izquierdas radicales ha sido creer que el discurso más radical era una política más radical. Es mentira. La política más radical es la que más gente lleva a prácticas de confrontación, de rebelarse.



XXI. mendeko euskal hezkuntza; bizi ala iraun?



Nora Salbotx.
Irakaslea eta LABeko kidea

Argazkiak: FOKU

Pare bat ikasturte dira gaur gaurkoz *Hezkuntzako Plaza Hutsa* gisara ezagutzen dugun gogoeta kolektiboaren hazia erein genuenetik. Hein batean ingurumari eta diagnostiko zinez kezkarri batetik abiatutako prozesu baten emaitza da ondoko lerroetan azaltzera gatozena. Ekimenak aldiz, herri orok bere hezkuntza antolatzeke daukan eskubidearen ideia ardatzean kokatzeaz haratago, burujabetza prozesua bera hezkuntzatik elikatzearen eta bultzatzearen garrantziaz jabetuta abiatu zen, hezkuntzari jendarte eraldaketarako gaitasuna aitortuz beraz.



“Euskal hezkuntzak nazio mailako lege propiorik gabe jarraitzen duen bitartean eta lituzkeen eskumen eskasak, indar eta inertzia politiko horien karietara, galtzeko arriskuan aurkitzen da.”

Erronka ez da nolanahikoa izan, bistan denez, ez da izanen aitzinerakoan ezta ere. Izan ere eguneroko berri baitzaizkigu birzentralizaziorako etengabeko mehatxuak estatuen aldetik, segregazioak, euskara gutxiesteko nahikeriak, pedagogia feministak ezartzeagatik jazarpen eta judizializazioak edota publiko-pribatu eztabaida zaharraren adierazpide berriek dakartzaten zatiketa saiakera interesatua. Alta, ingurumari nahasi honetan guztian badira Hik Hasiren “Hezkuntza Hobetzeko Proposamena”, LAB sindikatuaren “Euskal eskola publiko komunitarioa iruten”, OinHerriren “Herri hezitzailea, eskola herritarra” edota Eusko Ikaskuntzaren “Liburu zuria” bera, lan berriak ziklo politiko berri baterako. Denak halabeharrez bere buruari erronka berriak ezarri behar dizkion herri bati zuzendutakoak eta arretaz irakurri beharrekoak hartaz. Gure iritziz hausnarketa akuilatzeko aski beharrezkoak hezkuntza komunitatea osatzen dugunontzako, bai eta, oro har, euskal komunitatea osatzen edota osatu nahi duen herritar ororentzako, baldin eta hezkun-

tza, haurtzarora mugatzen ez den hazte eta askatze prozesu baten gisara ikusiko badugu eta baldin eta berau eskoletako hormez gaindi ere ematen dela aitortuko badugu.

Oldarraldi neofaxista eta agorpena ondorioztatzen dituen diagnostia abiapuntuan

Arestian aipatutako mehatxu eta erasoak testuinguru politiko eta ekonomiko zehatz batean kokatzen dira, neofaxismoaren oldarraldi berri bat ate joka dugunean hain zuzen ere. Mehatxu berri honen adierazpideak geroz eta ageriagoak dira gurean, euskal hezkuntzak nazio mailako lege propiorik gabe jarraitzen duen bitartean eta lituzkeen eskumen eskasak, indar eta inertzia politiko horien karietara, galtzeko arriskuan aurkitzen denean gainera. Hezkuntza sistemaren kudeaketa bera ere geroz eta parametro kezkarriagoetara eramana dago; estatuen, kapitalaren eta heteropatriarkatuaren eragina hezur muineraino sartzen baitoaz, pixkanaka eta mozorrotuta askotan, gure irakaskuntzaren eguneroko prozesu xumeenetan

ere isla zuzena dutelarik.

Gainera, gero eta nabarmenagoa da, bai ikastetxeetako egoerei zein hiru administrazioetako sistemei erreparatuz, hezkuntza eredu hau erabat agortua dagoela. Ez ikasleen beharrak asetzeko, ezta herri gisako erronkei erantzuteko balio ez digun hezkuntza eredia dugu.

Honen guztiaren aitzinean alarmak piztu eta erantzuteko aldiz, ahulezia nabarmena izan da hondar urte hauetan, herri gisako erantzun bateratuetarako gaitasuna falta izan zaigularik, norberak bere buruari eta interes korporatibo eta alderdikoiei begira egon garelarik askotan, edota, sinpleki, erronka berrien aitzinean erantzun artikulatu kolektiboetarako ekintzailetasun falta nabarmena erakutsiz bertzeetan. Hezkuntzaz aritzeko plaza hutsik utzi izanaren ondorio, bistan denez. Gisa honetan, ondokoa, bizilaguna -izan ikastetxe, izan sindikatu, izan eragile edo dena delako talde zein norbanako- kapitalismo neoliberalak aski ongi irakatsitako lehia terminoetan begiratu izan dugu, hortik abiatuta nekez egon gaitezkeelarik batasune-

rako prest. Merkantilismoa eta lehiakortasuna zerbitzu publiko komunitarioari gailentzen zaizkionean okerreko bidetik goaz. Herri erantzun bat behar zen beraz, paradigma berrien gainean eraikitakoa eta begirada luzeko proposamenak eginen zituen, ahal zelarik, gaur gaurko korapiloak bidean askatzeko gaitasuna lukeena gainera.

Borobilean eta patxadaz eztabaidan eta eraikitzen hasteko unea

Diagnosia kezkarria izanagatik ere, hezkuntzaz aritzeko Plaza Hutsak proposamen berriek sortarazten duten grina eta ilusioa ekarri dituela errateko moduan geundeke gaur gaurkoz. Elkarriketak, eztabaida foroak, tokian tokiko hainbat hitzaldi eta tailer egin izan dira, askotan giroa trakestuen zegoen tokietara joatea bilatu dugularik eta zenbaitetan tokian tokiko eragileek eskatuta bertaratzuz ere.

Eztabaidarako lehen fase honetan hausnarketa prozesuaren muinean kokatzen genituen ardatz edo oinarriak plazaratu dira, aditze, deseraikitze eta eraikitze kolaboratiboko ariketa proposatzuz hain zuzen ere. Muinean makrotik mikrorako zoom-aren mugimendua marraztera datozen honako gai edota kezka hauek mahaigaineratu dira:

Espainia eta Frantziako hezkuntza sistemen menpe gaude, joko arau eta ikuspegi ideologiko arrotzen baitan beraz.

Euskal Herriak gaur gaurkoz dituen beharrei erantzunen dion hezkuntza integralerako apustu berri baten premian gaude.

Hezkuntza burujabe, publiko, doako, kalitatezko eta unibertsal baten eskizian gure publikotasun eredu birpentsatzeko beharra daukagu.

Gaurtik, behetik gora, biharko hezkuntza burujabea eraikitzea

dagokigu, inoren eta ezeren esperoan egon gabe, gure irakurketa partekatzen duten bertze hainbat herritar eta eragileekin batera sareak osatuz eta maila lokal zein nazionalen dinamika askatzaileak bultzatuz. Hezkuntza euskaldun, inklusibo, feminista eta nazionala ortzi-mugan.

Indarren dispersioa gaingituz eta elkarkidetzaz lortze aldera, hezkuntza komunitatea subjektu izanen duen Hezkuntza Akordio baten beharra dago, gaurko sareen logika bitarraz gaingituz, burujabetza prozesuan hezkuntzatik bultzatzeko prest leudeken talde eta kideekin aliantzak bilatuz, bategitea erdietsiz.

Ardatz hauen bueltan emandako eztabaida aberasgarriak gertoki berri batera eramanez gaitu, publikotasun eredu birpentsatzera garamatza horretara hain zuzen ere.

Nolako euskal publikotasuna eraiki beharko dugu?

Beraz PHko tailerretan jasotako ekarpen eta gogoeten ondorioz, prozesuak abagune berri bat topatu izan du ikasturte amaiera aldera, aitzineko galdera horren ihardesteko saiakeran. Izan ere, gaurko hezkuntza komunitatean hautematen diren kezka, tirabira eta korapiloak askatzeko ezinbertzekoa bilakatu baita galdera honi behar duen soseguz eta sakontasunez erantzuteari ekitea. Eztabaidagai berri bat plazaratzeko erronka gure gain hartuta abiatu dugu prozesuaren bigarren fasea; euskal publikotasunaren nolakotasunaz hitz egiteko fasea hain zuzen ere.

Euskal Herriko hezkuntza komunitateak darabilzkien argudio eta kontra-argudioak, kezka, minak, erronkak eta ametsak ere kontuan hartuz egin beharreko eztabaida izan da hau. Bistanenez feminismotik, politikatik edota, bertzeak bertze, koope-

“Ez ikasleen beharrak asetzeko, ezta herri gisako erronkei erantzuteko balio ez digun hezkuntza eredu dugu.”

“ Merkantilismoa eta lehiakortasuna zerbitzu publiko komunitarioari gailentzen zaizkionean okerreko bidetik goaz. Herri erantzun bat behar zen beraz.”

“Hezkuntza burujabe, publiko, doako, kalitatezko eta unibertsal baten eskizian gure publikotasun eredu birpentsatzeko beharra daukagu.”

D₂*

“Hezkuntza Akordio baten beharra dago, gaurko sareen logika bitarraz gaindi, burujabetza prozesuan hezkuntzatik bultzatzeko prest leudeken talde eta kideekin aliantzak bilatuz.”

“Publikotasunaren eztabaida zapalketarenera uztartuta ematea proposatu da, hezkuntza sistema propio baten aldeko prozesua, bistan denez, ezin delakoz jorratu burujabetzaren, justizia sozialaren eta feminismoaren aldeko prozesu orokor bati eskutik helduta ez bada.”



Nora Salbotx 2019ko
apirilean egindako Plaza
Hutsean azalpenak ematen.

ratibagintzatik heldu zaizkigun ekarpen teoriko berriei bere gobernantza sistema lokalaren oinarrian auzolana eta batzarra dituen eredu komunitario bateko herritarrak izatearen kontzientzia gehituz une oro, potentzial demokratiko sakoneko tradizio sozio-politiko baten oinarriak, publikotasunaren ideiarene dena delako zaharberritzean kontuan hartu beharrekoa dudarik gabe.

Publikotasunaren eztabaida zapalketarenera uztartuta ematea proposatu da, hezkuntza sistema propio baten aldeko prozesua, bistan denez, ezin delakoz jorratu burujabetzaren, justizia sozialaren eta feminismoaren aldeko prozesu orokor bati eskutik helduta ez bada. XXI. mendeko euskal herritarroi ezinbertzean zaizkigu gaintitu beharrekoak estatuek, kapitalak eta patriarkatuak ezartzen dizkigun menderakuntzak eta ondorioz, hiru ardatz horietatik aritu gara publikotasuna hausnartzen, deseraikitzen eta eraikitzen:

Publikotasuna estaturik gabeko nazio batean: publikotasuna titulartasunari hertsiki loturik ulertu da sarritan, eta berau, halabeharrez, administrazio baten menpeko. Gure kasuan, eta hezkuntzaz ari garelarik, honek ondorio sakonak eta sarritan latzak izan ditu, izan ere inposatutako bi hezkuntza sistemen baitan ari baikara gaur gaurkoz ere, lege, curriculum eta antolaketa erak gure esku ez daudelarik. Hau guztiak euskal hizkuntza eta kulturaren transmisioan ageriko hutsuneak ekarri ditu, bertzeak bertze.

Publikotasuna estatu neoliberal biren baitan: OCDEk mundu mailan ezartzen dituen PISA frogak, curriculumetan ardatz diren ikasgai edota gaitasunen jitea, kuota eta tasak, uni-

bertsitatean sartzeko kopuru itxiak, herri edota auzo bereko ikastetxeen artean ematen den lehia merkantilista, software komertziala eta multinazional erraldoien bertzelako baliabide teknologikoen erabilera neurrigabea, hezkuntza komunitatearen erabakimen eskubide eza, ikastetxe rankingak, murrizketak, metodologia berrien inplementazioan ematen ari den pribatizazio prozesua... asko dira euskal publikotasun berri baten peskizan gaudenontzako piztu beharreko alarmak eta kontuan hartu beharreko erasoak.

Frantziar eta espainiar estatuen publikotasuna eta merkatuaren arteko mugak lausotuz doazela errateko arrazoiak hainbertze direnean, komunitatea oinarri duen eredu herritar eta kolektibo baten bila pausoak emateko tenorea bada, non hezkuntzaren, ezagutza komuna baten gisara irudikatuz, berrekitze kolektibo bati ekinen baitiogun.

Publikotasuna sistema patriarkal baten baitan: denontzako irisgarria behar duen publikotasun bat helburu dugunontzako gaurkoak inondik ere ezin gaitu asebate. Izan ere estatuek inposatzen diguten hezkuntza eredu egiturazko sistema patriarkala bizirauteko diseinatua baitago. Izan curriculumetan jasotzen diren edukietan eta hezteko era binarista baztertzailan, izan transmititu nahi dituen balio indibidualista eta lehiakortasunean, errotik eraitsi beharrean legoken eredu dugu gaurko hau.

Bigarren fase honetako ondorioak begi bistakoak dira: publikoa ez da komunitarioa eta herritarra izanen zampaketa hauek guztiz gaintitu ezean. Bertze publikotasun bat jorratu beharrean gaude, komunitarioa

izanen dena, oinarrian herritarrak eta euren interesak -sozialak, kulturalak, linguistikoak-, parte hartzea eta jabego komunala izanen dituenak hain zuzen ere.

Orain arte egindako lana beharrezkoa bezain emankorra izan bada ere, aunitz dago egiteke. Hezkuntza Nazio Akordio bat erdietsiko badugu, hainbatetan mokoka ikusi ditugu eragileak elkar eskua hartuta lan egitera pasa beharko dute, ulertuz, behingoagatik, hezkuntza sistema propio baten aldeko bidea ez dela hasi baino egin eta oraindik ere mendi tontorrean baino hasierako magaletan baino ez gaudela. Ulertuz, aldi berean, hezkuntza euskaldun, herritar, sozialki justu eta feminista bat irabazteko dugula eta bide horretan denak garela beharrezko. Helburu hau hartuta PHK lanean segituko du, hausnarketa eraikitzaileak plazaratuz, zalantza izpirik gabe.

“Komunitatea oinarri duen eredu herritar eta kolektibo baten bila pausoak emateko tenorea bada, non hezkuntzaren, ezagutza komuna baten gisara irudikatuz, berreraikitze kolektibo bati ekinen baitiogun.”

Estatugintza feminista



Idoia Zengotitabengoa Laka.
Argazkiak: FOKU

**“Ez da posible estrategia
feminista bat politika feminista
burutzeko botererik gabe”**

Kizkitza Gil de San Vicente

KIZKITZA GIL DE SAN VICENTE **elkarrizketa**

D₃

“Espainia eta Frantzia defentsiban dauden Estatuak dira. Euskal Herria berriz, aurrera doan komunitate historikoa da, Estatu bilakatzeko ibilbidean proiektu berria eskaini dezakeena, inklusiboa eta berritzailea”



Betaurreko moreen metaforatik abiatuz, egin dezagun azken hamarkadetako Euskal Herria feminismotik begiratzeko ariketa: zertan aldatu gara? Zertan jarraitzen dugu?

Orokortzeak beti du bere arriskua, baina, galderari erantzunez esango nizuke emakumeon egoeraren bilakaeran bi begirada mantendu behar ditugula. Begirada luze bat, non zalantzarik gabe emantzipazioaren aldeko urrats kualitatiboak eman diren azken mendean. Eta begirada hurbilago bat, azken hamarkadetako, kapitalismoaren eta politika neoliberalen sakontzean sortzen den egoerari begiratzen diona. Atzerakadak ematen ari direlako, bai sexuen arteko berdintasunaren aldeko politika publikoetan zein emakumeon bizi baldintza eta duintasunean.

Esan bezala, emakumeok espazio pribatutik publikorako saltoa eman dugu azken mendean eta honek aurrerapen nabarmenak baina problematika berriak sortu ditu. Ez soilik deitzen den espazio pribatu horretara gizonak ez duelako saltoa modu berdinean eman, baizik eta

berdintasun faltsuarekin egin dugulako topo, mota guztietako diskriminazioak eta frustrazioak bizituz. Era berean, emakumeok feminismoa findu dugu, ideologia osoa bihurtu dugu, zientzia bilakatu dugu, eta honek errealtatea problematizatzea ekarri du. Feminismoaren begiradari esker zapalkuntza egoera berriak ikusi eta izendatu dira, lehen ontzat ematen zena orain ez nahikotzat hartuz.

Beraz, ikuspegi luzean aurrera egin dugu bai, oztopoz oztopo, eta bidean naturalizat hartzen ziren egoera asko, ezkutuan zeuden biolentzia eta zapalkuntzak, agerian utzi ditugu, izendatu ditugu.

Jada ez gaude, beraz, noizbait egon ginen lekuan... Gaur non gaude? Zerk ezaugarritzen gaitu? Bestelako begirada batzuk eta praktikak nabariak diren honetan...

Emakume askok espektatiba eta gaitasun berriekin egin diogu aurre bizitzari azken hamarkada hauetan eta hau harreman sozialak eta jendartea eraldatzen ari da. Nik esango nuke luze-



ko iraultza burutzen ari dela. Espazio txikietan, familietan, pertsonen politizazioan, anbi-
zioetan, sexualitatean, jendarte
harremanetan, agenda politikoe-
tan, lanaren gestioan eta ondo-
rioz ordutegi sozialetan. Bai, ez
da orain arte kontzeptualizatu
ditugun moduko iraultza bat.
Badakit. Ez da botere egitura-
ren egiturazko aldaketa bat eta
gainera, denbora luzean antze-
maten da, xirimiri moduko bat
izaten ari da. Jendarte barrutik
bustitzen duena, gaur gaurkoz,
sistemaren arropak aldatzeko
adina presioa eragin gabe.

Begirada laburrago batekin,
esan behar da, kapitalismoa-
ren nagusitasunak eta azken
hamarkadetan egiten ari duen
aurrera begirako lasterketa
itsuak, zuzeneko eragina dutela
emakumeon emantzipazioan
eta bizitzan. Merkatuaren logika

**Kizkitza Gil de San Vicente. Sortuko Ekintza
Politikoko Arduradunaren ondokoa eta
Tailer Feministako kidea.**

**“Trantsizio feminista Euskal
Herrian kokatu behar da eta
gure komunitateak bizi duen
defizit demokratikoa borrokatu
behar du”**



bizitzaren esparru guztietara eramane da. Merkatu objektu eta lehia esparru bilakatu dira aisialdia, harremanak, sexualitatea, gorputzak, pertsonak, natura, komunitateak eta kultura. Kapitalismo berri honek presio sozial izugarria sortzen du, emakumeak modu berezian bizi duena.

Bestetik, Ongizate edo Probi-dentzia Estatuaren suntsiketa dago, emakumeon emantzipazioarako baldintza materialen okertze argia ekartzen duena. Guk badakigu bigarren Mundu Gerra ostean martxan ezarri ziren Estatu mota hauek eta oinarriak zituzten Paktu Sozialak murrizak zirela, Estaturik gabeko nazioen eskubideak alboratuz eta sexuen arteko lan eta espazioen banaketaren gainean eraiki zirela. Baina, Estatu hauek ekartzen zuten antolaketa eta zerbitzuen eraistek, publikotasunaren suntsipenak, merkatuaren eta lan harremanen liberalizazioa eta kontrol ezak ondorio oso larriak ditu. Bai Herrirentzat zein jendartearentzat eta modu berezian emakume askorentzat.

Diagnostiko bat egiten ari naiz, ez iragarpen bat, okerrera joko duen diagnostiko bat da. Begiratu dezagun inguruan, zenbat emakumek ikusi dugu gure lan karga handitzen Estatuak zerbitzu eta laguntza sozialak murriztean? Zenbat emakume gaztek pairatuko dute goranzko mugikortasunaren etetea pribatuaren alde egiten denean eta ezberdintasun sozialak are gehiago emendatzen direnean? Nola okertzen ari dira gure bizi-baldintzak eta nola sakontzen gure ahuldade soziala prekaritatearekin, pobreziarekin, lan eta eskubide sozialen desagertzearekin? Eta denbora pasatu ahala egoera hauek larrituko direla uste dut.

Sistema diagnostiko honetan ateratakoak ezinbestean eragiten du gudan, lurraldetua den GU batean, bi estatu eta hiru eremu politiko administratibok zeharkatzen gaituen GUan. Zein da bizi dugun egoera?

Euskal Herriko emakumeok lurralde-administratibo ezberdinetan bizi bagara ere antzeko jendarte testuingurua dugu. Mundu osoan milioika eta milioika emakume bezala, sexuen arteko bereizketaren gainean eraikitzen den kapitalismo eta sistema politikoan bizi gara. Badugu batzen gaituen beste elementu bat; bizi dugun defizit demokratikoa.

Euskal Herria goren mailako aitor-tza politikorik gabeko nazioa da, bi Estatuaren menpekoa. Beraz, komunitate historiko bat osatzen dugu, identitate eta berezko ezaugarri ekonomiko zein sozialak dituen, baina, botere eta burujabetza nahikorik ez duena egungo testuinguruak eta euskal jendarteak eskatzen dituzten moduko politikak gauzatu ahal izateko.

Europa osoan ematen diren politika neoliberal eta austerizidioek eragina dute gudan. Baina, esango nuke aldagai ezberdinekin. Batetik, Espainian zein Frantzian nagusitzen diren sektore kontserbadoreek, emakumeon emantzipazioaren kontrako leloak zabaltzen dituzten horiek, ez dute gudan hedapen berdina. Nahiz eta Nafarroan antzeko ezaugarriak dituen sektorea botere faktikoa den oraindik eta, adibidez, Skolae moduko hezkidetza plana, nazioartean saritua, hezkuntza komunitatearekin eta feministekin burutu dena, epaitegira eramateko gai izan diren.

Bigarrenik, eta hau litzateke garrantzitsuagoa, Espainia eta Frantzia defentsiban dauden Estatuak dira, identitate eta egitura krisi larria bizi dutenak,





ezker mugimendua barne. Euskal Herria berriz, aurrera doan komunitate historikoa da, Estatu bilakatzeko ibilbidean proiektu berria eskaini dezakeena, inklusiboa eta berritzailea. Eta Euskal Herrian ezkerre egiazko alternatiba da, politikan zein sindikalgintzan, testuinguru sozial berriari hobeto erantzuteko eta bere burua egokitzeko gaitasuna erakutsi duena eta erakusten jarraitu dezakeena. Estatuak defentsibane daude beraz, eta Euskal Herria berriz, Euskal Herriko eremu administratibo bakoitzak, aurrera begira kokatuak daude. Sortzen eta eraldatzen dauden errealitate politikoak dira. Aukeraz betetakoak.

Hau esanda, begiratu dezagun lurralde administratibo bakoitzari, egoera ezberdinak ematen direlako. Uste dut eztabaida eta jardun feminista egoera hauetan lurreratu behar direla gehiago, politikan eragin eta errealitate berriak sortu nahi baditugu. Askotan, aldarrikapen zehatzak eta diskurtso ideologiko handien artean aritzen garelako.

Hego Euskal Herriko emakumeoi 70-80ko hamarkadetan onartu zitzairen formalki oinarri oinarritzekoak diren eskubide politiko eta ekonomikoak. Hala nola, bozka, banaketa edo lan munduan murrizketarik eta baldintzarik gabe aritzeko eskubideak. Espainiar Estatuak, emakumeon mugimendua bultzatuta eta Europar Estatuarekin parekatzeko helburuarekin eman zituen urrats hauek. Hau da, behartuta ezarriak eta Europarekin alderatuta berandu eta trakets, emakumeon aukera berdintasuna bultzatzeko lehen instituzio, plan eta aldaketa legislatiboak ikuspegi historiko batetik orain gutxiak dira eta heldutasun maila batera iritsi direnean neoliberalismoarekin eta feminismoaren kontrako

erreakzioarekin egin dute topo. Emakunde eta Nafarroako Emakumeon Institutua ondoren sortuko dira.

Nafarroa Garaian Europar dagoen elite kontserbadore eta misoginoenak gidatu du politika publikoa. Urte hauetan, OPUS eta familia tradizional heteropatriarkala hauspotu da, eta, besteak beste, abortu eta anti-kontzeptibo eskubidea oztopatu da. 2015ean Aldaketa Udaletara eta Parlamentura iristen da, eta esparru honetan urrats kualitatiboak ekarriko ditu. Nik hiru azpimarratuko nituzke. Lehen, duen balore sinbolikoagatik, osasungintza publikoan abortatzeko eskubidea bermatu izana da, OPUS eta sektore kontserbadoreen beto eskubideari muga ezarri. XXI. mendean! Bigarrena, Nafarroako Berdintasun Institutua familia politika departamentuaren azpi sail izatetik, politika autonomoak eta transbertsalak egiteko gai litzatekeen Institutu izatera pasatzea. Hirugarrena, azken momentuan eta ez guk nahiko genukeen moduko sakontasunarekin seguraski, baina, sexuen arteko berdintasunerako legea lehen aldiz ezarri izana da, honek marko berri bat ezartzen baitio Nafarroako politikari. Aldaketak ezin izan du Espainiako austeritate politikek esparru honetan ere ezarri duten aurrekontu murrizketari aurre egin, baina, egoera berria eraiki da, zalantzarik gabe. Oraingo testuinguru korapilatsuan adi egon beharko gara.

Euskal Autonomia Erkidegoari dagokionez berriz, EAJ eta PSE-EEren gobernu akordioaren baitan, berdintasun politiken inguruko aipamen batzuk egiten dira, baina, ez dira konpromiso zehatzak hartzen. Badago halako burokrazia instituzionalizatu bat, planak egiten dituen, baina, plan hauek ez daukate

“Abertzaletasuna tradizioarekin eta nazio identitatearekin baino emakumeen borondate demokratikoarekin lotu behar da”

“Burujabetza botere eskala gerturatzea da eta Euskal Herria indar harremanetarako borroka esparru nagusia bilakatzea da. Eta eskala honetan irabazten dugu”

“Feminismoak konbikzio politikoa ematen digu, emakume askorentzat feminismoa eguneroko gasolina da, burujabetza prozesuan buru-belarri murgiltzeko arrazoi nagusia”



konkreziarik emantzipazio bidean, ez dira eraldatzea ezinbestekoak diren oinarrietara joaten, ez enpleguan, ez kulturaren, ez hezkuntzan ezta gainontzeko esparruetan ere. Antzeko zerbait gertatzen da aurrekontuekin, sexuen arteko parekidetasuna bultzatzeko borondatea agertzen da baina diruz ornitu gabeko planak dira. Bestetik, ez dago ebaluaziorako borondate politikorik. EAEko Legebiltzarrean oso nabaria da hau. EH Bildu eta Elkarrekin-Podemosen aldetik ebaluazio errealerako eskakera egiten delako, neurrien eta inbertsioen eraginkortasuna jakiteko asmoz. Gainontzeko alderdiek berriz “egiten uztearen” politikan daude: egiten ari denari jarraipena eman, justifikatu instituzio horiek sexuen arteko berdintasunaren alde egiten dutela, baina benetako emaitzen ebaluazioa aurkeztu gabe. Hau guztia, patriarkatua bir-produzitzen duen sistema kudeatzen den bitartean.

Lurralde honetan, Estatus Politikoa berritzeko prozesuari begiratu behar zaio ere. Nago, euskal feminismoan prozesu honi ezartzen dizkiogun helburuak izendatu gabe ditugula. Gure hitzekin, anbizio propioarekin. Euskal jendartearen bizi modua antolatuko duen Paktu Sozial berria, erabakitzeko prozesua izan beharko luke. Eztabaida demokratikoa izan behar dena baitua dago parlamentuan eta ez da ireki nahi, ez da kezka sozialekin lotu nahi. Azken finean ez da euskal jendartearen anbizioa eta espektatiba hauspotu nahi.

Ipar Euskal Herriaren egoera ezberdina da. Frantziar Estatua sendoagoa da eta babes sozialak osoagoak dira oraindik, nahiz eta sistemaren eraldaketa osoa ekarriko duen prozesuan murgildua egon. Baina, parekidetasunaren aldeko politika

berezituetan eta hezkidetzan, sexualitate politikan edota indarkeria sexistaren kontrako protokoloetan adibidez urrunago dago EAE edo oraingo Nafarroa Garaiarekin alderatuta. Frantzia, beste kultura politiko bat nagusitzen da.

2017an Herri Elkargorekin osaketarekin marko berri bat sortuko da Ipar Euskal Herrian. Eta lehen aldiz, sexuen arteko berdintasunerako politikak, norabideak eta errekursoak mankomunatu eta kudeatu ahalko dira elkarrekin. Murrizketa garaian hau oso garrantzitsua da. Instituzio honek euskal feministon arteko elkarlanari atea irekitzen dio ere. Hegoaldeko esperientzia eta bitartekoak eskaintzeko, indarkeriaren esparruan edo zehar lerroko bestelako politiketan. Ipar Euskal Herriaren instituzionalizazioak egoera berria sortzen du beraz, aukeraz betea. Gaur gaurkoz, indarkeria sexistaren kontrari eta parekidetasuna bultzatzeko adierazpen eta erabaki batzuk hartu dira, baina ez dira urrats askorik eman. Aukera sortu da eta orain profitatu behar dugu.

Testuinguru berdinean ikusten eta bizitzen ari gara pribatizazio eta demokrazia defizit izugarria, zaintza lanen esploztazioa, indarkeria matxistentzaren etengabeak... baina baita era berean, mugimendu feministaren mobilizazio erraldoiak, gazteen (eta ez hain gazteen) politizazioak, balore sistemen eraldaketak... Gure genealogia feministei begiratzuz, hiru zapalkuntza borroka bakar hartatik asko dira egindako eta desegindako bideak, transbertsalak eta anitzak dira ere egungo Euskal Feminismoak.

Emakumeon genealogiak oso inportanteak dira, euskal jendar-



“Duela 20 urte feminismoa ez zen arrisku bezala ikusten. Nik uste, gizon sektore batzuk ez ziotela honek ekarriko zuen eraldaketari dimentsioa hartzen”

tean epealdi oso ezberdinak bizi izan dituzten emakume belau-naldiak bizi direlako. Belaunaldi bakoitzak bere esperientzia eta memoria du eta bakoitzak bere erara bultzatu du emantzipazioa, askotan erabaki txikiekin. Gure amonek ikastera bultzatu gintuzten, gizonen soldataz menpekoak izan ez gintezen, gure amek ume gutxiago izatea erabaki zuten, beren bizitzak bizitzeko eta, besteak beste, gu anai arreben zaintzaz arduratu ez gintezen. Eta orain gure alaben erradikaltasun feministak harritzen gaitu. Euskal familietan bizi izan dugun esperientzia honi, kanpotik etorri diren emakumeen bizipenak elkartu behar zaizkio. Emakume bizipen eta errealtate ezberdinak daude Euskal Herrian.

Euskal Herriko mobilizazio feministaren transbertsalitatean ikusten dira ezberdintasun hauek. Baduzu pentsio baxuegatik mobilizatzen direnak, pentsioek dakarten karga patriarkalaz jabetu diren emakume adindu horien esnatze feministak. Baduzu soldata arrakalaren kontzientzia hartu duten emakume horien haserrea. Baduzu sektore prekarizatueta dauden emakume horiek sindikalizazio berri batekin topatzerakoan eraikitzen ari diren klase ikuskera eta harrotasuna. Baduzu etengabe ematen den indarkeria sexistaren kontra “nahikoa da!” esaten duen jendea. Eta hauekin batera, badira beraien identitatea, etika eta mundu ikuskera feminismoan oinarritzen duten emakume gazte guzti horiek.

Beraz, Euskal Herrian ematen den mobilizazio feminista oso transbertsala eta oso norberaren bizipenetik bizitakoa da eta honetan artikulazio eta diskurtso ideologiko ezberdinak ematen dira. Hau izugarria da. Bizipen hauek oso materialak direlako, egiazkoak direlako, eta haserretik ari dira bideratzen. Egiazko mugimendu baten aurrean gaude, honek duen potentzialitate eraldatzailearekin.

Mugimendu honek eztabaida feminista dikotomiko klasikoak gaingintzen ditu. Zer lehenetsi, berdintasuna edo eraldaketa? Materiala edo identitatea? Generoa edo sexua? Euskal Herriko emakumeek denean ezartzen dute gakoa eta ondorioz euskal feminismoak ezin du adibidez ideologia feministaz soilik hitz



egin, bizi baldintzez edo lan eskubideez eta politika publikoez aritzen da ere. Euskal feminismoaren ahotsak besteak beste funtzionarioen, pentsiodunen, etorkinen eta ijitoen aurpegia du. Eta honekin batera emakume askok eskatzen duten erraldikaltasun feministari erantzun behar zaio.

Feministok badugu erronka handi bat testuinguru honetan. Kalera eta protestara irteten diren emakume guzti horiek eskatzen dutena entzuteko erantzukizuna dugu. Entzun bakarrik ez, eskaera hauek agenda komun batean barnebiltzeko erantzukizuna dugu. Askotan primarioa, oso materialak edo partikularrak diren eskaerak bultzatuta mobilizatzen gara eta hau maila batean feminismoak zapalkuntza edo sistemaren eraso ezberdin hauek problema bilakatzeko gaitasuna eskaini digulako izan da. Feminismoak naturalizat, sekundarioak edo asumigarriak ziren egoera asko politizatu ditu eta aldatu beharreko eraso bezala sentiaraztea lortu du. Problematika hauei erantzutea lehenetsiko nuke, ideologikoagoak diren agenden gainetik.

Uste dut gainera, feminismoak baduela emakumeon agenda transbertsal honi erantzuteko gaitasun nahikoa. Gaitasun teoriko eta zientifiko nahikoa. Euskal Herriko feminismoan ahots ezberdinak daudela, akademiakoak, sindikalistak, hautetsiak, internazionalistak, gazteak. Feminismoa ez dela ideologia bakarrik, dagoeneko zientzia bihurtu dela. Patriarkatua irakurtzeko, egungo testuingurua ulertzeko eta emantzipazio bidean sakontzeko geroz eta tresna zientifiko gehiago eskaintzen dizkigula.

Honek estrategia feministan salto bat ekarri behar du,

trantsizio feminista bultzatzeko geroz eta oinarri gehiago ditugu. Lehen askotan esaten genuen: “feminismoak lortu du erreferente izatea, baina ez dauzka oraindik trantsizio feministarako tresna zientifikoak, ez da proiektu edo ideologia oso bat bilakatu. Komunismorako bidean Sozialismo eredu ezberdinak ditugu, Estaturik gabeko Nazioentzat deskolonizazio eta Estatu demokratikoen teoriak ditugu. Patriarkatutik feminismoa trantsizioa burutzeko tresnak eta ibilbidea bilatu behar da”. Eta ibilbide hau proposatzeko eta egiteko egun gaitasuna dugula uste dut. Ekonomia feministatik, hezkuntzatik edo demokrazia liberalen berrazterketa feministatik. Trantsizio hau Euskal Herrian kokatu behar da eta gure komunitateak bizi duen defizit demokratikoa borrokatu beharko du. Ezin du kontestu historiko eta politiko honetatik abstrakzioa egin.

Nola elikatzen edo aberasten du feminismoak prozesu independentista? Edo nola elkar elikatzen dira?

Nire ustez galdera beste modu batean formulatu behar da: burujabetza prozesuak zer eskain diezaieke kalean eta protestan dauden milaka emakume horiei beraien bizitza duinago izan dadin? Beraien nahiak edo bizi xedeak bete daitezten? Eta fokua aldatuz, posible al da estrategia feminista bat politika feminista burutzeko botererik gabe? Posible al da adibidez soldata arrakalaren edota lan segmentazioren kontrako neurriak gauzatzea lan harremanak arautzeko gaitasunik gabe? Nire uste apalean ez eta iritzi berdina dute eragile feminista askok.

Ezker abertzaleak ekarpen bat egin nahi izan dio Euskal Herriari estrategia aldaketa

bultzatuz. Euskal Errepublika eraikitzeko “Orain da momentua” esan genuen. Besteak beste, euskal jendartean dagoen pultsio eraldatzailearekin konektatzeko momentua zelako. Ziklo armatuaren bukaerak gauza asko eragin ditu, eta nik bat azpimarratu nahi dut hemen: aldaketa sozialaren esparruan aritzen garen eragileen artean dialektika berri bat eraiki da, hizketaldi berri bat.

Hizketaldi honetan feminismoak abertzaletasuna tradizioarekin eta nazio identitatearekin baino emakumeen borondate demokratikoarekin lotu behar dela azpimarratu du. Emakume asko Euskal Herriaz dugun iruditegi historiko eta sinbolikoarekin ez direla lotu nahi. Estrategia subiranista des-tradizionalizatu eta des-patriarkalizatu behar dela. Baina, emakume hauek Estatu berri baten eraikuntzan bat egin dezaketela, elkartasun soziala helburu duen eta sexuen arteko harreman berrietarako politikak bultzatuko duen Estatu baten alde.

Emakumeok kategoria bezala, edo feminismoa esan dezakegu, indibidualizatu behar izan gara emantzipazioan abiatzeko. Borondate propioa duen aktorea bilakatzeko, gure geroa familia eta komunitate politikoen kateetatik askatu behar izan dugu. Hegan egin ondoren, feminismoa eta emakumeok komunitatera bueltatu garela uste dut. Baina, bizitza zentroan ezarriko duen komunitate politiko bat aldarrikatuz. Hau dena, termino figuratiboan diot, emakumeok izan garelako eta bagara jendartearen sustengua.

Feminismoak modu hone-tan abertzaletasuna indartu eta ber-idazten duela uste dut. Feminismoa neoliberalismoak bultzatzen duen indibidualismo abstraktu eta sozialki deslotua-

ren sendagarria izan daitekeela. Harreman sozialen, komunitatearen, zaintzaren eta herriaren garrantzia indartuz. Era berean, euskara, historia eta tradizioak ber-irakurtzen dituela ikuspegi demokratiko batetik.

Estatuaren zapalkuntzaren adibideak ugaritzen doazen honetan, non Espainiar proiektuaren aurpegi kontserbadoreena eta anti-demokratikoena azaltzen ari zaigun, estrategia soberanista ezinbestekoa da. Bultza dezagun burujabetza bi pultsio hauetatik. Nazio eskubideetan oinarritzen den pultsio autodeterministatik. Eta aldaketa aldarrikatzen duen pultsio heterogeneo eta zabal honetatik. Politizazio maila ezberdinak duen gehiengo sozial horretatik, erabakitzeko eskubidea eta Paktu Sozial berria aldarrikatzen duen pultsiotik.

Burujabetza botere eskala gerturatzea da eta Euskal Herria indar harremanetarako borroka esparru nagusia bilakatzea da. Eta eskala honetan irabazten dugu, demokraziak eta feminismoak irabazteko aukera gehiago dute. Badakit, Estatu egiturak lortzea ez dela nahikoa, baina, berauek gabe ezinezkoa izango da trantsizio feminista. Lagun feminista askok, eraldaketa txikiak, gorputzetik lokalera doan korronte askatzaileaz galdetuko didate. Eta bai, emantzipazioa orainarekin, tokikoarekin eta norberarekin lotu behar da. Baina, horrekin batera, feminismoak proiektu osoa izateko beharra du, urgentzia du. Bere potentzial askatzailea jendarte osora hedatzeko aukera izan behar du. Politika bere zentzu zabal eta orokorra bere egiteko beharra du.

Galdera berrartuz feminismoak zer ekartzen dio independentismoari? Gauza asko. Lehenengo eta behin konbikzio politikoa.

“Egun feminismoa gure jardueran eta gure markoetan txertatzeak benetan arrakalak sortzen ditu. Zalantzan jartzen dira kultura militante batzuk, denboren erabilera eta baita lidergo mota batzuk ere”

“Ezker abertzaleak asmatu du bere ekosistemaren araberrako prozesu eta erritmo bat eramaten. Gu ez gara mugimendu feminista”



Errealitatea begiratzea besterik ez dago, harreman sozial berriak eraikitzea, eredu sozioekonomiko berri baterantz abiatzea urgentea da. Feminismoak konbikzio politikoa ematen digu, emakume askorentzat feminismoa eguneroko gasolina da, burujabetza prozesuan buru-belarri murgiltzeko arrazoi nagusia. Neo-autonomismoan eroso dauden horientzat independentismoa aukera bat da. Guretzat, gaur gaurkoz, ibilbide bakarra edo ibilbide zuzenena.

Bestetik, feminismoa errealtatea begiratzeko modu bat ere bada, feminismoa diskurtsoa bat da, sentsibiltate bat. Bizitza zentroan kokatzeko ahalegina. Feminismoa jendartearekin lotzeko, ulertzeko eta eraldatzeko.

Eta elkar elikatze horretan, Sortuk ere barrura begira ze etxeko lan ditu eta zer erronka ditu?

Orain dela hogeitaz hamar urte, ezker abertzaleak bere egituraren eta ildoan feminismoa txertatzeko konpromiso antolatua hartu zuen. Honen bidez, erakundeetan modu transbertsalean, emakumeon parte hartzearen alde, parekidetasunaren alde bitartekoak eskaini ziren, planak martxan jarri eta abar. Orduetik, bidea oso desorekatua izan da erakundeen arabera. Besteak beste, ilegalizazio prozesu bat pairatu dugulako tartean, transmisio politikoa, militante jarduera iraunkorra eta egiturak beraiek eguneroko biziraupenetik harago joan zitezkeen planen artikulazioa oztopatu duena. Ilegalizazio sistematikoa pairatu dutenek -egitura politiko eta gazte antolakundeak nagusiki nabarmen pairatu dute.

Garaian ezker abertzaleko zuzendaritzak honen aldeko apustu garbia egitea kostatu zitzaigun. Oso prozesu barnera-

tzailea egin behar izan genuen, nahiko luzea, erakundez erakunde herrietako militanteekin, kuadro politikoeekin eta zuzendaritzako kideekin. Erakundeak euskalduntzeko aurretik hartu zen erabakiarekin bezala, gure burua feminista bilakatzeko eta emakumeen parte hartzea bultzatzeko halako planak behar zirela ikus zezaten. Baina, orduan feminismoa ez zen arrisku bezala ikusten. Nik uste, gizon sektore batzuk ez ziotela honetarako zuten eraldaketari dimentsioa hartzen eta ez zirela botere harremanak zalantzan ezartzen. Orduan feminismoa ez zen zerbait deserosoa. Ez zituen kultura eta jarduera militante batzuetan arrakalak sortzen. Batzuetan aitortza kosta zitzaigula sentitzen genuen baina gero bitartekoak eskaini eta egiten uzten ziguten. Egun nik horrelako zerbait sumatzen dut Emakunderekin. Permisibitatea, infantilizazioa edo irudiaren politika. Kostatzen da Gobernuaren oniritzia lortzea, aurrekontu mugatua ematen da eta uzten diote egiten. Irakurtzen dituzu Emakundek ateratzen dituen gauza batzuk eta nabaritzen da gobernu kideek ez dituztela irakurri, bestela arrakalak sortu beharko lituzke.

Azken urteetan, jarduera politiko normalizatu bat egiten hasi garenean, plan feminista berrartzen denean, zer gertatzen zaigu? Hori jadanik jendarte aldatu batean ematen dela eta testuingurua oso bestelakoa da. Jendarte bat non sentsibiltate feminista handiagoa den eta eragile mistoak, ezker abertzaleko antolakundeak barne, interpelatuak sentitzen dira feminismoarengandik eta mugimendu feministarengandik. Jadanik feminismoa problematikoagoa da. Feminismoa gure jardueran eta gure markoetan txertatzeak



“Ezker abertzaleari eskatzen dioguna da estrategia eraginkorrek aldaketa sozial eta politikoa gauzatzeko. Horretarako gaude ezker abertzalean”

benetan arrakalak sortzen ditu. Konplikatuagoa da berau barneratzea eta gatazka gehiago sortzen du gauza batzuetan. Ez bakarrik inbertsioen ikuspegitik, baizik eta zalantzan jartzen direlako kultura militante batzuk, denboren erabilera eta baita lidergo mota batzuk ere. Erosoak diren esparru batzuetan aldaketak egitea eskatzen duelako eta gu geu eraldatzea suposatzen du hein batean.

Agian mugimendu feministak esan dezake: “kostatzen ari zaizue”. Baina ezker abertzaleak asmatu du bere ekosistemaren



araberako prozesu eta erritmo bat eramaten nere ustez. Gu ez gara mugimendu feminista. Gu erakunde politiko misto batzuk gara eta gure estrategia, aldarrikapenak eta ezaugarriak direnak dira. Hemen gauden emakume feministak sinistuta gaude ezker abertzalea dela momentu honetan bitarteko ezinbesteko bat beste sektore eta beste pertsona batzuekin feminismoa eraikitzeko, Euskal Herriak behar duen ibilbidea bultzatu ahal izateko. Artikulazio politiko eta sozial berriak bultzatzeko. Ez diogu eskatzen ezker abertzalea-

ri eragile feminista autonomo bati eskatuko geniokeena. Ez feminismoarean ikuspegitik, ezta politikaren ikuspegitik ere. Ezker abertzaleari eskatzen dioguna da estrategia eraginkorrak aldaketa sozial eta politikoa gauzatzeko. Horretarako gaude ezker abertzalean, estrategia eraginkor horiek bultzatu ahal izateko. Eta zalantzarik gabe hau feminismoa zentroan ezartzen egin behar da. Batzuetan feminismo autonomotik ikuspegi honetatik egin beharreko interpelazio gutxi nabaritzen dut. Ezkerreko independentismoari prozesu

politikoa eskatu behar zaio.

Beraz, ekosistema eta funtzio politiko hori aintzat hartuta, guk prozesu bat martxan jarri dugu berriz ere feminismoa horren zentrorra eramateko. Argi dugu ez dela onarpen formal hutsean oinarritzen den prozesua, eraldaketa sakona ekarri behar duena baizik, eta ibilian ari gara. Nik uste dut eraginkorra izaten ari dela, aberatsa, denok ukitzen gaituen prozesua baita. Era berean, kontraesanak eta tentsioak aurreikus ditzakegu bidean, eta horiek ere naturaltasunez kudeatu behar ditugu.

Azkenik, zein dira Euskal Herriko *emakumeon erronkak? Zein dira eremu ezberdinetan lanean ari garen *emakumeon erronkak? Zeintzuk independentista, ezkertiar eta feminista bezala parean ditugun erronkak?

Borroka feministan ez dago erronka bakarra eta guztiek ez dugu erantzukizun bera.

Azken urteotan indartzen eta zabaltzen ari den emakume uholde horren erronka aldaketa esanguratsu eta kualitatiboak ematea izatea beharko litzateke. Lortu duen transbertsalitatea ikusita, duen mobilizazio gaitasunarekin eta eskuratu

duen bisibilizazio maila ikusita. Emakumeok indar-korrelazioen tendentzian eragiteko gaitasuna izan dezakegu? Zaila da, oso aldarrikapen ezberdinak eta sentibiltate ezberdinekin elkartzen garelako mobilizazio hauetan. Oso transbertsala eta partikularra da emakumeok eskatzen duguna. Eta oso handia da aurrean dugun pareta. Saiakera egin dezakegu ibilbide komun batean, oinarritzko aldarrikapen batzuk izendatzeko? Jendarte osoa blaitzen duen xirimiri feministak sistema biluztea bultza dezake arropaz alda dezan?

Emakumeok sortzen dugun mugimendua eta dinamika

gauza bat da eta mugimendu feminista autonomo eta antolatua beste bat. Euskal Herriko mugimendu feminista inoiz baino kohesionatuagoa dagoela ematen dit, sororitate izugarria antzematen dut. Momentu honetan mugimendu gisa bete nahi duen funtzio politikoa zehazten dagoela ematen dit. Eta esango dut, ez dago aukera bakarra. Are, ez funtzio zilegi bakarra ere. Instituzioen aurrean presio politikoa, salaketa eta aldarrikapena lehenetsi dezake, askotan egin duen bezala. Egituretan eta akademian funtzio propositiboan sakontzen jarraitu dezake. Edota, izaera erradikalagoa,

“Zentzu honetan ezker independentismoan edo subiranismoan kokatzen garen feministon arteko aliantza inoiz baino beharrezkoa da”



” D₃



apurtzailea, zirikatzailea izan dezake. Historia hurbilean hau dena egin du, testuinguru politiko bakoitzean funtzio bat edo beste nagusitu delarik. Eztabaida hau mugimendu feministan dauden eragileei dagokie. Nik esango nuke alternatiben garaia dela, baina, maiuskulaz idazten den alternatibena, egituraren aldaketa ekarri behar dutenak. Eta mugimendu feminista autonomoak badu gaitasuna eskaintza eta proposamenak bideratzeko honen bidean, baina behar du orain arteko erradikalotasuna mantendu, egitura eta harreman sozialak eraldatu behar dira eta honek eztabaida politikoan eragitea eskatzen du. Baina, kultura politiko errebelde bat mantenduz, normalitate instituzionala zalantzan ezarri. Maiuskulaz idazten den alternatiba horren eraikuntzan ezker independentismoa topatu behar du bide lagun bezala.

Mugimendu feminista autonomoak hartuko ditu nahi eta ahal dituen erabakiak. Eta mugimendu politiko mistoetan gauden emakumeok geureak hartu behar ditugu. Politika esparru hauetan gauden feministok gureari erantzun behar diogu, inor itxoin gabe, feminismo autonomoari begiratzen egon gabe. Euskal jendarteari eta euskal emakumeoi zuzenduz. Hau da, erakunde mistoetan gauden feministok profil propioa izan behar dugu, individualismo demokratikoen jendarte konplexuetan, feministok lidergo politikoa hartu behar dugu, botere eta politika esparru ezberdin hauetan. Badakit neketsua dela, kostu handikoa, pertsonala zein politikoa. Baina, egoera sozialak eskatzen duela uste dut.

Hau da, nik uste dut subjektu feministen inguruko eztabaida historikoan salto bat eman

behar dela. Feminismoak guztiak behar gaitu, esparruen arteko osagarritasuna ezinbestekoa da eta ez da inoren esklusibitatea, trantsizio feministaren erantzukizuna guztiona da. Zentzu honetan ezker independentismoan edo subiranismoan kokatzen garen feministon arteko aliantza inoiz baino beharrezkoa da. Osoa den sistemari ikuspegi oso batekin erantzuteko. Esparru ezberdinetatik eraldaketa bultzatzeko.

Beraz, nik uste dut erronka desberdinak direla erantzukizun eta ezaugarrien arabera. Baina denok dugu gure erronka.





«Estatu berri bat dago hor nonbaiten» Oier Zufiiga.



Euskal Herritik mundu berri bat sortzen

ERRIA
ARGAZKIAK: FOKU

Abuztua zen, G7ko agintariak gure herrira etorri eta kontra-gailurra antolatu zela. Hilabete gutxi igaro diren arren, abiadura bizian datozen gertakari berrien poderioz, aspaldian izan zelako irudipena izan dezakegu. Dena dela, G7ri emandako erantzuna esperientzia aberasgarria izan zenez, egun beste arreta gune ugari dauden arren, balorazio txiki bat egiteak merezi du. Ez ziren gutxi ezkeraren baitan kontra-gailurraren harira sortu ziren eztabaidak eta agertu ziren estrategia eta ikuspegi ezberdinak.

APUSTU BATZUK ERAGINKORRAK OTE ZIREN ETA,
GARRANTZITSUAGOA DENA, UNEKO GERTAKARIAZ HARAGO,
ETORKIZUNERAKO EKARPEN HANDIRIK EGITEN OTE ZUTEN DA
BALORATU BEHAR DENA.

AURREZ AURREKO PROTESTA HUTSEAN GELDITU BEHARREAN,
JENDARTEAN ERAGITEKO PLANTEAMENDUA EGIN ZEN.

HERRIA JARRI ZUEN ERDIGUNEAN, AUSTRERITATE POLITIKEK
ETA NEOLIBERALISMOAK HERRITARREN GEHIENGOA
KALTETZEN DUELAKO.

Eztabaida desberdinak sortu ziren, aberasgarriak batzuk, antzuak besteak, ziur aski. Baina eraldaketa soziala lehentasun gisa duen edozein mugimendurentzat, gaurkotasuna duen gaia dela kontuan hartu behar da.

Hitzordu hau erronka bat zen ezker soberanistarentzat eta, oro har, kapitalismoaren eta patriarkatuaren aurrean alternatiba aldarrikatzen dugun guztiontzat. Azken batean, planetaren eta gizateriaren suntsipenaren arduradun gorenak gure herrian biltzekoak ziren. Aitortu behar da, hala ere, G7a ez zegoela ezker abertzalearen eta aldaketa sozialaren aldeko mugimenduen

agendan. Seguru aski, ikasturte politikoan zehar erronka handiak izan zituelako azken horrek. Hori dela eta, berandu eta egoerak behartuta ekin zitzaion ekimenaren antolaketari.

Testuinguru horretan, nola erantzun? Errazena, ziur aski, hala-koetan protesta ekimenak antolatzea da, mobilizazio deialdi eta kanpaina klasikoak, herritarren haserreari espresio bide mobilizatzailerik bat eskaintzea, alegia. Ikuspegi hori zeukaten deialdi eta mezuak agertu ziren sare sozialetan (G7 blokatu, Welcome to paradise, Miarritzera sartzeko deialdiak...), gerora erronkaren tamaina eta berau burura eramateko zuten/zegoen indarraren

artean desoreka itzela zegoela agerian gelditu den arren. Beste kontu bat da apustu hori eraginkorra ote zen eta, garrantzitsuagoa dena, uneko gertakariak harago, etorkizunerako ekarpen handirik egiten ote zuen.

Aurrez aurreko protesta hutsean gelditu beharrean, jendartean eragiteko planteamendua egin zen. Neurri batean, G7ren bilkurak sortzen duen arreta baliatu eta gureganatzeko apustua egin zela esan daiteke, eraldaketa sozialaren eremua indartu eta artikulatzeko.

Zergatik halako planteamendu politikoa eta kontragailurra?
Lehenik eta behin, G7rekiko



**Euskal
Herritik**
mundu
berri bat
sortzen

konfrontazioa eremu politiko eta ideologikora eraman nahi egon da, G7ak ordezkatzeko duen sistema neoliberalaren zilegitasun eta sinesgarritasun krisian sakontzeko. Agintariek, euren aldetik, segurtasunean eta ordena publikoan jarri nahi zuten arreta, maila horretako konfrontazioa politikoki eta operatiboki neutralizatzeko prestatuak zeudelako.

Bigarrenik, herria jarri zuen erdigunean, austeritate politikek eta neoliberalismoak herritarren gehiengoak kaltetzen duelako. Horregatik, diskurtsoa zein antolatutako ekimenak gehiengo horri zuzenduta egon ziren, ahalik eta jendarte sektore zabalenak aktibatu eta mobilizazio espazio bat eskaintzeko. Irizpide horren arabera ezaugarritu ziren ekimen nagusiak eta agintariek hedatu zuten beldurraren kanpainari aurre egiteko neurri zehatzak hartu ziren (ekintza-batasunerako akordioaren zabalpena, besteak beste). Horrela, agintariek G7rekiko kontraktasuna gutxi batzuen kontua zela islatu nahi bazuten ere, egiazko talka gutxiengo baten interesak defendatzen dituen elite politiko eta ekonomiko baten eta herritarren gehiengoaren artekoa dela erakutsi nahi zen.

Hirugarrenik, neoliberalismoak eragiten dituen maila ezberdinetako injustiziei aurre egiteko antolatzen diren borroka zehatz ezberdinei tokia emateko ahallegina egin zen. Feminismoak, ekologismoak, errefuxiatuei harreraren ematen dieten elkarrekin, sindikatuek eta beste hamaika mugimenduk parte hartu zuten.

Azkenik eta funtsean, bi mundu aurkeztu nahi izan zituen aurrez aurre. Planeta eta gizateria suntsitzen duena eta beste mundu

bat eraikitzeko alternatibak dituen. Miarrizten politikoki eta militarki blindatua egongo zena eta Hendaia-Irongo kontra-gailurrean herritarrei irekia izango zena.

Indar desoreka izugarria kontuan hartuta, bilkura baldintzatzeko aukerak urriak ziren oso eta hori behar bezala neurtuta doitu zen planteamendua. Baldintzatu eta aldatu nahi zena G7k ordezkatzeko duen mundua da. Jakinda, betiere, prozesu luzea izango dela eta, horretarako, neoliberalismoaren ondorioak (larrialdi klimatikoak, sozialak, demokratikoak eta humanitarioak) ikusgarri egin eta salatzeara, eguneroko eremu anitzeko borroka dimentsionatzea, alternatiba sinesgarri eta erakargarriak aurkeztea, gehiengo sozialak artikulatzea eta askotariko indar eraldatzaileen arteko aliantza eta elkarlan aukerak sortzea, funtsezko osagaiak izango direla.

Datu objektiboei begiratu ezkerre, parte hartzea ez da nolanahikoa izan. Egunero, 2000 pertsona inguruk partu hartu zuen Ficobako hitzaldietan, askotan aretoak txiki gelditu zirelarik. Hendaia eskolan eta zineman programatutako ekimenetan, egunero 600 pertsona inguruk partu hartu zuen. Gazte guztiak bere programazio propioa egin zuen eta oso balorazio positiboa egin dute. Beste horren beste gertatzen da Kaneta gunean kokatu zen polo antikapitalista autonomoarekin. Manifestazio nagusian 15000 lagun bildu ziren. Kanpalekuan, batz bestea, egunero 2500 lagun aterpetu ziren. Gainera, plataformaren programatik kanpo, ekimen desobediente ezberdinak burutu ziren Monsanto, Hendaia McDonalds-en eta Baionan (“potreten martxa”). Aurreikusitako

BI MUNDU AURKEZTU NAHI
IZAN ZITUEN AURREZ AURRE.
PLANETA ETA GIZATERIA
SUNTSITZEN DUENA
ETA BESTE MUNDU BAT
ERAIKITZEKO ALTERNATIBAK
DITUENA.

15.000 LAGUN MOBILIZATU
DIRA UDA BETEAN, LAPURDIN
EGIN DEN MANIFESTAZIORIK
JENDETSUENETAKO
BATEAN, GOBERNUK
ETA HEDABIDE NAGUSIEK
ASTEETAN ZABALDU DUTEN
BELDURRAREN KANPAINARI
AURRE EGINEZ.



bezala, okupazio militarra oso handia izan da eta horrek Baiona inguruan mobilizatzea argiki oztopatu du. Bestaldetik, kontra-gailurrerako mundu osoko 350 kazetari akreditatu ziren eta ugariak izan dira Hendaia eta Irunetik eginiko elkarriketak eta zuzeneko emisioak.

Norbaitek esan dezake, G7k ordezkatzeko duen txikizioaren aurrean, erantzuna ez dela aski sendoa izan. Bada, esaterako, Hendaiaiko manifestazioa Euskal Herrian burutu diren beste mobilizazio jendetsuekin (Altsasuko gazteak eta euskal preso politiko alderatu duenik. Hala ere, ez litzateke perspektiba galdu behar. Izan ere, 15000 lagun mobilizatu dira uda betean,

Lapurdin egin den manifestaziorik jendetsuenetako batean, gobernuak eta hedabide nagusiek asteetan zabaldu duten beldur-raren kanpainari aurre eginez. Dagokion neurria emanda, balio handiko ekimena izan da beraz.

Lorpenak

Egiazki, zaila da kontra-gailurrak utzi dituen ondorio zehatzak aletu eta bere arrakasta neurtzea. Dena dela, horretarako, G7ri baino gure herriari begiratu beharko genioke. G7koak etorri bezala joan zirelako, baina Euskal Herriko alderaketa politiko eta soziala gauzatzeko borroka aurrera jarraitzen du, Euskal Herriko beste mundu bat sortzeko. Kontra-gailurrak aipatu dugun prozesu luze horren baitan bere alea jarri du. Ildo horretan,



G7KOAK ETORRI BEZALA JOAN ZIREN, BAINA EUSKAL HERRIKO ALDAKETA POLITIKO ETA SOZIALA GAUZATZEKO BORROKAK AURRERA JARRAITZEN DU.

HERRITARREN ARTEAN G7RI ERANTZUN ARDURATSU ETA KALITATEZKOA EMAN ZAIOLAKO IRITZIA NAGUSITU DA.

ALTERMUNDIALISMOAREN ESPARRUARI EKARPENA EGIN ZAIO EUSKAL HERRITIK, ALDAKETA SOZIALAREN ALDEKO ESTRATEGIAN BURUJABETZA KOKATUZ ETA DUEN BALIOA AZPIMARRATUZ.

LORPEN HAUEK GUZTIAK, DIMENTSIOA HARTUKO DUTE ALDAKETA POLITIKO ETA SOZIALAREN BIDEARI JARRAIPENA EMAN ETA HERRI ALTERNATIBA BATEAN GORPUZTEKO URRATSAK EMANGO DITUGUN HEINEAN.

lorpen batzuk azpimarratu daitezke. Oro har, diskurtsoan, estiloan eta eskaintzan, herritarren gehiengoarekin konektatu zuen. Hortaz, neoliberalismoaren krisian sakontzeko eta alternatibak daudela erakusteko baliagarria izan da.

Bestetik, G7ren aurrean nolabaiteko kontra-legitimitate bat erai-ki da, herriaren ahalduntzearen ideari indarra emanez. Gailurra eta kontra-gailurra bi eredu ezberdinen ispilu izan dira edonoren begietara, maila guztietan. G7ren gailurraren antolakuntzak herritarrei arazo ugari sortu dizkie eta porrot politiko bat izan zen. Kontra-gailurrak, ordea, sektore zabalen sinpatia irabazi zuen. Iritzi publikoaren bataila irabazi zuela esan daiteke.

Ipar Euskal Herritik begiratuta, kontraste hori nabaria izan da. Herritarren artean G7ri erantzun arduratsu eta kalitatezkoa eman zaiolako iritzia nagusitu da.

Erantzun politiko txukuna, Frantziako Estatuaren posizioa ahuldu eta kontra-gailurraren antolaketan jardun duten eragileena indartu egiten duena. Gainera, altermundialismoaren esparruari ekarpena egin zaio Euskal Herritik, aldaketa sozialaren aldeko estrategian burujabetza kokatuz eta duen balioa azpimarratuz.

Azkenik, nazioarteari begira, Euskal Herriaren eta ezker abertzalearen erreferentzia indarturik atera da eta Euskal Herriak ikuspegi propioa duela ikusi da. Zentzu horretan, beste eragile batzuen aurrean ezkerreko independentismoak irabazi duen zilegitasuna nabarmendu behar da.

Lorpen hauek guztiak, baina, dimentsioa hartuko dute aldaketa politiko eta sozialaren bideari jarraipena eman eta herri alternatiba batean gorpuzteko urratsak emango ditugun heinean. Egindakoa kapitalizatu behar da,

jarrera ezkorrak gaituz, gure buruari begiratuz baino jendarteari begiratzen jarritz. Aurrera egingo badugu, aipatu diren irizpideak jarraituz eta gure tradizio politikoan iraultzailetasunak duen prozesu politiko eta sozialarekiko konpromiso eta arduren esanahitik egingo da.

Euskal
Heritik
mundu
berri bat
sortzen

KRISI

EKOLO

**OHOLTZA
POLITIKOAREN
ERDIGUNEAN**



Mikel Otero.
EH Bilduko legebiltzarkidea eta aktibista ekologista

ERREPORTAJEA

GIKOA

Neoliberalismoaren teoriko nagusia izan zen Milton Friedmanek ongi ulertu zuen jendartearen dinamika hau idatzi zuenean:

Krisi batek bakarrik ekar dezake benetako aldaketa. Krisia gertatzen denean, aukeratzen diren bideak giroan gailentzen diren ideien araberakoak dira. Uste dut hori izan behar dela gure oinarrizko funtzioa: Existitzen diren politiketarako alternatibak garatzea, bizirik eta aktibo mantentzeko, ordura arte politikoki ezinezkoa zena ezinbestekoa bihurtu arte.

“70. hamarkadarako, garapen ereduak naturan eragindako kalteez ohartarazi gintuzten ikertzaileek”

Bera, noski, ekonomiaz ari zen, eta bere alternatiba neoliberalismoa zen. Bere ideiak, XX. mendeko 50 eta 60. hamarkadetan sukaldatu ziren Chicagoko eskolan, eta 70. hamarkadan emandako krisian ordura arte politikoki ezinezkoa zena ezinbestekotzat irudikatu zen. Margaret Thatcherek, urte gutxi batzuk beranduago, modu ezin hobean laburbildu zuen bere “there is no alternative” (TINA) esaldi famatuan. Hortik arrerako ibilbidea ezaguna da. Kapitalaren desenbridazioa, globalizazioa, neoestraktibismoa, merkatuaren diktadura, finantzarizazioa, kontsumismoaren paroxismoa, langile elkartasunaren eta borrokaren birrintzea, norbanakoaren isolamendua. Oso laburrean ezaugarritu duen programa politiko-ekonomikoa gailendu zen, indarra medio. Bazen beste biderik, ordea.

70. hamarkadarako, garapen ereduak naturan eragindako kalteez ohartarazi gintuzten ikertzaileek. 1962an Rachel Carlsonen “Udaberri isila” plazaratu zuen, non industriaren kutsadurak eragiten zituen kalteez ohartarazten zuen. 1972an, berriz, Erromako klubak, Meadows bikoteak lideratutako “Hazkundearen mugak” azterlana plazaratu zuten, non lehen aldiz gaur agerikoa den tesia agertzen zen: **Ezin da etengabe hazi mugatua den planeta batean.** Ingurumen eta

ekonomia esparruetatik jaiotzen ari ziren kezka hauek elikatu zuten lehen ekologismoa, energia nuklearraren aurkako borrokan trebatu eta egituratu zena. Gure herrian ere “NUKLEARRIK EZ” lelopean jaio zen ekologismoa, nazio askapen eta langile borrokan testuinguru gatazkatsuan bere mezua sendo txertatuz, auzo antolakuntzan erroturik. Auzo eta herri antolakuntza medio, industriaren ondorioz ematen ziren kutsadurak salatzen lehen pausoak ematen hasi ziren.

Lehen bultzada hauen ondorioz, bai mendebalde osoan bai gure herrian ere, agintariak “ingurumena” kontutan hartzera behartua ikusi zuten bere burua. Hala, ingurumenaren zaintza aldagai politiko-administratiboa gisa garatu zen, baina gailentzen ari zen erreforma neoliberalaren bigarren edo hirugarren mailako aldagai gisa. 80. hamarkadan “Brutland txostenaren” plaza-ratzearekin batera, “garapen jasangarria” formula jaio zen, Rio de Janeiroko ingurumen gailurreko deklarazioaren lehen printzipioa bihurtuz, eta inplizituki mezu hau zabalduz: ondo da, ingurumena kontutan hartuko dugu, baina garapen ereduak, non hazkundearen kuestionamendua tabua den, ezingo da auzitan jarri. Garapen jasangarriaren formulazioak promesa bat dakar bere baitan; belaunaldiz belaunaldi bizi baldintza materialek



aurrera egingo dute. Jasangarritasunak, azken finean, hori irudikatu nahi du, belaunaldien arteko konpromisoa, jarraitzea ahalbidetzea. Garapenak, aldiz, gero eta hobe izango den bizitza irudikatu nahi du.

Operazio arrakastatsu honen bitartez, ekologia politikoak kapitalismoari egiten dion kritika sakonena neutralizatu zuten, eta hortik aurrera zailtasun handiak izan ditu sistema osoaren inpugnazioa egiteko. Han eta hemen garapen ereduaren gehiegikeriak salatu dira, proiektu suntsitzailerik zehatzen aurkako borroka antolatu dira, baina garaipen



Sortuk ekintza ikusgarria egin zuen irailaren 19an Sabin Etxea aurrean, klima larrialdian EAJren ardura eta zurikeria salatu eta trantsizio ekologikorako burujabetzaren beharra azpimarratzeko.

partzialekin konformatu behar izan du, gehienetan beste batzuen arteko lobby lanak egitera mugatuta.

Modu paraleloan, ordea, inflexio puntu bat eman zen 80. hamarkadan. Tokian tokiko arazoez haratago, baliabide fosilez propulsatuta dagoen kapitalismoak azeleragailu liberala sakon sakatu zuen, eta lehen aldiz mundu mailako metabolismo sozioekonomikoak planetaren berritze ahalmena gainditu zuen. Hau da, mundu mailan berritu daitezkeen baliabideak baino gehiago kontsumitzen hasi ginen, hondakinak eta

isuriak asimilatze gaitasunak gainezka egitearekin batera. Beste modu batean esanda, iraunkortasun promesa hausten hasi zen. Urtez urte areagotu egin da arazoa eta egun batetik besterako hondamendia etorri ez bada ere, egiturazko arazo ekologikoak pilatzen hasi ziren. Ebidentzia zientifikoa ekologismoaren iragarpen ilunenak baieztatzen hasi zen eta, hasieran diskurtso ofizialen bazterretik baina gero eta ozenago, datuek eta kezkek gainezka egin zuten eta mende amaieran egoera ezkutatzeko arazoak zeuden dagoeneko. Biodibertsitatearen galera, ba-

“Garapen jasangarriaren formulazioak promesa bat dakar bere baitan; belaunaldiz belaunaldi bizi baldintza materialek aurrera egingo dute”

Ibarretxe Lehendakaria Boroako zentral termikoaren inaugurazioan 2005eko urrian. Halako zentralen aldeko apustu handia egin zen Euskal Herrian 2000ko hamarkadan, nahiz et ordurako energia fosiletan oinarritutako zentralen mugak ezagunak ziren eta berriztagarrien aldeko apustua egin beharra nabarmena zen.



“Ekologia politikoak kapitalismoari egiten dion kritika sakonena neutralizatu zuten, eta hortik aurrera zailtasun handiak izan ditu sistema osoaren inpugnazioa egiteko”

KRISI EKOLOGIKOA

liabideen xahuketa eta aldaketa klimatikoa, batez ere azken hau, krisi ekologiko orokortuaren adierazle gisa agertzen hasi ziren, kezka areagotu zen, eraginak nabarmentzen hasi ziren, urte gutxitan aldaketa handiak egin ezean hamarkada gutxitan egoera guztiz korapilatuko zelako ideia zabaltzen hasi zen eta, nekez izan bazen ere, nazioarteko agenda politikoan indarra hartzen hasi zen. Aitzitik, nazioarteko komunitateak erantzuteko ezgaitasun nabarmena erakutsi zuen, interes ekonomiko ezberdinak urratzen dituzten neurriak hartu behar direla argi geratzen hasi zelako.

Klima aldaketari aurre egiteko gailur desberdinak 2015ean Parisko Akordiora eraman gintuzten. Nazioarteko komunitateak planetaren tenperatura 2°C baino gehiago ezin dela igo ados-

tu zuen bertan (eta ahal bada 1,5°Cen igoera eutsi behar dela). Horretarako estatuek plangintzak eta neurriak aurrera eraman beharko dituzte adostu zen. Urte gutxi beranduago, bi kontu agerikoak dira; bata, estatuek konpromisoa sinatu bai baina neurriak hartzeko orduan sekulako arazoak dituztela eta bestea, Parisko akordioa betetzeak ere ez duela dagoeneko bermatzen arazoak konponduko direla. Zientziaren datuak eskuan, datu uholdearen zamapean, ekologia politikoak arrazoia zuela egiaztatzen du. Garapen jasangarriak kale egin du.

Hondamendi ekologikoaren gertutasunak kezka orokortua sentiarazten duen etsipen testuinguru honetan, aldiz, itxaropena piztu duen gertakari bat etorri da. Hamabost urteko Greta Thunberg suediar gazteak,

Luterok Wittenbergeko jauregiaren elizan bere 95 tesiak hiltzatu zitueneko amorru berdinarekin, klima larrialdiaren datuek eragindako egonezinari ezin eutsirik, kartoi zati batean “klima greba” idatzi eta ostiralero Suediako Parlamentuaren aurrean esertzen hasi zen. Keinu honek hasieran ia gupida eragiten badu ere, hondamendi ekologikoaren aurkako katalizatzaile lana egin du, hamarnaka urtetan ingurumenarekiko sentsibilitatea landu duten milaka ekimen eta borrorak ongarritutako lurreen ernatu da eta epe laburrean milioika gazte eta ez hain gazteren mobilizazioa eragin du. Krisi ekologikoa taula politikoaren erdigunera iritsi da.

Gretaren figuraren inguruan arrazoizko kritika ugari egin dira: mendebaldeko zuritasunetik datorrela, kooptazio opera-

zio bat dagoela bere inguruan, kapitalismo berdearen interesek eman diotela bozgorailua, mugimendu “naive” bat abiatu duela. Dena egia izan daiteke, baina bere keinuaren bitartez ireki den aukera leihoak duen potentzial politikoa ez esploratzea onartu ezin dugun luxua da. Ekologismo politikoa 40 urteko ibilbidean ireki ez duen leihatila ireki da, eta “ez gaitzazue utzi etorkizunik gabe” gaztetxoek oinarritzeko aldarriari dagokion mamitze politikoa ematea guztion lana da. Ekologia politikoa beti izan baitu, feminismoak bezala, sakoneko kritika sistemikoaren hazia. Gure zaugarritasuna onartzetik, elkarrekiko eta naturarekiko dependentziaren kontzientziatik, berrezaugarritu dezagun bizitza onaren definizioa, lapurtu diezaiogun kapitalari gure desioek ezaugarritzearen ahalmena, onartu dezagun ez dagoela muga ekologikoetara egokitzea baino beste alternatibarik, denbora agortzen ari zaigu eta.

“Greta Thunbergen keinuaren bitartez ireki den aukera leihoak duen potentzial politikoa ez esploratzea onartu ezin dugun luxua da”

Greta Thunberg aktibista Suediarra.
Arg: Frankie Fouganthin. CC-BY SA 4.0





Cette année, pour la première fois, Sortu et l'Escale Politique de la Fondation Iratzar se sont rendus en Uruguay afin de tirer des leçons du processus politique en marche dans ce pays. Le camarade Gotzon Elizburu qui a participé à l'escale, partage avec nous les conclusions tirées des réunions maintenues avec les membres du MPP et du Frente Amplio.



Gotzon Elizburu.
Membre de Sortu.

Fotos: Gotzon Elizburu et MPP

L'ENJEU DE LA BATAILLE POLITIQUE À L'ÉCHELLE DE L'URUGUAY ET LES LEÇONS TIRÉES



«Nous ne voulons pas d'un gouvernement qui nous imposera des restrictions. Nous voulons un gouvernement qui nous apportera du bonheur». Ce sont les paroles exprimées le 11 août par le député du MPP Alejandro "Pacha" Sanchez lors d'un meeting dans le quartier ouvrier Piedras Blancas de Montevideo. En octobre il y aura des élections en Uruguay et les enjeux sont importants: poursuivre avec les avancées en faveur des pauvres et des travailleurs mis en place après 15 années de gouvernement du Frente Amplio ou le retour de la droite et la fin du cycle progressiste avec la régression que cela implique.

Selon toutes les prévisions le résultat sera très serré. Après 15 années au gouvernement, on ressent de la frustration et de la fatigue chez beaucoup de citoyens à cause des promesses non tenues par le front. La génération de jeunes qui votera pour la première fois elle a grandi sous la gouvernance du Frente Amplio, les classes moyennes se sont stabilisées. De plus, c'est une tendance qui touche toute la région; ces dernières années la droite est revenue en force en Amérique Latine, en récupérant des gouvernements et en restaurant les politiques néolibérales. La plupart du temps elle s'est imposée grâce à des méthodes déloyales comme cela a été le cas au Brésil ou en Argentine ou comme ils tentent de faire au Venezuela.



Entre deux géants, le petit pays qui continue à être la lanterne de la gauche

Le président du Frente Amplio Alvaro Miranda nous a rappelé les paroles d'un brésilien: «les uruguayens nous sommes des argentins en terres brésiliennes. Cependant, nous, nous n'embêtons personne. Nous sommes 3.000.000 d'habitants et 11.000.000 de vaches» dit-il en souriant. «L'Uruguay c'est une invention des britanniques. Le fait que Rio de la Plata n'appartienne pas à un seul et unique Etat c'est une décision stratégique, car c'est l'entrée de l'Amérique du Sud». C'est pour cela que l'Uruguay a toujours été dans le point de mire de l'Argentine et du Brésil, et ces deux pays ont une grande influence sur sa politique et son économie.

En Uruguay le risque de l'arrivée d'un Bolsonaro n'existe pas. «Nous sommes un pays très flexueux. Très, très, très... ni l'un ni l'autre» nous dit un militant. Cependant ils observent avec inquiétude l'évolution de plus en plus conservatrice de la droite. C'est ce que nous dit le député du MPP Lilian Galan: «L'Uruguay a été historiquement un pays très laïque mais aujourd'hui il y a un groupe parlementaire évangéliste. Il y a quelques années cela était inimaginable».



Par conséquent, après avoir vu ce qui s'est passé dans la région, le fait que le Frente Amplio ne reste pas au gouvernement serait un coup dur pour la gauche latino-américaine, même si les mauvais résultats obtenus par Mauricio Macri lors des élections internes en Argentine redonnent un peu de courage et d'espoir.

En Europe l'alternance des partis de gauche et de droite est habituelle, mais les membres du Frente Amplio ne veulent pas en entendre parler. «Nous sommes dans un pays du tiers monde. Ici, une législature de la droite serait catastrophique pour les secteurs les plus pauvres», nous dit le membre du MPP Camilo Cejas.

Le rabâchement de la sécurité et de la politique autoritaire ou les politiques sociales

Le Partido Blanco (d'origine latifundiste) et le Partido Colorado sont les deux principaux partis de droite d'Uruguay. Avant que le Frente Amplio ne remporte les élections en 2005, ces deux partis ont gouverné en alternance pendant plus d'un siècle, excepté durant la dictature. Leur principal sujet de campagne c'est le «problème» lié à la sécurité. En Uruguay la criminalité a augmenté, causé principalement par le narcotrafic. Ce basant sur cela, ces partis ont brandi le drapeau de la peur et ils ont durci leurs critiques envers le Ministère de l'Intérieur (géré par le MPP). Ils ont promis que s'ils accèdent au gouvernement, ils feront les réformes nécessaires pour que l'armée surveille les rues et combatte la criminalité. Bien que le Frente Amplio ne nie pas que la montée du narcotrafic soit à l'origine des problèmes, ils expliquent que cette réalité est amplifiée par les médias.

Entre-temps, le MPP a centré sa campagne sur le logement et les politiques sociales. Depuis que le Frente Amplio a accédé au gouvernement la pauvreté est passée de 32% à 11%. Il existe cependant encore beaucoup de problèmes dont celui du logement. Une fois la mise ne place du service universel de santé garanti et la couverture du système public de l'éducation améliorée, le principal défi de du gouvernement concernant les politiques sociales c'est d'assurer le droit à un logement digne.

Dans le quartier Maldonado de la ville d'El Kenedy nous avons pu voir le paradigme des inégalités sociales qui existent encore en Uruguay. Dans une distance de 100 mètres on peut voir l'implantation le bidonville où les ouvriers pauvres vivent dans la misère la plus absolue et à côté les chalets, les terrains de golfs et autres des plus riches.

Logement digne et organisation de la ville

La périphérie de Montevideo aussi est composée de bidonvilles. Ces bidonvilles sont composés de cabanes construites sur des terres occupées illégalement et habitées par les plus pauvres. Selon Guillermo Gonsalves, coordinateur du PTI Cerro, «La croissance économique des années 90 a oublié beaucoup de personnes». Gustavo Gonzalez membre la Federación Uruguaya de Cooperativas de Vivienda de Ayuda Mutua (FUCVAM) nous a expliqué: «Les bidonvilles se sont multipliés dans les années 90 avec le néolibéralisme». Certains avaient perdu leur logement et les autres avaient quitté les milieux ruraux pour venir rechercher du travail à Montevideo. Cette population s'est développée et leur descendance a agrandie les bidonvilles avec de nouvelles constructions.

L'ancien sénateur du MPP Ernesto Agazzi dit que le problème ne réside pas dans l'accession au logement. La question c'est «comment on passe du bidonville à la ville». «Ce sont les rues qui doivent faire le lien – a-t-il argumenté – être un lieu de communication. Pour que les habitants des deux côtés de la rue aient des rapports basés sur le respect, qu'ils aient des espaces qui feront que dans un quartier les gens puissent se fréquenter, pour que les jeunes fassent de choses de jeunes etc.». Le gouvernement du Frente Amplio a fait beaucoup d'effort dans ce sens. Dans les bidonvilles où il y avait des cabanes des travaux d'urbanisation ont été effectués, on y a construit rues, des égouts, des places etc. Là où il y avait des maisons en bois et en taule, on a aidé les habitants à construire des maisons en briques.

Comme l'Uruguay est un pays plat, les riches et les agglomérations ont été situés dans les hauteurs, pendant que les pauvres se sont retrouvés en bas. «Mais tous les déchets de la ville vont vers le bas – nous dit Agazzi-. La pauvreté, la crasse... tout se retrouve en bas, avec les problèmes d'hygiène et autres que cela entraîne. Par conséquent la question c'est comment organiser la ville».

Le gouvernement du Frente Amplio ainsi que différents mouvements ont impulsé plusieurs programmes liés au problème du logement. Une des possibilités était le Banco Hipotecario del Uruguay, une banque publique qui concède des crédits pour l'achat de logements. Depuis les années 60, les logements coopératifs sont également présents. Nous avons eu l'occasion de connaître cette expérience. Leur construction est financé par l'état et il existe actuellement en Uruguay 400 logements de ce type, tous réunis au sein de l'association FUCVAM. Par ailleurs, lors de son mandat, le président Pepe Mujica

a dirigé 80% de son salaire vers un fond destiné à aider ceux qui avaient besoin d'un logement, principalement des mères célibataires.

Cependant cela ne suffit pas. De nos jours seulement 4% du budget est destiné au logement. Dans l'«Accord Pragmatique 2020-2025» du Frente Amplio il a été convenu de destiner plus d'argent à faire face au problème des bidonvilles. Pepe Mujica lui-même a été clair lors du meeting de Piedras Blancas: «Pour garantir à toutes les familles un logement digne, il faut construire 30.000 logements. Actuellement cela est impossible, il n'y a pas suffisamment d'argent. Il faut des propositions révolutionnaires. Par exemple, au lieu que les militaires perdent leur temps dans les casernes à dessiner des arbres, qu'ils aillent aider à construire des maisons!».





Où trouver l'argent

En effet, pour faire face à la pauvreté il ne suffit pas d'augmenter l'investissement social. Pour pouvoir investir il faut une rentrée d'argent, il faut créer de l'emploi. Il faut exiger des entreprises et des entrepreneurs qu'ils investissent, afin de répartir la richesse générée. «20.000 millions de dollars d'Uruguay sont à l'étranger, car il n'y a pas de structures suffisantes pour investir», a expliqué Pepe Mujica. «L'Etat doit créer des conditions de sécurité pour investir. Il ne s'agit pas de donner de l'argent public pour qu'il finisse entre des mains privées. Il s'agit de prendre un engagement avec le peuple. L'Etat va les aider». Ensuite, pour partager la richesse régénérée, «il faut un fou qui les pique: "partagez, partagez, partagez". L'Etat c'est cela.»

Par conséquent, il est indispensable d'attirer et de promouvoir l'investissement et, selon Daniel Placeres membre du MPP et ouvrier de l'entreprise autogérée Envidrio faisant parti du PTI-Cerro, pour cela «l'Etat ne doit pas être le moteur, il doit être le levier. Il doit donner des facilités. Le moteur c'est participation des ouvriers».

L'Uruguay est un pays très dépendant de l'exportation: le Brésil, l'Argentine, la Chine... La plus grande partie de son économie s'appuie sur le secteur primaire: la viande, le lait, le soja et la cellulose. La diversification de l'économie est indispensable à la survie du pays, même s'il connaît des difficultés pour y arriver. Le Frente Amplio a tenté d'attirer l'investissement des capitaux étrangers mais le résultat a été très limité. Comme il s'agit d'un petit pays les investisseurs préfèrent le Brésil.

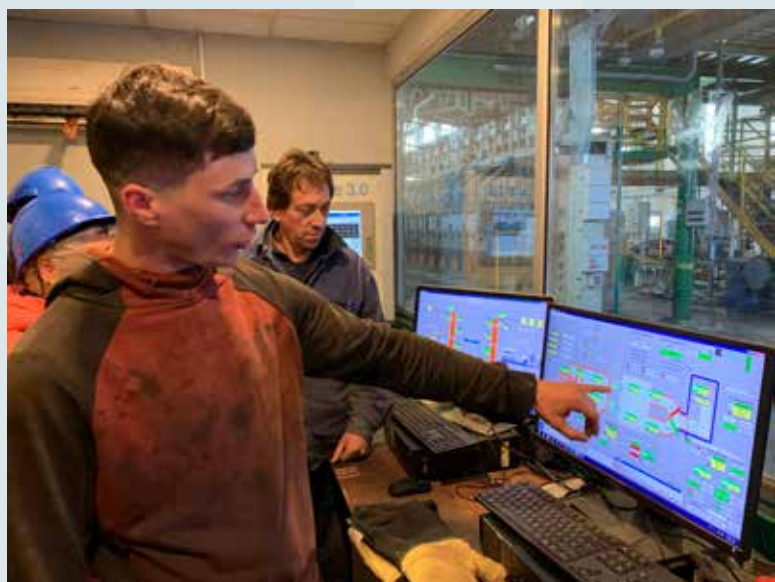
Comme nous l'expliquent les députés du MPP, à l'époque néolibérale l'Uruguay a été complètement désindustrialisé, excepté l'entreprise publique. «Pour sortir les gens de la pauvreté il faut des devises le plus rapidement possible. Ces devises destinés aux politiques sociales nous les obtenons avec les exportations du secteur primaire». Par conséquence, ils ne peuvent pas y renoncer. «Si nous ne changeons pas totalement la matrice productive, nous serons dépendants des certains produits et, par conséquent, de certains pays». Pour arriver à nous diversifier, ils misent sur les secteurs de l'énergie et les nouvelles technologies. Le Frente Amplio fit le pari des énergies renouvelables et, actuellement, dans ce domaine le pays est totalement souverain.

Mais les problèmes ne finissent pas là. D'un côté ils ont mentionné les déséquilibres territoriaux. «Pour un pays comme l'Uruguay, Montevideo est une ville gigantesque. Presque toute l'industrie y est installée. Cela crée des problèmes d'organisation urbaine». D'un autre côté, pour promouvoir de nouveaux secteurs économiques il faut de la main d'œuvre qualifiée.

PTI Cerro. Espace pour la transformation sociale et territoriale

Le Parque Tecnológico Industrial Cerro est l'espace qui répond dans la pratique aux défis mentionnés. Ce projet se situe dans le quartier ouvrier El Cerro de Montevideo et fut impulsé par le Frente Amplio en 1995. Dans cette zone où il y avait un abattoir abandonné ils ouvrirent un espace pour soutenir les entreprises qui démarraient, en proposant pour cela un soutien technique et administratif, une aide à la formation etc. Selon le coordinateur Guillermo Gonsalves, l'objectif est que ce lieu soit un espace pour l'innovation, et ils veulent se servir de l'élan de la révolution industrielle 4.0 pour s'attaquer au problème de la qualification des élèves et hausser leur niveau. Aujourd'hui il existe au sein du PTI 60 entreprises issues de différents secteurs: industriel, technologique, secteur primaire... Ils souhaitent aussi relancer le tourisme.

Il n'a pas pour seul objectif de créer un espace pour les entreprises et d'attirer l'industrie de la technologie à ce site de Montevideo. Il cherche aussi à avoir une influence dans le quartier et dans son quotidien: l'objectif c'est le développement social. El Cerro est un quartier qui fut durement secoué par la crise. Ce quartier qui avait un niveau de vie et d'organisation élevé est actuellement un quartier où les inégalités sociales sont très présentes: criminalité, pauvreté, taux de natalité élevé chez les



«Dans les bidonvilles où il y avait des cabanes des travaux d'urbanisation ont été effectués, on y a construit rues, des égouts, des places etc.»

«Le Frente Amplio a tenté d'attirer l'investissement des capitaux étrangers mais le résultat a été très limité. Comme il s'agit d'un petit pays les investisseurs préfèrent le Brésil.»

«Le PTI, en collaboration avec les mouvements populaires et l'académie de l'éducation, veut s'attaquer à tout cela et offrir aux jeunes, et au quartier en général, d'autres loisirs ainsi que de nouvelles possibilités d'étudier.»

adolescents... les problèmes familiaux et l'exclusion sociale sont très présents. Beaucoup d'adolescent quittent l'école et plongent dans la drogue. Le PTI, en collaboration avec les mouvements populaires et l'académie de l'éducation, veut s'attaquer à tout cela et offrir aux jeunes, et au quartier en général, d'autres loisirs ainsi que de nouvelles possibilités d'étudier.

En effet, lors du meeting de Piedras Blancas, Pepe Mujica la expliqué de manière simple et claire: «Pour les familles pauvres, garantir le lycée gratuit ne sert à rien. Ils doivent aller au lycée pendant quatre ou cinq ans. Mais, dans l'immédiat, ces familles-là ont besoin de manger. S'ils sont au lycée ils ne sont pas en train de se procurer à manger. Par conséquent ce qu'il faut garantir c'est l'emploi et, pour celui qui souhaite étudier, il faut offrir des cours du soir».

Frente Amplio. Le défi c'est de continuer à être une alternative après 15 ans de gouvernance

Même avec des contradictions, le défi du Frente Amplio est de continuer à la tête du gouvernement. Ils ont connu des années de croissance économique mais on commence à voir les signes de l'arrivée d'une crise. Il est plus que probable qu'avec l'arrivée de la droite il y aura des restrictions et une régression au niveau des droits acquis. Outre les résultats dans le domaine de la santé et l'éducation, un des plus importants succès du gouvernement actuel a été la négociation à trois menée entre le syndicat PTI-CNT, le patronat et le gouvernement. Cette négociation est devenue un outil structurel qui garantit les droits du travail et si la droite accède au gouvernement, il se pourrait que la première attaque de cette régression néolibérale soit d'entreprendre une réforme du code du travail. C'est ce qui s'est passé au Brésil et en Argentine.

L'enjeu c'est séduire les secteurs de la société mécontents de la gestion du Frente ainsi que les nouvelles générations. Pour cela, les campagnes menées par le Frente Amplio demandent aux gens qu'ils se remémorent la situation qui existait avant l'arrivée du gouvernement actuel, ou encore de regarder ce qui s'est passé en Argentine et au Brésil avec les gouvernements de droite. Rubens Le Vieux, militant historique du MLN-Tupamaros, a dit: «nous sommes au gouvernement mais pas au pouvoir. Rempoter le Gouvernement c'est une étape de plus pour accéder au pouvoir». Il dit qu'il est indispensable de comprendre cela, encore plus lorsque les pouvoirs factuels comme la justice, les médias, les grandes entreprises, l'armée etc. ne sont pas de leur côté. «Ici au moins nous ne voyons pas d'en-

fant qui mendient dans la rue, comme c'est le cas à Buenos aires», nous dit un militant.

Le Frente Amplio est une coalition large composé de 33 partis et secteurs et parmi eux se trouvent les démocrates-chrétiens, le mouvement de libération nationale comme le MPP ou encore les communistes. Suite aux discussions menées au sein de «Comité de Base» ils se sont entendus sur l'Accord Programmatique 2020-2025. En effet, c'est la particularité qui différencie le Frente Amplio d'Uruguay des autres fronts dans le monde. C'est cela qui les uni. Il y a deux principes de base: ils sont anti-impérialistes et anti-oligarchiques. Sur le reste il serait impossible de mettre tout le monde d'accord et selon leurs dires «ce ne serait pas souhaitable».

Mais ils sont tous conscient de la valeur de cette unité. Ils connaissent bien la réalité sociale d'Uruguay et ils savent que l'unique opportunité d'améliorer les conditions des ouvriers et des secteurs populaires c'est que toute la gauche accède au gouvernement unie au sein du Frente Amplio. Ils savent que s'ils se divisent la droite l'emportera toujours.

«Nous débattons sur tout, et nous débattons beaucoup. Nous essayons toujours d'arriver à un consensus», nous dit un militant de base. «Nous sommes tous prioritaires, quel que soit notre secteur d'origine nous appartenons au Frente Amplio et ensuite à notre secteur. Lorsque la décision est prise au sein du Frente Amplio, c'est ce que nous défendons». La pluralité, l'unité et leur attachement à la base ou aux mouvements, c'est la clé de leur succès.

Comme nous l'a dit Pepe, «au sein des sociétés modernes il y a cette maladie du désaccord qui pousse les gens à dire "je ne crois pas dans la politique". Dans le long terme c'est la meilleure manière de niquer les gens, car nous sommes des animaux politiques». De toute façon, le fait de voir qu'un pays aussi petit que l'Uruguay a une participation politique aussi importante c'est vraiment enviable. Cela fait presque 50 ans que le Frente Amplio construit une culture politique avec l'unité comme principe de base, une culture basée sur le débat politique et le consensus. Le PIT-CNT l'unique centrale syndicale d'Uruguay en est l'exemple.

C'est pour cela que l'expérience uruguayenne du Frente Amplio est intéressante pour la gauche. Le Frente Amplio enseigne à la gauche qui a une tendance quasi pathologique à se diviser que l'unité est non seulement possible mais désirable. Ils ont construit une culture du débat et du consensus très avancée, qui est devenu à son tour le moteur de leur fonctionnement et qui a élevé le niveau politique et

culturel des citoyens. Après avoir fait une analyse très lucide des conditions matérielles et subjectives dans lesquelles se trouve le pays, ils ont mis au centre la fonction ré-distributive de l'Etat et ils ont pris pour but l'amélioration des conditions de vie des citoyens en se dotant des moyens matériels légaux indispensables pour garantir les droits. Ils ont réussi à faire cela dans un contexte capitaliste et néolibéral qui œuvre dans le sens contraire.

SYSTÈME ÉLECTORAL URUGUAYEN

Le système électoral uruguayen est complètement différent de celui d'Euskal Herria. Les élections ont deux phases: les élections internes puis les élections elles-mêmes. Lors des élections internes il n'est pas obligatoire de voter mais tous les inscrits peuvent y participer. Les différents partis présentent leurs candidats à la présidentielle. Par exemple : au sein du Frente Amplio les communistes, les socialistes, le MPP et autres présentent leur candidat à la présidentielle et tous les citoyens peuvent voter pour nommer le présidentiable du Frente Amplio.

Une fois les candidats à la présidence élus, le jour des élections il est obligatoire de voter. On peut voter pour celui qu'on préfère. Que l'on vote pour une liste du Parti Communiste, du Parti Socialiste, du MPP ou toute autre candidature appartenant au Frente Amplio, les voies seront pour le candidat du Frente Amplio. Mais ainsi ils peuvent mesurer la force de chaque secteur au sein du front. Ensuite, ils assignent les postes de députés et les responsabilités en fonction de ce résultat.

CE QUE LE GOUVERNEMENT DU FRENTE AMPLIO A OBTENU ET CE QU'IL N'A PAS OBTENU

En Amérique Latine, l'Uruguay est le pays qui connaît le moins d'inégalités sociales. En 2005 le Frente Amplio accédait pour la première fois au gouvernement. A ce moment-là l'Uruguay subissait les graves conséquences de la crise économique de 2002: baisse des salaires, chômage, émigration etc. Depuis lors les avancées les plus importantes ont été réalisées dans le domaine des politiques sociales:

CE GOUVERNEMENT A FAIT TOMBER LES PRINCIPAUX PILIERS DU NÉOLIBÉRALISME:

- L'investissement social a augmenté de 90%. On investi 40% du PIB, l'investissement a doublé.
- Dans l'éducation et la santé l'investissement est passé de 5% à 9%.
- La pauvreté est passée de 32% à 11%
- Afin de garantir les droits du travail, un espace de négociation à trois a été mis en place.
- La répartition des salaires c'est équilibrée mais à conséquence de la politique fiscale les bénéfices du capital ont augmenté.
- Le nombre des inscrits à la sécurité sociale a augmenté.
- La réforme de la santé a été engagée. La santé a été universalisée et la couverture améliorée. Cependant beaucoup ont pris une mutuelle, réaction culturelle de l'ascension sociale.
- L'investissement dans l'éducation a augmenté en même temps que l'inscription des pauvres.
- Amélioration dans le domaine de l'emploi: les salaires ont augmenté de 50%, le salaire minimum a augmenté de 100%, dans les secteurs du soin à la personne et le secteur primaire le temps de travail a été fixé à huit heures.
- La réforme du système des retraites reste à faire.
- Il y a eu des avancées des avancées dans les politiques féministes: la loi sur l'avortement, la loi sur la transsexualité etc.
- La structure productive est principalement basée sur les matières premières mais cela a des conséquences écologiques. De plus, la logique néolibérale a renforcé la primarisation de l'économie: le soja, la viande et le bois. Les énergies renouvelables représentent 50%.
- La possession: concernant la possession des moyens de production, les processus de concertation engagés dans les années 90 se consolident.
- Souveraineté nationale: il y a en cours un processus d'aliénation de la propriété: Brésil, Argentine, EEUU... Il existe des zones franches pour attirer le capital. Les entreprises locales ne paient pas d'impôts.
- Intégration latino-américaine. Les échanges entre les pays du Mercosur ont diminué à conséquence de la droitisation de la région. A la place, la Chine a pris une place importante dans l'activité commerciale.
- Politiques fiscales. Il y a eu des avancées dans la progressivité. On a baissé les taxes des entreprises dans le but d'attirer l'investissement et les devises.

Politique économique. Ces dernières 15 années ont été des années de croissance. Les prix des matières premières (viande, soja etc.) ont augmenté.

AHALMEN POLITIKOAREN BILA

Banaketa administratibo konplexua eta autogobernu maila zeharo mugatua. Hori da Euskal Herrian bizi dugun egoera. Begi-bistakoa da mugaren bi aldeetan inposatu diguten eredu administratibo-politikoa antzua dela, ez baitu herri hau bere kabuz garatzeko aukerarik ematen. Argi dago, beraz, estatu izateko tresnak eskuratu behar ditugula. Estatugintzan aurrera egiteko, funtsezkoa da ulertzea administratiboki urrats berriak eman behar ditugula, egun dauzkagun ereduak gainditu behar ditugula.

Ipar Euskal Herria

Estatu frantsesak lurralde egiturak birformulatu ditu, eskualdeak zabalduz... eta lurralde botea difuminatuz. Testuinguru horretan, administratiboki artikulatu da Ipar Euskal Herria.

Herri elkargoa:

Behe Nafarroa, Lapurdi eta Zuberoako udal guztiak barnebiltzen ditu erakunde honek. **2017ko urtarrilean sortu zen.**



Lorpen handiena

Ipar Euskal Herriaren eremua Euskaltzaindiarentzat baino ez zen ofiziala Herri Elkargoa eratu arte. Orain, erakunde honek ofizialki biltzen ditu Behe Nafarroa, Lapurdi eta Zuberoako udal guztiak.



Eskumenak

Udalei dagozkien zenbait eskumen partekatzen ditu erakundeak.



Perspektiba

Herri elkargoaren eskumen maila oso apala da, baina, lurralde elkargora jauzia ematea nabarmen errazten du. Historikoki, Ipar Euskal Herria departamentu baten baitan biltzeko aldarrikapenetik urrun egon arren, lurralde elkargoek azken urteotan indarra hartu dute Estatu frantziarreko egitura administratiboan.

EAE eta Nafarroa

Estatu espainiarra birzentralizazio prozesu etengabearen sartuta dago. Une honetan lurralde egituren ahalmen politikoa hutsaren parekoa da, Estatua erkidegoen eskumen guztien gainean esku hartzen ari baita. Eskumen eksklusiboak erabat hustuta daude. Eskumen aldetik salbuespen estatu egoeran bizi gara, estatuko legeak eta erabakiak garatzera eta administratzera mugatuz.

EAEko eta Nafarroako autonomia-estatutuen eskumen-maila erabat mugatua da, propaganda autonomistak bestelakoa esan arren. Eskumen eksklusibo batzuk onartuta egon arren, guztiak daude subordinatuta, legedia espainiarraren mende. Azken batean, Estatu espainiarrak ezarritakoa kudeatzera mugatzen dira Hegoaldeko erakundeak. Ez dute inolako ahalmen politiko errealek, ez baikara estatu.

Adibide batzuk:



Arlo sozio-ekonomikoa: ez dugu ahalmenik. Lan legedi guztia estatuak ezartzen du. Gure administrazioetako langileen erregimena estatuak arautzen du, eta baita lan kontratupekoen erregimena ere.



Hezkuntza: LOMCEk ezarritako mugak onartu behar dira, curriculum propioa ezin da ezarri, testu-liburu gehienak Madrilén sortuak dira, - hezkuntzako finantzazio sistema hankaz gora jarri du Auzitegi Gorenak 2019ko ekaineko Epai baten bidez, beka sistema estatutuaren menpe jarritz.



Osasuna: Estatuak ezartzen du osasun-txartela nola kudeatu, osasun-sistematik kanpo jende ugari utziz.



Interes orokorreko azpiegiturak: estatuak kontrolatzen ditu Bilboko eta Pasaiaiko portuak eta Hegoaldeko aireportuak.



Kirola: Nazioartean selekzio propioarekin aritzeko debekua.



Gizarte Segurantzak: Sistema propioa izan ezean, hemen ezin dira arautu langabezia prestazioak, ezgaitasun prestazioak edota osagungintza.



Pentsio sisteman eragiteko gaitasuna mugatzen ari zaizkigu.



Lan-harremanen esparru propioa: ezin da garatu. Hemen lan-hitzarmenak garatzeko oztopoak ditugu.



Konstituzioaren 155. artikulua: Katalunian ikusi den moduan, Estatuak edozein momentutan autonomia indarrik gabe uzteko ahalmena dauka.



Gernikako Estatutuak 144 eskumen aurreikusten ditu. 41 urte pasa ondoren, 36 eskumen transferitu gabe daude oraindik (Iaurdena), horien artean Gizarte Segurantza, espetxeak, aireportuak eta kreditu eta bankuak leudeke. Kolore ezberdineko gobernuek trukerako txanpon gisa erabiltzen dituzte eskumenen transferentziak jeltzaleen babesa lortzeko.

Egun, Nafarroa Garaiak dituen eskumen gehientsuenak 1985-1990 bitartean transferitu ziren. 2001etik ez da eskumenik transferitu, eta 25 gelditzen dira Madrilen esku. Nafarroako Parlamentuak onartutako 19 lege errekurritu dira Konstituzio Auzitegira.

[ZATIDURA]

Estatugintzan sakontzeko beharra

Gaur gaurkoz, Gernikako Estatutuak eta Nafarroako Amejoramentuak ez dute eskumen eskusiborik, Estatuak edozein momentuan esku har baitezake. Hegoaldeko erakundeek ahalmen politikoa zeharo ahula da, kudeaketan administratibora mugatzen baita.

Estatu bihurtu behar dugu. Ez da aukera huts bat: nahitaezko zerbait da herri gisa aurrera egin nahi bada. Norabide horretan, autogobernua blindatzeko garantia-sistema bat lantzen ari da EH Bildu. Euskal Autonomia Erkidegoan estatus berri baterako presatutako testuan itun berri bat proposatu du: estatugintzan aurrerapausoa izango litzateke, Estatuaren eta EAEn artean Kontzertu Politikoa planteatzen baitu. Indarrean diren Kontzertu Ekonomikoaren eta Nafarroako Hitzarmenaren antzera, eskumen eskusiboak itundu egingo lirateke, Estatuaren injerentzia galaraziz, eta gatazkak ez litzuke Konstituzio Auzitegiak ebatziko bitariko batzorde batek baizik. Eskumen ez itunduen kasuan exekuzioa euskal erakundeek egingo lukete.

Euskal Lurraldeen arteko barne konfederazioa planteatzen du, beraz. Hiru lurraldeek beren eskumenetatik batzuk elkarrekin arautu eta kudeatzea da asmoa. Europako Batasunaren sistema bera aplikatzea litzateke gure hiru lurraldeetan, Euskal Herriko erakunde konfederalak sortuz egungo EAE, Nafarroa eta Iparraldearen artean.

A large, stylized white letter 'G' is centered on a solid red background. The 'G' has a thick, rounded stroke and a small gap at the top right.

GOMENDIOAK:



Pediatraren Kontsultaren Barrenetan Antzara eguna

Harkaitz Cano, Adur Larrea. Txalaparta

Santi Brouard pediatra, politikari eta euskaltzalearen bizitza eta heriotza fikzioaren bidez eraiki dute Harkaitz Canok, hitzez, eta Adur Larreak, irudiz. Dokumental bat, hamaika artikulua eta urteroko omenaldien ondotik, zuri-beltzean kontatuko zaizkigu bai Santiren konpromisoa, bai gerra zikinaren kasu entzutetsuenetako bat, garaiaren erradiografia bat egiteaz batera.



SINOPSISIA

1984ko azaroaren 20an, Santi Brouard tiroz hil zuten bere pediatria kontsultan. Julian Sancristobal Espainiako estatuko Segurtasun idazkariak agindua eta dirua eman zion Rafael Masa poliziari, eta horrek Luis Morcillori eta Rafael Sanchez Ocañari ordaindu zien hilketagatik. Brouarden heriotzak zirrara handia eragin zuen Euskal Herrian. HASI alderdiko lehendakaria, HBko mahai nazionalako kidea, Bilboko alkateordea, parlamentaria, mediku pediatra... Bere karisma eta konpromisoagatik, Euskal Herriko hainbat familia politikotan itzal handia izan zuen Brouardek. Horiekin batera, politikari lekeitiarraren beste ezaugarri ezezagunago batzuk ere jaso ditu komiki honek, adiskide eta mediku hurbila, txan-txazalea, irakurle amorratua eta euskaltzale petoa ere izan baitzen. Horrela, Adur Larreak eta Harkaitz Canok fikzioaren bidez lortu dute Santi Brouarden bizitzaren eta heriotzaren hariak biltzea, ekinbide publikoa eta bizitza pribatua jostea, iragana eta oraina lotzea, garai baten kontaketa bizia marrazteko.

BIO-BIBLIO

Adur Larrea Eguren [Bilbo, 1982]. Arte Ederretan lizentziatua da, marrazketa eta ikus-entzunezkoen espezialitateetan. Geroztik, animazioa eta ilustrazioa izan dira bere jardueraren ardatz nagusiak. Ikus-entzunezkoen alorrean, zenbait ekoiztetxerekin lan egin du, baita telebistan eta publizitatean ere. Argitaletxe, aldizkari eta egunkarietan kolaborazioak egin ditu [Berria, Ortzadar, Xabiroi, Bertso-lari, Argia, Jakin...], eta liburu formatuan, *Okatxu* eta *Arditutakoak* albumetan parte hartu du beste ilustratzaile batzuekin batera; horietaz gainera, bereziki ezaguna da *Gabriel Aresti BioGrafikoa* [Erroa, 2015] komikia, poeta bilbotarraren bizian eta obran oinarritua.



Harkaitz Cano Jauregi [Donostia, 1975]. Diziiplina artekotasuna du ezaugarri nagusi, eta hainbat antzezle, dantzari eta artistarekin jardun izan da. Eleberrigile eta ipuin idazle ezaguna da [Fakirra-ren ahotsa, Twist, Beti oporretan, Neguko zirkua, Belarraren ahoa...], eta poesia eta gidoigintza ere lantzen ditu. Komikiari dagokionez, hiru album eman ditu argitara Iñaki G. Holgadorekin batera [Piztia otzanak, Zebra efektua eta Museo bilduma] eta laugarren bat osatzen ari da atalik atal Xabiroi aldizkarian [Amets alokatuak]. Txalaparta etxearen eskutik Paul Austerren *Kristalezko Hiria* eleberri grafikoa euskaratu zuen, eta Jose Carlos Fernandes *Munduko bandarik txarre*na komikiari hitzaurrea idatzi zion.

Zaldi Urdina

Artedrama, Axut! eta Dejabu, 2019

FITXA ARTISTIKOA

Unai Iturriaga eta Igor Elortzarekin idatzia

Zuzendaritza: Ximun Fuchs

Zuzendari laguntzailea: Ainara Gurrutxaga

Aktoreak: Ander Lipus, Manex Fuchs, Urko Redondo, Miren Alcala, Oier Zuñiga, Edurne Azkarate, Olatz Beobide

Koreografia: Philippe Ducou

Musika: Asier Ituarte

Jantziak: Marodi sorkuntzak

Argiztapena eta eszenografia: Josep Duhau, Aitz Amilibia

Teknika: Aitz Amilibia

Irudia: Oier Zuñiga

Argazkiak: Ainhoa Resano

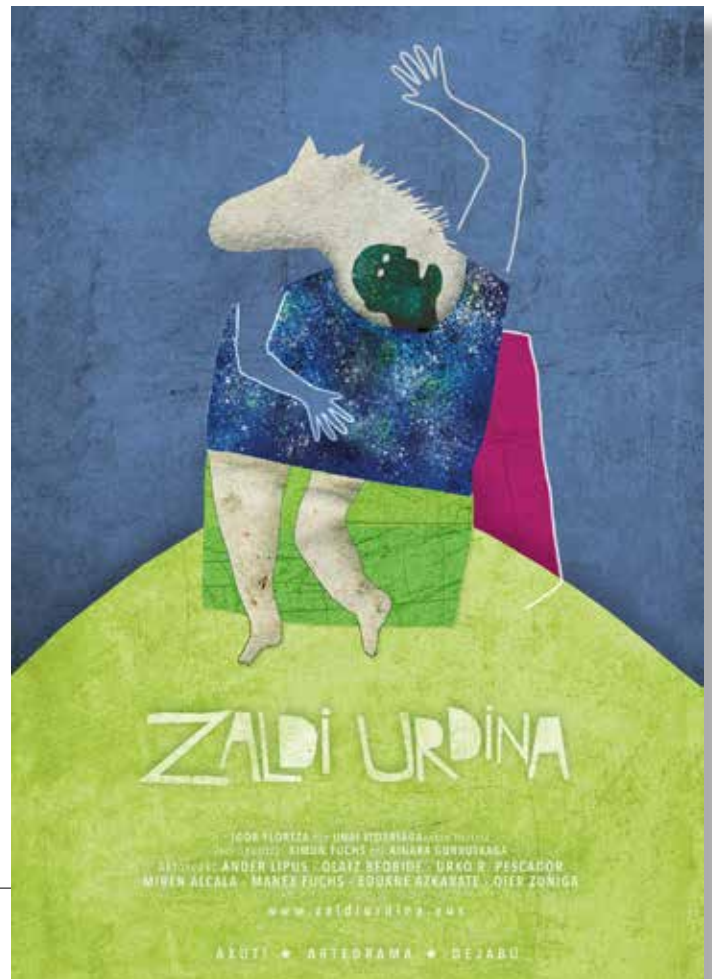
Teaserra: Eñaut Castagnet

Media: Roberto Quintana

Ekoizpena: Iasone Parada

Banaketa: Irantzu Azpeitia

Bitartekaritza, hezkuntza artistikoa eta kulturala: Arantxa Hirigoyen



Errautsak, Hamlet eta Francoren Bilobari Gutuna lan arrakastatsuen ondoren, Zaldi Urdina obrarekin drogen gai konplexuari heldu diote Artedrama, Axut! eta Dejabu konpainiek elkarlanean berriz ere. Ezkutuan, isilean edo xuxurlan beharbada eramaten den gaia -gure bizitzetan gehiago edo gutxiago txertatua dagoen errealitatea baita - argitara atera nahi izan dute obra hau taularatuz.

Antzezlanaren Aingeru, 17 urteko gaztearen desagerpenarekin hasten da, tekno jaialdi batean gazte bat bihotzekoak jota hil ondoren. Zaldi Urdina deitzen den droga berri batek eragin dio heriotza gazteari. Polizia Aingeruren bila dabil, trapitxeroa bera delakoan. Amets, Aingeruren 22 urteko arreba errebeldea da, gaztetxe eta bizimodu osasuntsu zalea. Ikerketa

bat hasiko du, Karmen amona eta Simon udaltzain traketsarekin batera. Aingeru poliziek baino lehenago aurkitu behar dute, eta abokatu on batekin joan epaitegira. Astebeteren barruan, 18 urte bete baino lehen. Atzera kontaketa bat da. Ikerketa amateurraren bidean gurutzatuko dituzte gazteriaren ondoezak eta ametsak, trafikanteen eta interes ekonomikoen boterea, indar polizialen konplizitatea eta politika baten aztarna.

Pertsonaiek euren barne kontraesanak eta herri honek bizi izan dituen azaltzen dituzte ertz ezberdinak ukituz, bere konplexutasun guztiarekin. Ze eragin izan dute drogek lagunartean, familietan? Ze rol jokatu du Guardia Zibilak Euskal Herrian drogen zabalpenean? Ze interes ezkutuk

jokatu dute hor? Eta hala ere, drogen beharra dugu. Zergatik? Gu geu izateko? Errealitatekin ihes egiteko? Arazoak besterentzeko?

Panfleto politiko bat izatetik urrun, galderak pausatzen ditu obrak, guztia hautu artistiko eta estetiko potente batekin. "Minak hor dirau" diote. Euskal Herrian nahikoa da "Zaldi zuria" esatea burura etortzeko heroina eta 1980ko hamarkada. Auzia da droga kalean dela, hemen eta orain, bere ertz eta erabilera guztiak. Eta, tartean, heroina itzuli dela. Hortik izenburu metaforikoa: ZALDI URDINA. Minak hor dirau. Noiz arte?

Amaitzeko, merezi du www.zaldiurdina.eus webgunean sartu eta obra osatzeko egin duten ikerketa lanari begiratu bat ematea.

Euskal Langile Andreak.

Atzineko erregimenetik kapitalismora

Oiane Valero Belasko. IPES



Liburu hau Euskal Herriaren historiaren gaineko liburuetan dagoen hutsunea betetzera dator, langile andreen historia, alegia. Izan ere, Euskal Herriko historiaren ikerketa objektua "andreak" izan duten lan gehienak, ikerketa zehatzak dira, denborari zein espazioari dago-kienez. Horregatik, liburu honek garrantzia bikoitza dauka, Euskal Herriko langile andre guztiak kapitalismoa sortze-garatze prozesuan kokatu baititu, herrialdez herrialde, euskal langile andre guztiek nazio-klase-sexu zapalkuntza pairatu zutelako [dutelako]. Kapitalismoak lanaren kontzeptua eraldatu zuen eta sexuaren araberako lan merkantua edota lan harremanak antolatatu zituen. Testuinguru hartan, langile andreei langile izaera kendu zien. Aldi berean, andre langileak herri menderatuaren jende menderatua izatera zigortu zituen, hizkuntza egoera diglosikoan murgilduta eta

identitatea bera ordezkatuta. Prozesu horretan eskubide kolektibo guztiak ukatu zizkien. Zapalkuntza hirukoitza gainditzeko bidean, erresistentzia borrokak, ekarpen aberatsak eta urrats esanguratsuak egin zituzten euskal langile andreek: matxinadetan, labo-rarien erreboltetan, grebetan, sufragioaren aldeko aldarrikapenetan, gerra edota herri borroka ugaritan hartu zuten parte, jende multzoan edota andre taldeetan antolatuta. XX. mendearen bukaeran teoriaantolakuntza-praktika bereizia sortu zuten: euskal feminismoa, euskal langile andreen askatasuna lortzeko antolakuntza sendoa. Euskal langile andreen ibilbide historikoa aztertzeari atea zabaldu dio liburu honek. Azterketa horretan, Euskal Herria askatze markoa eta euskal langile andreak askatze subjektua marraztu dira.

Patriarkatuaren poliedroa deszifratzen

Nik sinesten dizut

Samara Velte. Txalaparta, Berria, Elkar, Jakin, 2019

Zenbat aurpegi dauzka indarkeria matxistak? Zenbat espazio, hitz, harreman eta testutan topa daitezke patriarkatuak bere burua mantentzeko behar duen biolentzia horren arrastoak? 2016ko sanferminetan gertatutako taldeko bortxaketa ezaguna aitzakiatzat hartuta, indarkeriaren poliedrikotasuna ulertzen laguntzen duen lana da *Nik sinesten dizut: bortxaketaren kultura eta sanferminetako kasua* liburua.

Elkar, Jakin eta Berria-ren eskutik euskaraz argitaratu berri da, eta Txalapartaren eskutik, gaztelaniaz, *Yo sí te creo: la cultura de la violación y el caso de sanfermines* izenburupean. Hizkera periodistiko irakurterrazean, kasu hari begiratzeko perspektiba feminista bat eskaintzen du, hedabide nagusi gehienetan zabaldutako narratiba morbosoa eta patriarkalen aurka, jarrera kritikoa ahalbidetuko duen irakurketa zabala eskainiz. Baina kasu zehatzetik askoz harago ere badoa *Nik sinesten dizut*: indarkeria matxistak kasu bakar batean har ditzakeen forma anitzak ikusarazten ditu, haren adierazpen bistakoenetik hasi eta inplizitueneraino. Bortxaketaz beraz gain, hura naturalizatzen eta justifikatzen duten iruditeria eta diskurtso mediatiko eta judizial nagusietan barneratzen du irakurlea, eta haiek identifikatzen laguntzen dio. Horregatik, *Nik sinesten dizut* ez da *Manadaren kasuari* buruzko liburu bat: indarkeria matxistari buruzko liburu bat da. Kasu zehatz hura ez zelako salbuespena izan, alderantziz baizik: indarkeria matxistak gure bizitza sozialeko geruza guztietan, egunero-egunero, nola operatzen duen erakutsi zigun kasu bat izan zen.

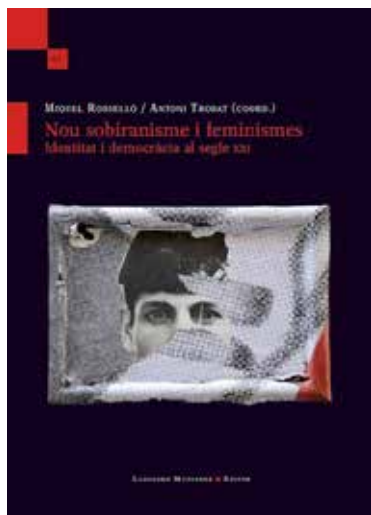
Hartara, liburua testuinguru sozio-politikotik abiatzen da, kasu hark eragindako protesta eta mobilizazio historikoen jatorria eta izaera ulertzeko asmoz. Bigarren atalean, hainbat iturriren bidez, bortxaketaren kultura maila teorikoan zein praktikokoan deszifratzen laguntzen duten tresnak eskaintzen ditu. Hirugarren eta laugarren atalak epaiketari eta haren jarraipen mediatikoari eskainiak dira; bertan, xeheki aztertzen dira auzitegi barruan zein handik kanpo haizatutako argudio eta diskurtsoak, eta haien eduki matxista. Eta, amaitzeko, kasuak gizartean zabaldutako galderetako batzuk planteatzen ditu, aurrerantzean, antzeko gertaera hipermediatiko baten aurrean gaudenean, jarrera kritiko eta feminista bat hartzeko tresnak izan ditzagun.



Nou sobiranisme i feminismes.

Identitat i democràcia al segle XXI

Miquel Roselló / Antoni Trobat [Coord.]. Lleonard Muntaner, 2019



A Nou sobiranisme i feminismes, una vintena d'autores i autors del món acadèmic i activista dels diferents països que fan part del Regne d'Espanya, de Mallorca al País Basc, d'Andalusia a Galícia, de les Illes Canàries al País Valencià i Catalunya, reflexionen sobre les noves formulacions del sobiranisme i l'emergència de la darrera onada feminista en relació amb l'emancipació nacional. Les veus que s'hi poden trobar tenen l'origen en la trobada del fòrum de fundacions vinculades a les esquerres sobiranistes dels pobles de l'estat que tingué lloc a Barcelona el juny de

2017. Allà, com expliquen al pròleg els coordinadors, «la intersecció entre feminisme i sobiranisme, el combat antifeixista i el necessari replantejament de conceptes com nació, identitat o sobirania ens preocupaven especialment.» «La decisió de publicar les ponències es congruïa possiblement aquells dies, on paga la pena recordar que el fòrum va poder reunir-se amb Carme Forcadell, llavors presidenta del Parlament de Catalunya i actualment empresonada sense justificació per l'Estat espanyol. Després han vingut més encontres. El fòrum ha crescut i ha madurat. S'ha do-

tat d'estructura. Mentrestant, els motius que ens portaren a fer-nos nostre el "Junteu-vos" de l'enyorat poeta avantguardista gitanocatalà Salvat-Papasseit s'han fet més presents que mai. Repressió. Atacs als drets socials i democràtics. Opressió patriarcal. Recentralització. L'ofensiva sense precedents en contra dels valors que defensam ens obligava a posar-nos a fer feina el més àgilment possible». Aquest llibre n'és el fruit.

Aprendizajes globales.

Descolonizar, desmercantilizar y despatriarcalizar desde las epistemologías del Sur

Boaventura de Sousa Santos y Antoni Aguiló.

Icaria, Barcelona, 2019



Bi egile interesgarri hauen arteko elkarriketa luzea da liburuaren formula arrakastatsua. Izan ere, estilo akademikoaren mugak gaindituz, gogoeta senda eta sakonak proposatzen dizkigute, besteak beste, ezkerraren erronka estrategikoen inguruan: nola kokatu gaur egun erreforma-iraultza eztaba-ida?, nola eraiki ikuspegi post-kapitalista?, nola ikasi Hegalde Orokorraeko borroka esperientzietatik Iparraren harrokeria alde batera

utzirik?... Demokrazia birpentsatu eta forma berrien arabera gauzatu, hauxe dugu proposamenetako bat, demoaniztasunaren kontzeptuaren bidez.

Liburuaren egileak pentsalari emankorrek dira teoriatik haratago joateko gai direlako, herri mugimenduen jarduerak gertutik ezagutzen dituzten heinean, eraldaketarako pistak ematea zein garrantzizkoa den ederki dakitelako. Dekolonitateak hartzen du pro-

tagonismo berezia elkarriketan, Europako estaturik gabeko nazioen auzira ere hedatzen dutelako ikuspegi dekoloniala.

Ez da irakurketa bizkorrerako testua, egia esan, baina agian honetan dago bere indar handiena: pentsarazten du, eta horretarako denbora eman behar da! Matxino prestatuak trebatzeko beharra aipatzen du Sousak eta liburu honek hori egiten laguntzen duelakoan nago. Ez da ekarpen makala, ezta?

“Fake News”-ak ez dira atzo goizekoak

Fito Rodriguez Utriusque Vasconiae



Gezuraren erabilera politikan oso zaharra da baina “Fake News”-ak adierazpidea hautatu zuen Collins-en hiztegiak 2017ko hedatuen bezala onartutako ingelesezko hitz berrien artean [eta Oxford-en hiztegiak, berriz, “egiaostea” aukeratu zuen 2016an].

Halere, zer dira Fake News-ak?: funtsean kontrastatu gabeko berriak.

Jakina, orain arteko gizarteetan informazioa helarazteko era simetrikoan, ahaz ahokoa izaten zen modu erabiliene eta eraginkorrean. Orain, berriz, internet dela medio, buruz buruko informazioaren elkartrukea ematen da sarean. Beraz, orduko zurrumurru, bolo-bolo edota esamesak, ahaz eman beharrean, zuzenean edo telefonoaren bidez, sarean, hedatzen dira egun [facebook, you tube, instagram, twitter, whats-app..., eta gisakoen bidez].

Eta horrek horrela funtzionatu ohi du, zeren eta gairak dauden garai industrialei zegokien informazioa helarazteko era asimetrikoak,

hedabide klasikoak, alegia telebista, egunkariak, berri-agentziak edota, neurri txikiagoan, irratiak... dagoeneko ez dira fidagarriak izaten. Honekin esan nahi dut gaurkotasan handiko hitza eta gaia direla, Fake News-ak nahiz eta atzo goizekoak ez izan. Horixe aztertu nahi izan dut nik liburutxo honetan.

Fito Rodriguez [Gazteiz, 1955] aspaldidanik ari da gai hau jorratzen [“El rumor y el efecto Pigmalión”, in *Crítica del lenguaje ordinario*. Ediciones Libertarias. 1993] eta euskaraz ere hori aztertu du behin baino gehiagotan [“Zurrumurruak gizarte-zientzietan gaur egun”, in *Jakin*, 106. 87-99 or. 1998]. Espainiako errege emeritoak abdikatu aurretik hori iragarri zuen Madril en kalera-tutako liburu batean [¿Está El Rey Desnudo? El habla de la sospecha. 2014]. Ingeleraz ere hori buruzko ikerketak argitaratuta dauzka [“The Iatrogenic Perspective on Contemporary Legends”. *The International Journal of Critical Cultural Studies* Volume 10 Issue 2, pp. 1-16. 2016].

Erlauntza

Vaiven producciones

FITXA ARTISTIKOA

Zuzendaritza: Mireia Gabilondo

Testua eta zuzendari laguntzailea: Kepa Errasti

Eszenaratze espazioa: Fernando Bernues

Eszenografia eta atrezzo egilea: Edi Naudó

Argazkia: David Salvador/Javier Gómez Zapiain

Jantziak: Marodi sorkuntzak

Aktoreak: Vito Rogado/Itziar Atienza, Sara Cozar, Aitziber Garmendia, Getari Etxegarai, Leire Ruiz eta Naiara Arnedo

Ekoizpen zuzendaria: Ana Pimenta

Ekoizpen exekutiboa: Monika Zumeta

Zuzendaritza teknikoa eta soinua: Iñigo Lacasa

Argiztapena: Andoni Mendizabal

Administrazioa: Izaskun Imizkoz

Grafika: Antza



Donostia 2016 ekimenaren baitan sortutako egitasmotik, "Dramaturgia berria" laborategitik, sortu da Erlauntza antzezlan. Komedia punki bezala definitu daitekeen arren, drama-ekin uztartuta aurkezten zaigu.

Istorioa sinplea da: txikitatik elkar ezagutzen duten emakume kuadrilla bat berriz ere elkartuko da urte dezentaren ostean. Landetxe batean asteburu pasa egiteko geratuko dira, eta honela aurkezten dute hasieran beren burua: minbizia duen emakume bat, lesbiana bat, parrandazale bat, berriki ama izan den emakume bat, hiru seme-alabaren ama bat, eta ezkontzeko prest dagoen eta amodioan sinesten duen emakume protagonista. Horrela, antzezlanaren premisa batetik abiatzen da: zer

gertatuko litzateke lagun kuadrilla bateko kideek inoiz elkarri esan gabekoak esango balizkiote? Parranda asteburu bat izan behar zuena denbora errealean gertatzen den eta *in crescendo* doan gau festa ero batean bukatuko da: alkohola eta bestelako drogen laguntzarekin trazu zaharrak ateratzen hasiko dira, inoiz elkarri esan ez dizkietenak, erlauntza bat ere agertuko da... Erleak dantzan komunikatzen diren legez, dantzak ere presentzia nabarmena du antzezlan honetan.

Horrela, hainbat gogoeta plaza-ratuko dira antzezlanaren, bikote zein adiskidetasun harremanei buruz, zaintzaz, zeloez, maitasunaren iruditeria klasikoaz, gizonen jukutriez, emakumeen arteko lis-

kar eta ahizpatasunaz... Umoretik seriotasunerako jauziak etengabe egiten dira, beti ere hausnarketarako ematen duten egoerak eta eztabaiak azaleratzen. Azpimarratu behar da aurrekoaz gain oso erraza dela antzezlanaren agertzen diren egoera eta eztabaida askorekin identifikatua sentitzea.

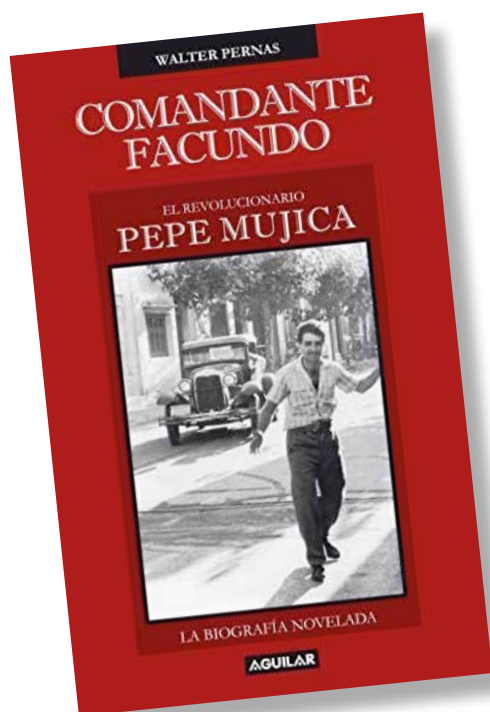
Comandante Facundo.

El revolucionario Pepe Mujica

Walter Perna. Aguilar, 2013

«Al leer este libro me doy cuenta de que estoy ante un trabajo muy comprometido. Mucho laburo, mucha entrevista para llegar a los datos. Por el carácter novelado de la obra, hay algunas partes que son hijas de la imaginación del autor, pero que están en línea con la información que yo podía manejar en aquella época»

José Mujica



Comandante Facundo narra la vida de José Pepe Mujica y su trayectoria excepcional: de niño travieso y trabajador, a joven rebelde y enamorado; de combatiente y militante político, a panteísta cultivador amante de la tierra. La historia novelesca de la que Mujica es protagonista revive en esta obra colmada de detalles íntimos: sus cuatro grandes amores y en especial el que perdura hasta el presente; su madre como mentora política, siempre convencida de que su hijo llegaría a ser presidente de la República; la amistad entrañable con su compinche de la infancia y juventud, compañero de rutas surcadas a pedal o sobre una rugiente Triumph 500.

Resultan estremecedoras las revelaciones sobre las acciones guerrilleras que protagonizó este líder del MLN-Tupamaros -pormenores de cuando fue acibillado a balazos, del secuestro en que debió herir con su arma para proteger a un compañero, del asalto a la casa de un juez corrupto y colaborador de la CIA -, tanto como la reconstrucción de las dos fugas de la cárcel y de sus increíbles recursos para sobrevivir a las “tumbas” donde fue enterrado como rehén de la dictadura.

Escritor de gran capacidad para recrear épocas y construir personajes sólidos, Walter Perna relata esta biografía novelada con el máximo rigor, característico de un excelente periodista e investigador. Pocas veces se ha logrado un nivel tan elevado de exactitud en los datos sobre la historia reciente, obtenidos tras una profunda y extensa investigación. El propio Pepe Mujica, al leer Comandante Facundo, se sorprendió de la agudeza y precisión de la información acopiada.

Narrada a un ritmo que no acepta interrupciones, la novela del presidente que emergió de un movimiento revolucionario será leída por simpatizantes y detractores con todo el interés y apasionamiento que el personaje y el tema merecen.



